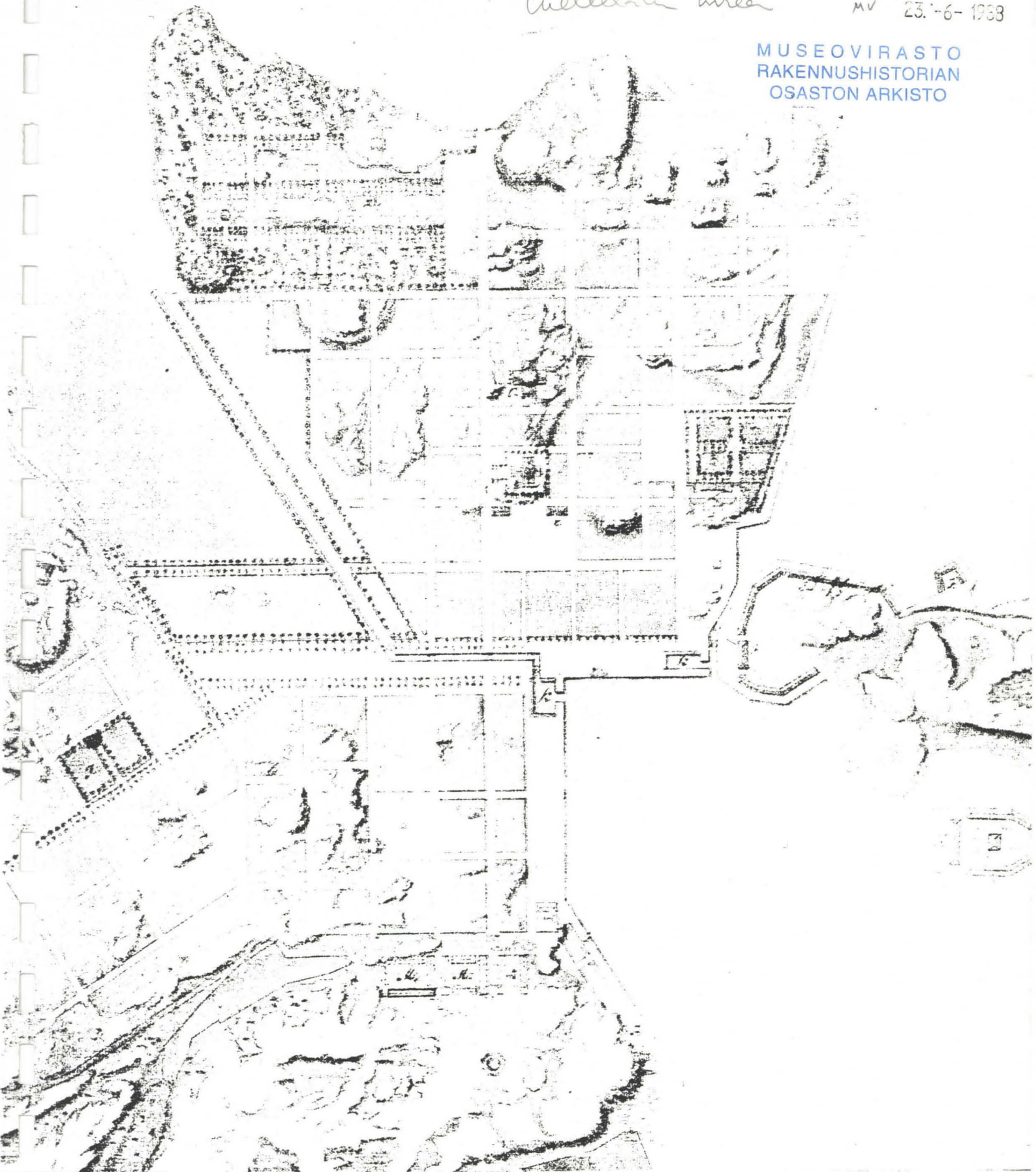

MUSEOVIRASTO
RAKENNUSHISTORIAN
OSASTON ARKISTO

Pauliina Vihinen

Kasarmintori, sen historia ja toritila

KASARMINTORI, SEN HISTORIA JA TORITILA

Tämän työn virikkeenä on ollut professori Osmo Lapon antama syventävään oppimäärään kuuluvan kurssin Julkinen rakennus kaupunkimiljöössä harjoitustehtävä syksyllä 1985. Allekirjoittanut jatkoi työtä toritilatutkimuksena yhdyskuntasuunnittelun laitoksella professori Ahti Korhosen johdolla. Tähän aineistoon on koottu toria koskevat tärkeimmät muutos- ja suunnitteluvaiheet. Aineiston laajuuden vuoksi on käsitelty vain itse toritilaa ja siinä tapahtuvia muutoksia suhteessa Kaartinkasarmiin. Puhtaasti asemakaavahistoriallinen tarkastelu samoin kuin toria ympäröivien asuin- ja liikerakennusten niin historiallinen kuin esteettinenkin tarkastelu on jouduttu jättämään pois. Torin sosiaalisen elämän tarkastelu nivoutuu yhteen rakennushankkeiden kanssa.

Tämän tekstiosan lisäksi työhön kuuluu perspektiivipiirrosten sarja.

Kiitokset haluan lausua niin professori Ahti Korhoselle kuin työn alkuvaiheessa mukana olleelle assistentti arkkitehti Jaakko Rantaselle.

Otaniemessä 19.5.1987

Pauliina Vihinen

4

KASARMINTORI, SEN HISTORIA JA TORITILA

KASARMINTORIN SYNTYVAIHEET

KAARTINKASARMI ETELÄISEEN KORTTELIIN

ENSIMMÄINEN RAKENNUSHANKE KASARMINTORILLA-TEURASTAJIEN KOJUT

TORIN VAIHEITA 1800-LUVULLA - TOTEUTUMATTOMAT RAKENNUSHANK-
KEET

LINDQVISTIN KAUPPAHALLI

LINDQVISTIN KAUPPAHALLI TORITILASSA

KAARTIN KASARMIALUEEN SUUNNITTELUKILPAILU

UUSI KAUPPA-JA NÄYTTELYHALLI

HELSINGIN KAUPUNGIN UUDET SUUNNITELMAT KASARMINTORILLE

TORITILA

LÄHDELUETTELO

PIIRUSTUSAINEISTO

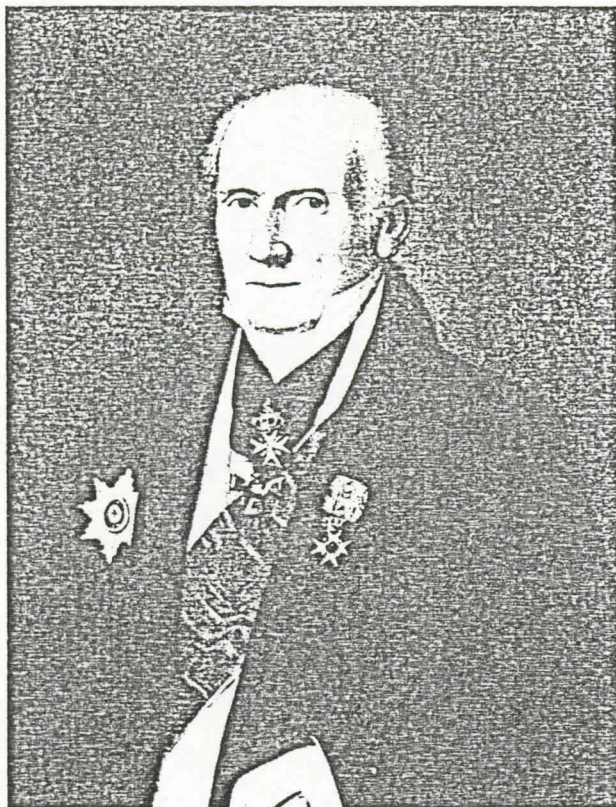
- 1 planssi,empiren aika Kasarmintorilla
- 2 planssi,jugendin aika Kasarmintorilla
- 3 planssi,nykyaika
- 4 planssi,torin uudelleenjärjestelyt,vaihtoehto ilman rakennusta torilla
- 5 poikkileikkaukset 1:200,kaikki aikakaudet 1-4

KASARMINTORIN SYNTYVAIHEET

Venäjän ja Ruotsin välisen Suomen sodan (1808-1809) tuloksena Haminan rauhassa Suomi irrotettiin monivuosisataisesta yhteydestään Ruotsiin ja liitettiin Venäjään. Tämä oli tulos siitä sodankäynnin ja mullistusten parikymmentuotisesta kaudesta, joka seurasi Pohjois-Amerikan vapaussotaa ja Ranskan vallankumousta ja jonka päähenkilöistä yksi oli Napoleon. Venäjän hallitsija Aleksanteri I (1801-1825) kutsui koolle valtiopäivät ja nimitti maahamme kenraalikuvernöörin hallitsijan välittömään alaisuuteen. Lisäksi hän määräsi, että Suomea koskevat asiat oli esiteltävä suoraan hänelle ohi Venäjän valtioelinten. Näillä ratkaisuillaan hän laski perustan Suomen autonomiselle asemalle; syntyi Suomen suuriruhtinaskunta.

Turku oli aluksi Suomen pääkaupunki. Mutta koska se oli kaukana Pietarista ja liian lähellä entistä emämaataan, syntyi hanke siirtää hallinto Helsinkiin, ja tehdä siitä pääkaupunki. Ja olihan aivan Helsingin edustalla yksi suurimpia 1700-luvuilla rakennetuista linnoituksista - Viapori-saarilinnoitus. Helsinki oli palanut lokakuussa 1808 ja kaksi vuotta tämän jälkeen oli asetettu uudelleenrakentamistoimikunta. Helsingin pääkaupungiksi korottaminen ja sen uudelleenrakentaminen nivoutuivat yhteen. Uusi kaupunki olisi rakennettava arvonsa mukaisesti mittoihin.

Ennen Ehrenströmin astumista mukaan suunnitteluun ehti jälleenrakennuskomitea tehdä muutaman kaavaehdotuksen. Ne piirsi luutnantti Anders Kocke. Asemakaavasuunnitelma joulukuulta 1810 rakentuu suurelta osin jo olemassa olevalle pohjalle

Valok. Suomen Kansallismuseo.

Johan Albrecht Ehrenström. J. E. Lindhin maalaus 1839.

Anders Kocke. Emanuel Thelningin maalaus.

Valok. Suomen Kansallismuseo.

eikä palaneen kaupunginosan kohdalla sisältänyt mitään järin mullistavia uudistuksia. Tässä kaavassa jo on piirretty uusi esikaupunkialue ja sen keskellä tori. Kaavan mukaan "entisen kaupungin länsi- tai lounaispuolelle kehittyisi tätä tietä täydellinen regulaarisen ruudukkoperiaatteen mukaisella asemakaavalla varustettu esikaupunkialue, jonne tulisi myös kaupungin Uusi Tori." On mahdotonta sanoa, missä määrin näihin ensimmäisiin asemakaavallisiin ratkaisuihin on vaikuttanut kenraalikuvernööri Steinheilin mielipide, sillä hänhen linnoitusjoukkojen kenraalina edusti komiteassa ainoana joltistakin asiantuntemusta.

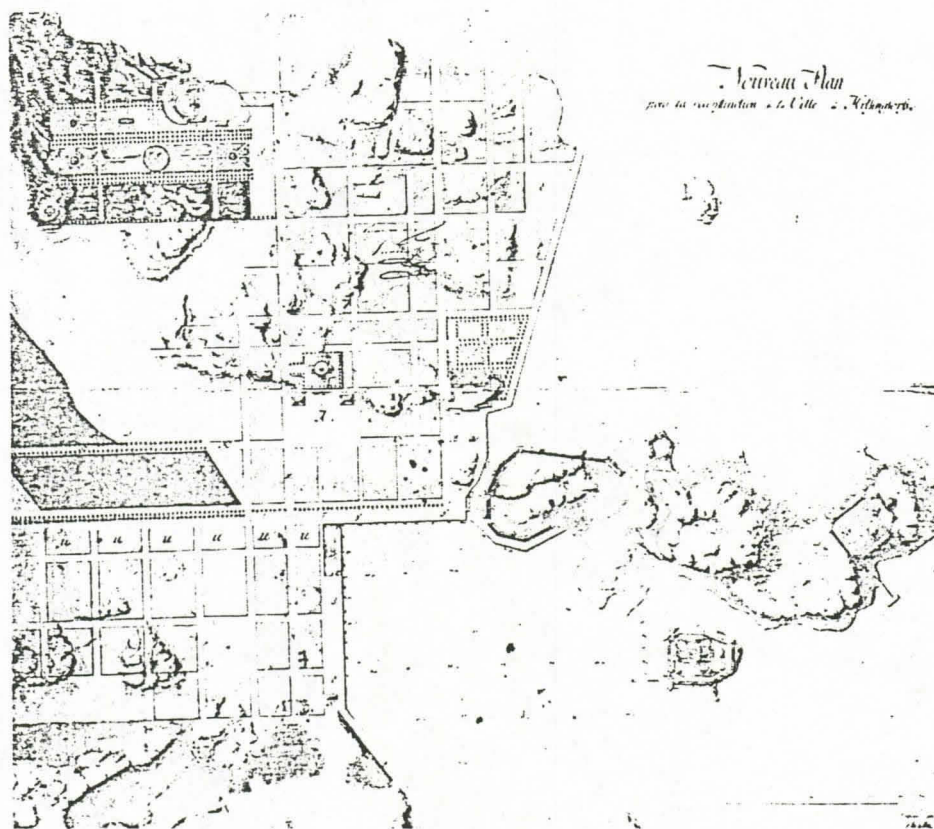
Valtionarkisto, Helsinki.

Anders Kocken asemakaavasuunnitelma jouluk. 1810.

Ensimmäisen asemakaavaehdotuksen jälkeen asetettiin varsinainen jälleenrakentamiskomitea, joka kehitteli ehdotusta eteenpäin. Vaikka syksyn 1811 suunnitelmien pohjalta laadittu kartta onkin hävinnyt, voidaan kuitenkin siihen liittyneen kustannusarvion perusteella päätellä sen olleen vain kehitelty versio vuoden 1810 suunnitelmasta. Tähän uuteen karttaan maaherra Stjernvall oli kehottanut komiteaa merkitsemään ne 'pilkutukset' joista edellisessä neuvonpidossa oli sovittu; mitä tällä tarkoitettiin, ei ilmene lähteistä, mutta olettaa sopii, että kysymys oli keisarillisen residenssin ja muiden julkisten rakennusten paikkojen osoittamisesta. Koska kartta on hävinnyt, ei ole tietoa, oliko tuolloin jo mahdollisesti joku julkinen rakennus sijoitettu Uuden Torin äärelle. Todennäköisesti ei ollut, sillä Ehrenströmin ensimmäisessä suunnitelmassa ei ole julkista rakennushanketta sijoitettu torin äärelle.

Vuoden 1812 puolella hallitusneuvos Ehrenströmiä pyydettiin lausumaan mielipiteensä Helsingin asemakaavasuunnitelmasta. Ehrenströmin kirjoituksen avulla tavoiteltiin ilmeisesti myös pääkaupungin asemaa, mikä ratkaisu oli pitkittynyt. Ehrenströmin laajan promemorian nimi oli "Hajanaisia huomautuksia Helsingin kaupungin suunnitellun jälleenrakentamisen asemakaavasta". Tämän perusteella laadittiin Ehrenströmin ensimmäinen asemakaavaehdotus 1812. Siinä kaupunki on jaettu selvästi kahteen osaan; varsinaiseen kaupunkiin ja Esplanadin etelänpuoleiseen osaan, esikaupunkiin, jonka sydämeiksi oli muodostettu tori kuten jo Kocken piirtämissä kaavoissa. Esikaupungin rakennukset saisi rakentaa puusta Ehrenströmin mu-

kaan. Ehrenströmin vaikutus näkyikin enemmän varsinaisen kaupungin puolella-Suurtorin muovaamisessa ja katujen linjaamisessa. Tässä kaavassa esikaupunkitori on esitetty avoimena tasavertaisten asuntokorttelien ympäröimänä torina, jonka keskellä olisi kaivo. Puita ei ole vielä torille esitetty eikä julkisesta rakennushankkeesta ole varmaa tietoa, koska sitä ei ole karttaan piirretty.

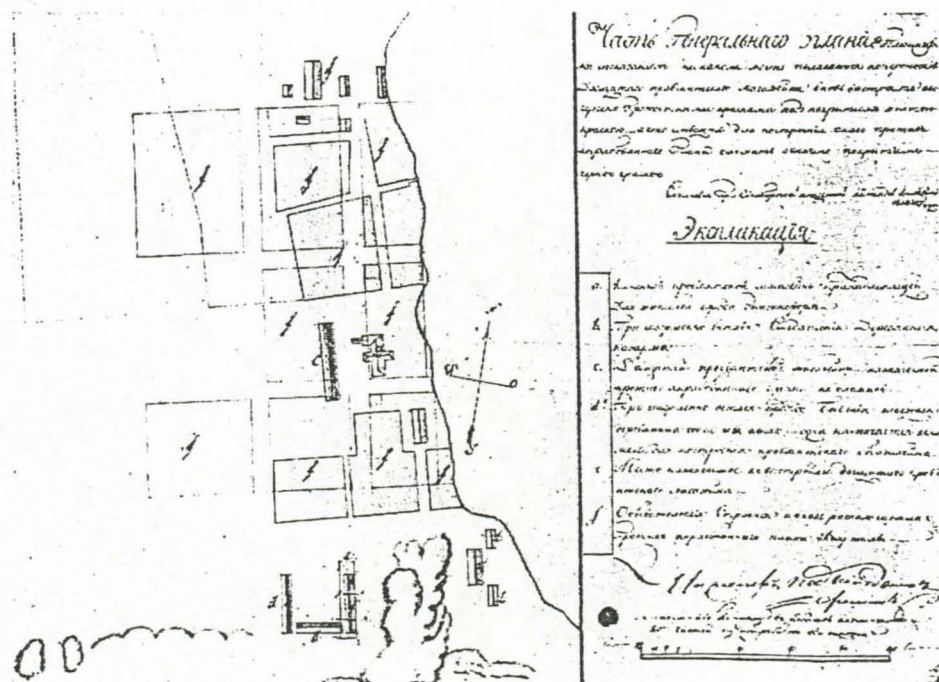
Valok. Helsingin kaupungin museo.

Johan Albrecht Ehrenströmin asemakaavaehdotus 1812.

Keisari hyväksyi tämän uuden kaavan ja 8.4.(v.l. maaliskuun 27 päivänä) 1812 julkaistiin kaksi keisarillista reskriptiä: Helsinki julistettiin Suomen pääkaupungiksi ja se määrättiin rakennettavaksi Ehrenströmin asemakaavasuunnitelman mukaan. Ehrenström määrättiin jälleenrakennustoiminnan johtoon. Tehtävä oli kunnianhimoinen ja vaikea ei vähiten siksi, että

11

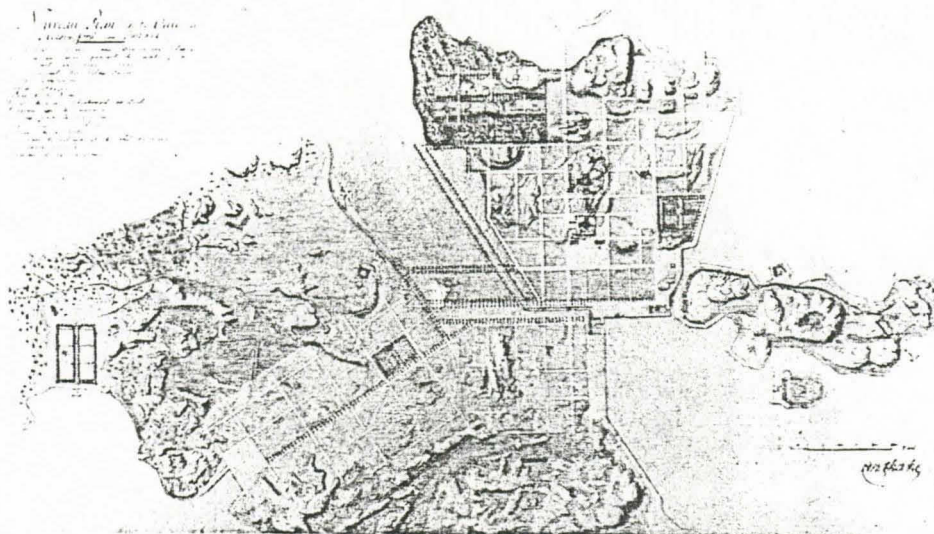
kaupungin porvarien taholta Ehrenström sai kokea vastustus-
ta,vaan myös insinööripäällikkökunta aiheutti vaikeuksia.
"Keisari oli nimittäin syksyllä 1811 vahvistanut uuden suun-
nitelman Ullanlinnan linnoituslaitteita varten ja niitä to-
teuttaessaan oli insinööripäällikkökunnan mm. noudatettava
sitä Venäjän sotaministeriön ohjetta,että mitään kivijalal-
lisiä rakennuksia ei saanut pystyttää alle 450 sylen (venäl.
syli = 2,15 m) eli noin 900 metrin päähän linnoituslaitteis-
ta.Tämä olisi Helsingissä noudatettuna merkinnyt sitä,että
ainakin Uudenmaan esikaupungin läntinen osa (nyk. Kasarmin-
torin ympäristö) olisi pitänyt jättää autioksi ja määräyksen
kirjaimellinen noudattaminen olisi vaatinut,että 'jo kivira-
kennuksilla rakennettu varsinainen kaupunkikin olisi osaksi
revittävä maan tasalle eikä siis mikään kaupunki vielä vähem-
män hallituskaupunki voisi tällä paikalla sijaita,vaan kaikki
olisi siirrettävä 'peninkulmien päähän edullisesta satamasta'.

Valok. Helsingin kaupungin museo.

Ullanlinnan itäpuolisten kriinun- ja sotilasrakennusten joutuminen uudelleenrakennuksen jalkoihin näkyy hyvin tästä kartasta vuodelta 1812.

Kun sotaministeriön määräys oli varhempi kuin keisarin huh-
tikuun 8 päivänä vahvistama uusi asemakaava, piti Ehrenström
luonnollisena, että insinööripäällikkökunnan vaatimukset rau-
kesivat. Marraskuussa 1812 keisari ratkaisikin asian tällä
jälleenrakennustyön kannalta edullisemmalla tavalla ja raken-
nustyöt Esikaupungissakin pääsivät käymään.

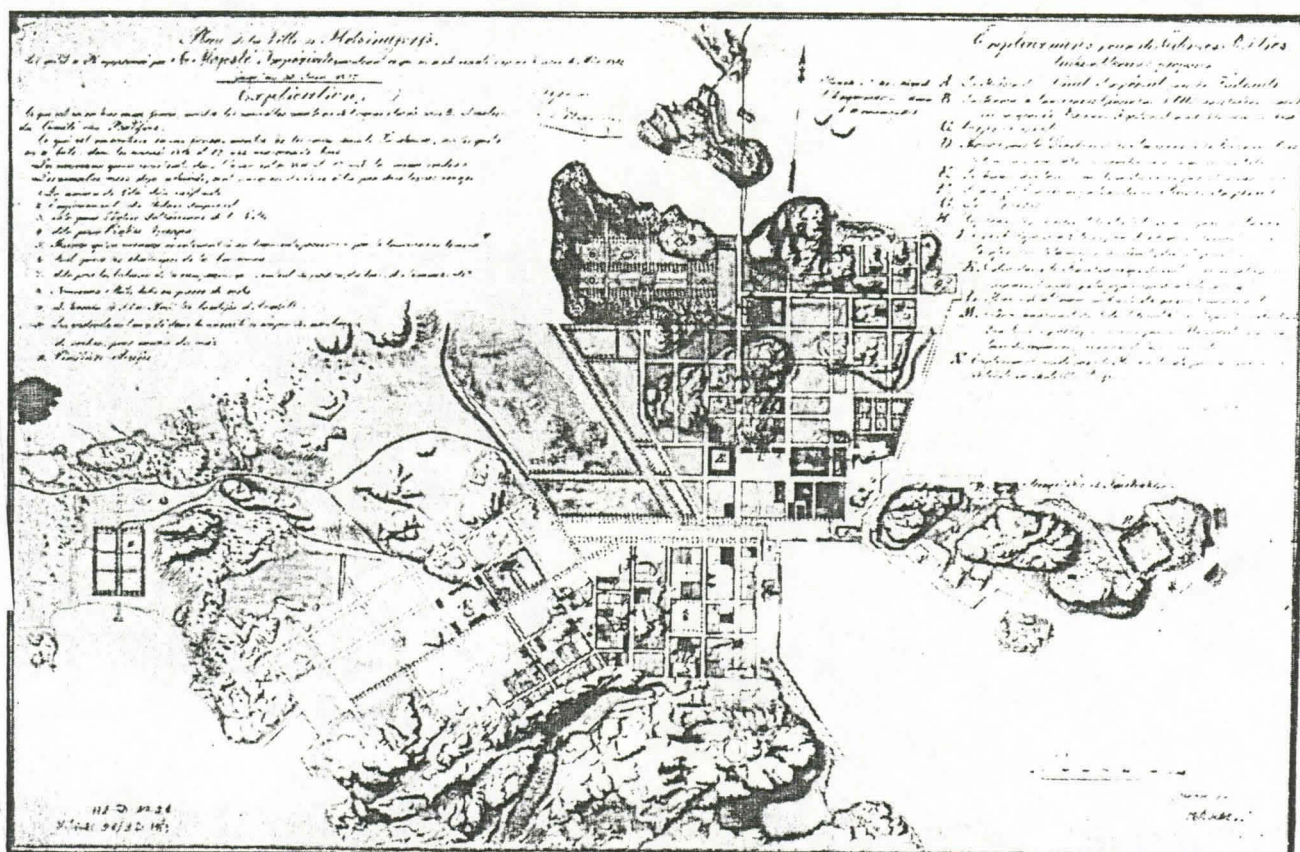
Valok. Helsingin kaupungin museo.

Kartta, jota kauan pidettiin Ehrenströmin v:n 1812 suunnitelmana, mutta joka itse asiassa näyttää olevan
vuodelta 1815.

Helsingin uudelleenrakentaminen tapahtui siis vuoden 1812
asemakaavan pohjalta, siihen jouduttiin kuitenkin tekemään
joitakin muutoksia mm. siitä syystä, että Ehrenströmillä ei
tammikuun talvihanassa 1812 ollut mahdollisuutta nähdä kaik-
kia luonnon asettamia vaikeuksia. Vuoden 1815 lopulla Ehrenst-
ström teki ehdotuksen eräiksi muutoksiksi asemakaavaan, jot-
ka perustuivat pääasiassa maaston aiheuttamiin vaikeuksiin
vuoden 1812 asemakaavaa toteutettaessa. Täydellistä ruutu-
kaavaa ei käynyt soveltaminen, vaan eräitä suunniteltuja ka-
tuja tai katuosuuksia oli pakko jättää kokonaan pois. Esikau-

punkitorin kohdalla tämä näkyy siten, että kun vuoden 1812 kaavassa kaikki toria ympäröivät korttelit olivat samankokoiset ja yhtävertaisessa asemassa toriin nähden, niin vuoden 1815 kaavaan on ilmeisesti juuri vaikeiden maasto-olosuhteiden vuoksi muodostettu torin länsilaidan kortteli suuremmaksi kuin aikaisemmin.

Vuoden 1817 uusi asemakaavaehdotus periytyy pääpiirteissään vuodelta 1815. Vuonna 1817 oikeastaan vain vahvistettiin eri-
näisten julkisten rakennusten paikat; vuoden 1812 asemakaavassa oli määriteltä vain keisarillisen palatsin, kaupungin kirkon sekä raatihuoneen kanssa symmetrisesti Suurelle Torille rakennettavan uuden virastorakennuksen paikka. Tämän mukaan uuden Esikaupungin Torin eteläreunaan oli sijoitettava teatteri- ja juhlasalirakennus, jossa myös majatalonpitäjällä oli oleva oma siipensä. Tässä asemakaavassa on esitetty puuistutukset torin ympärille kolmelle sivulle, neljännelle-länsisivulle on piirretty muuri hoitamaan tasoeroa ja torin keskelle on sijoitettu kaivo. Teatteri sijaitsi keskellä torin etelälaidan tonttia aivan sen pohjoisreunassa. Rakennustyöt alkoivat Esikaupunkialueellakin. Pian kohosivat kaksikerroksiset empire-tyyliset asuinrakennukset torin äärelle. Vuonna 1815 tori tasoitettiin ja sinne istutettiin myöhemmin lehtipuita. Toria oli ajateltu kauppatoriksi, miksi sitä nimitettiin, mutta vuonna 1820 määrättiin, että markkinat oli pidettävä nykyisellä Kauppatorilla, koska tämä Esikaupunkitori oli liian ahdas. 1824 tori kivettiin ja sen länsilaidalle rakennettiin muuri Kasarminkadun tukemiseksi. Vuoden 1825 paikkeilla tori oli valmis ympäröivine rakennuksineen.

Valok. Helsingin kaupungin museo.

Vuoden 1817 (1815) asemakaava.

KAARTINKASARMI ETELÄISEEN KORTTELIIN

"Esikaupungintorin eteläpuolella käsitti 1812 vuoden kaupungin asemakaava noin 13,115 neliömetrin laajuisen korttelin, jota idässä ja lännessä rajoittivat Fabianinkatu ja Kasarminkatu. Tämä kaupungille kuuluva maa oli siihen aikaan karua ja mäkistä. Osa tätä paikkaa ja sen viereistä toria kuului 1700-luvun keskivaiheilla linnoitustarpeisiin varattuun maahan, mutta palautettiin 1757 vuoden lopulla asianomaisille vuokranhaltijoille. Vuonna 1810 näyttää korttelin eteläpuolinen osa ynnä sitä ympäröivä maakappale olleen Eteläsatamassa sijaisevan viljamakasiinin alueena. Ylempänä Ullanlinnanvuoren puoleisella rinteellä oli joitakuita rappeutuneita hökkelejä, jotka aikaisemmin olivat kuuluneet kaupungin rankkurille ja jotka tasoitustöihin ryhdyttäessä poistettiin paikalta.

Vuonna 1817 valmisti ns. Uutisrakennuskomitea eräiltä osilta muutetun luonnoksen kaupunginasemakaavaksi, jossa niinkään oli tietoja vuosina 1812-1817 toimitetuista järjestely- ja rakennustöistä sekä ehdotus erinäisten lähimmässä tulevaisuudessa teetettäväksi suunniteltujen yleisten rakennusten sijoittamiseksi. Muun muassa ehdotti Uutisrakennuskomitea edellä mainittuun Esikaupungintorin viereiseen kortteliin teetettäväksi isonlaisen rakennuksen, jossa olisi teatteri- ja juhla- sekä ravintolahuoneistoja ym. Suunnitelma esitettiin Aleksanteri I:lle marraskuun 16 päivänä 1817 ja Hänen Majesteettinsa hyväksyikin sen. Ehdotusta teatteritalon rakennuttamisesta vastamainitulle paikalle ei kuitenkaan, niin-

kuin tunnettua, milloinkaan toteutettu, sillä pian sen jälkeen heräsi kysymys korttelin luovuttamisesta Suomen sotaväen kasarmirakennusten tonttipaikaksi.

Suomen pestatusta jääkärirykmentistä oli vuonna 1817 erotettu 260-miehinen komennuskunta upseerineen koulujoukoksi joka Helsingin pataljoonan nimisenä aluksi majoitettiin Luolaisiin (Parolaan), mutta armollisen käskyn mukaan oli sijoitettava Suomen pääkaupunkiin niin pian kun sinne oli ehditty teettää tarpeelliset kasarmirakennukset. Memoriaalissa marraskuun 27 päivältä mainittua vuotta pyysi Suomen sotaväen silloinen ylitarkastaja kenraalimajuri Reuterskjöld Uutisrakennuskomiteaa ryhtymään sen suuntaiseen toimenpiteeseen, että Töölön taikka Hietalahden esikaupungissa käytettävänä olevista kortteleista luovutettaisiin riittävät tontit puheena olevia kasarmirakennuksia varten sekä samalla tietoa siitä, vaadittaisiinko näistä tonteista mitään lunastusta taikka maksua. Uutisrakennuskomitea ehdotti ensin kasarmirakennusten paikaksi korttelin Kurjen Bulevardin ja Hietalahdentorinviereltä, joka alue siihen aikaan oli luovutettu istutusmaaksi yksityisille henkilöille. Sen vahingonkorvauksen arvioimisen, mikä kohtuudella oli tuleva näiden istutusten omistajille tai vuokramiehille siitä mitä heidän siten täytyisi luovuttaa Korkean kruunun käytettäväksi, antoi komitea toimeksi ns. Lainavarain hallintotoimikunnalle, joka kirjelmässä lokakuun 2 päivältä 1818 ilmoitti arvioimisen toimitetuksi sekä samalla ehdotti että Korkean kruunun olisi kasarmirakennuksia varten käytettävästä kaupungin maasta suoritettava lunastus. Piirustukset viimeksi mainitulle paikalle teetettäviä kasarmirakennuksia varten oli Uutisrakennuskomitean arkkitehti,

intendentti Engel jo valmistanut ja oli ne lähetetty armollisesti vahvistettaviksi, kun asia aivan arvaamatta sai toisen ratkaisun.

Hietalahden istutusten haltijat, jotka eivät tyytyneet Lainavarain hallintotoimikunnan arvioon, olivat Uutisrakennuskomitealle valittaneet toimikunnan päätöksestä. Ennenkuin komitea oli ehtinyt käsitellä tämän asian ja lähettää rakennusten sijoitusta koskevan lopullisen ehdotuksen, tuli asia neuvottelujen alaiseksi silloisen ministerivaltiosihteerin, vapaaherra Rehbindein, joka vuoden 1818 lopulla matkallaan Turusta kävi Helsingissä, sekä kenraalimajuri Reuterskjöldin ja Uutisrakennuskomitean puheenjohtajan Ehrenströmin kesken. Tässä neuvottelussa teki vapaaherra Rehbindein erinäisiä muistutuksia sitä vastaan, että kasarmit sijoitettaisiin Hietalahden esikaupunkiin. Hänen Ylhäisyytensä mielestä paikka oli liian etäällä varsinaisesta kaupungista, minkätähden suunnitellut kasarmit, sen sijaan että olisivat kaunistuksena kaupungille, menisivät vuosikausiksi ja kunnes välillä sijaitsevat seudut tulisivat rakennetuiksi Helsingiltä miltei hukkaan.

Ranskankielisessä memoriaalissa joulukuun 4 päivältä 1818 silloiselle kenraalikuvernöörille kreivi Steinheilille huomautti Ehrenström, että hänkin puolestaan oli täysin vakuutettu vapaaherra Rehbindein esittämien näkökohtain pätevydestä, ja oli kenraalimajuri Reuterskjöldkin niihin yhtynyt. Ehrenström sentähden ehdotti, että kasarmirakennukset teetetäisiin Esikaupungintorin eteläpuolella sijaitsevaan kortteliin, mihin teatteritalo oli aikaisemmin suunniteltu rakennettavaksi. Etuna tästä sijoituksesta mainitaan memori-

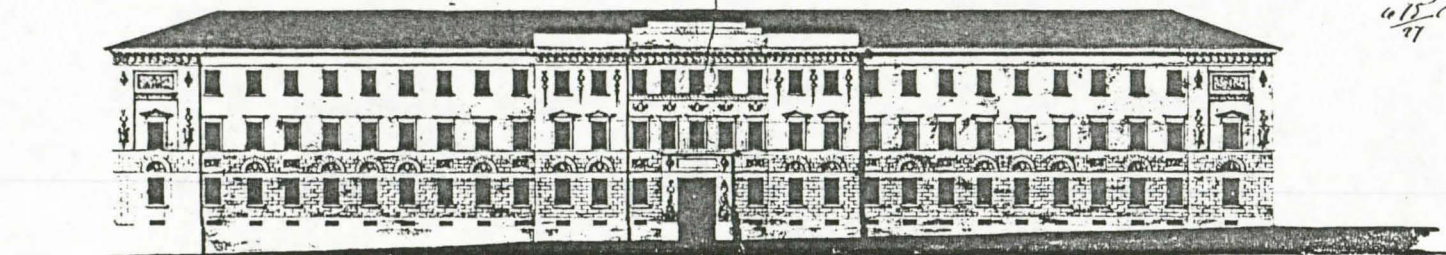
aalissa mm,että jalotyyylisen,suurisuuntaisen rakennuksen teettäminen tähän osaan kaupunkia olisi omansa tätä kaupunginosaa kaunistamaan,että kasarmit tänne sijoitettuina paremmin kuin syrjäisellä paikalla voisivat tyy dyttää sotilaallisia vaatimuksia sekä että kustannukset tässä tapauksessa vähenisivät säästämällä ne 7-8,000 ruplaa,mitkä tarvittaisiin Hietalahden alueen lunastamiseen,sillä-sano-taan memoriaalissa 'ce terrain ci,appartenant déjà à la Couronne,ne coute rien'.Kun kuitenkin puheena oleva alue armollisimmasti vahvistetun rakennussuunnitelman mukaan oli määrätty teatterin paikaksi,pyysi Ehrenström memoriaalissaan lopuksi,että kenraalikuvernööri hankkisi Keisarillisen Majesteetin määräyksen asiasta,sekä lausuu käsityksensä,että kasarmirakennukset,jotka olisi joutuisasti rakennettava hyödyksi koko maallemme,olisi asetettava etusijaan ennen teatteria,joka todennäköisesti ei tulisi lähimmässä tulevaisuudessa rakennettavaksi ja jolle voitaisiin kaupungin keskustasta osoittaa toinen yhtä sovelias paikka.

Suomen sotilaskasarmien sijoitusta koskeva kysymys ratkaistiin pian sen jälkeen korkeimmassa paikassa Ehrenströmin ehdotuksen mukaisesti.Uutisrakennuskomitealle osoitetussa kirjelmässä helmikuun 27 päivältä 1819 ilmoitti kenraalikuvernööri komitealle noudatettavaksi että,niinkuin ministeri-valtiosihteeri Rehbindein kenraalikuvernöörille lähettämää kirjelmästä tammikuun 30 päivältä samaa vuotta kävi selville,'Keisarillinen Majesteetti oli suvainnut Armossa sallia,että Helsinkiin määrättyt kasarmirakennukset yhtä Suomen armeijan pataljoonaa varten saadaa rakentaa sille paikalle joka käsittää Esikaupungintorin eteläpuolen sekä että kau-

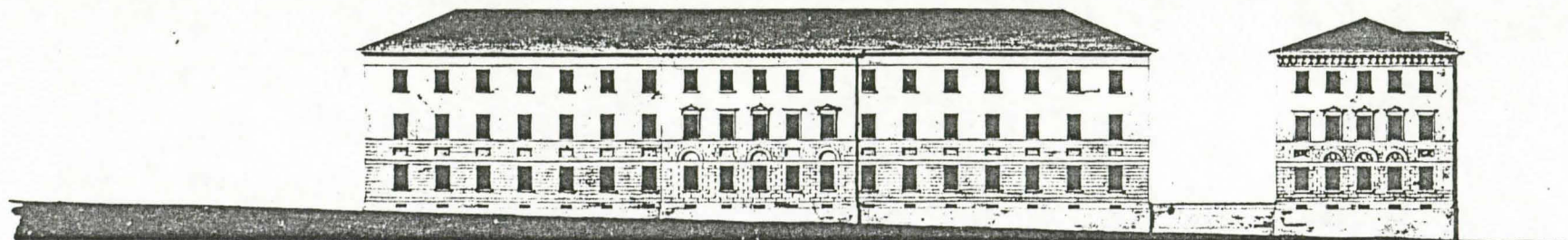
Facades
des Casernes pour le Bataillon Finnois en service permanent à Helsingfors.

Facade.
de la Caserne vers le Nord, pour les Officiers, se présentant vers
la grande Place dans le Faubourg de Helsingfors.

approuvé par la Majesté Impériale
le 15e Janvier 1819
A. P. K. *[Signature]*

Facade
de la Caserne vers l'Orient pour les Soldats.

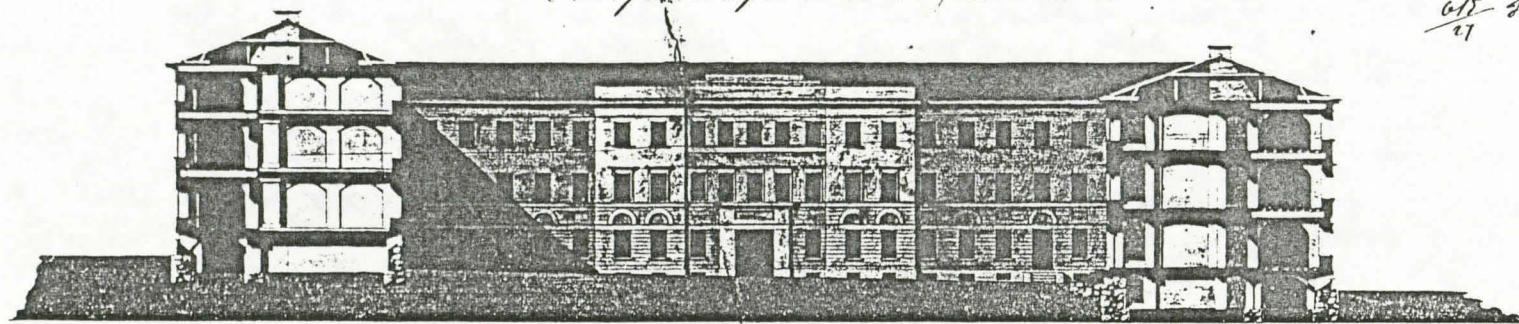

C. L. Engel
Kall 56 M 6/1

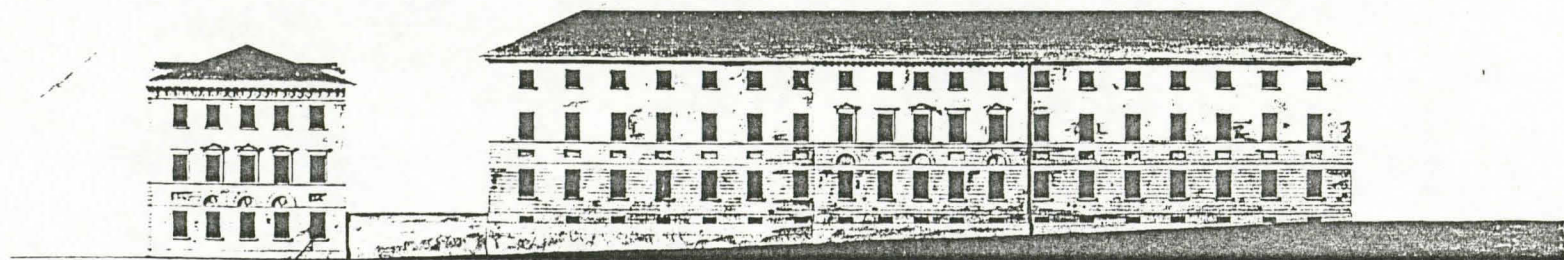
Facade et Coupe
des Casernes pour le Bataillon Finnois à Helsingfors.

Coupe d'après la ligne A.B.

approuvé par le Major G. A. Empereur
6/5 1819
Let. P. H. H. H.

Facade
de la Caserne vers l'Occident pour les Soldats.

G. L. Empereur
Rekt. 52 M. 8/11

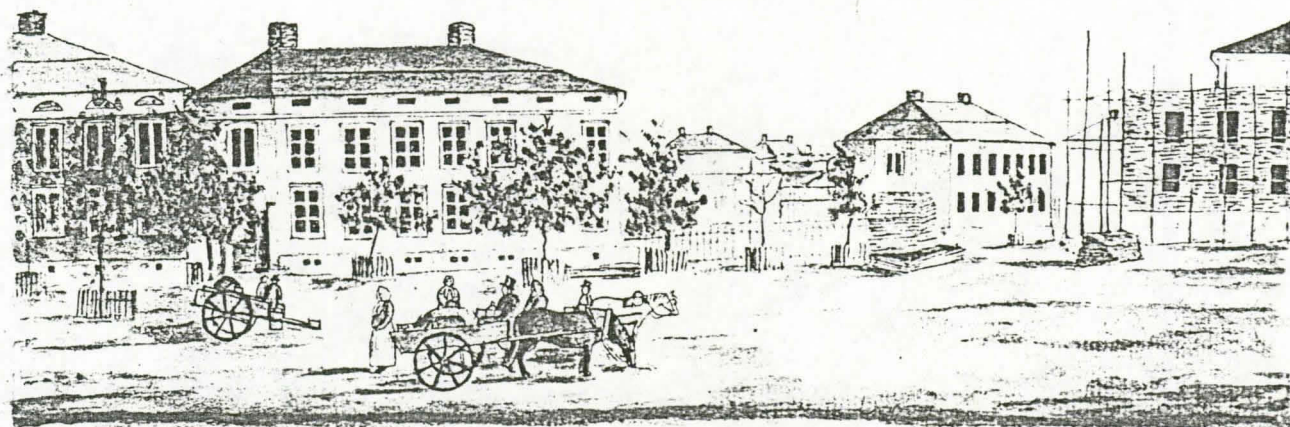
pungin teatterille, joka, mikäli ennen oli vahvistettu, olisi ollut rakennettava mainittuun kortteliin, on valittava toinen sovelias paikka!.

Engelin valmistamat kasarmiryhmän uudet piirustukset saivat osakseen Aleksanteri I:n erityisen suosion ja huomion. Eritoten kuuluu Hänen Majesteettinsa täällä käydessään vuonna 1819 lausuneen armollisen mielihyvänsä torinpuoleisen upseerirakennuksen fasaadipiirustuksen johdosta. Armollisessa käskykirjeessä kenraalikuvernöörille helmikuun 27 päivästä samaa vuotta hyväksyi Hänen Majesteettinsa kasarmirakennusten kustannusarvion sekä määräsi menot tähän tarkoitukseen suoritettavaksi Suomen Sotilasrahaston säästövaroista. Aluksi oli upseerirakennus ja Fabianinkadun puoleinen itäinen sotilaskasarmi rakennettava, ja tähän tarpeelliset määrärahat annettiin Uutisrakennuskomitean käytettäväksi.

Rakennustyöt alkoivat vuonna 1819 ja niitä jatkettiin komitean silmälläpidon alaisina keskeytymättä seuraavat kuusi vuotta. Vuonna 1825 valmistuivat upseerirakennus ja Fabianinkadun puoleinen sotilaskasarmi sekä isonlainen ulkokuoneraakennus, mitkä luovutettiin, sittenkun asianmukainen katselmus oli toimitettu kaupungin ja sotilasviraston asiamiesten läsnäollessa. Jo tammikuun 5 päivänä mainittuna vuonna oli Helsingin pataljoona kuitenkin ottanut kasarmit haltuunsa."

Helsingin Kaupunginvaltuuston painetut asiakirjat vuodelta 1910 (Helsinki 1911) N:o 14

Promemoria, joka koskee omistusoikeutta ent. Suomen kaartinpataljoonan kasarmialueeseen sekä kaartinmaneesin ja garnisonisairaalan tontteihin.

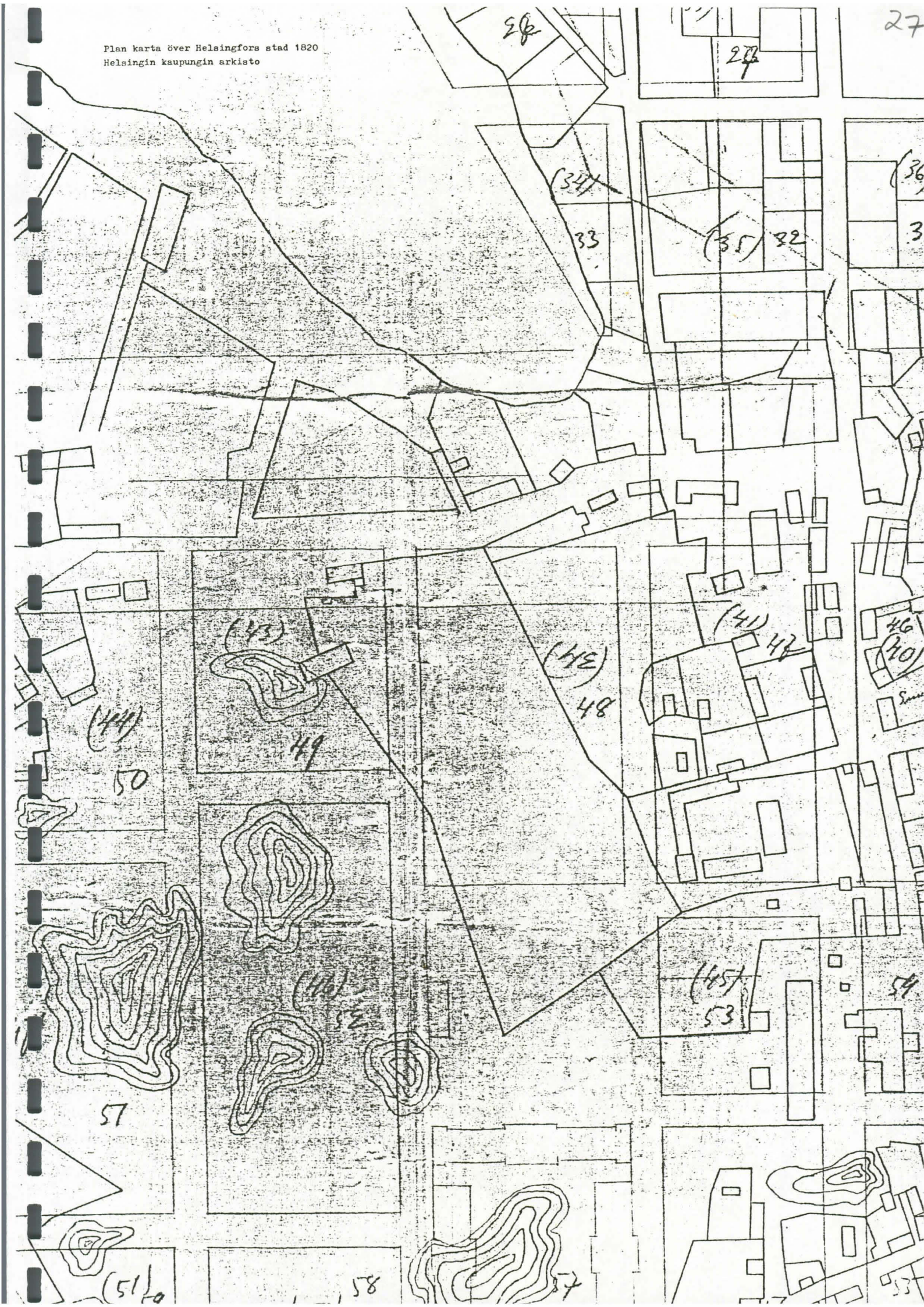

Helsingin kaupunginmuseo
Kartinkasarmia rakennetaan, vesiväripiirros 12x27 cm
hovioikeudennotaari E.W.Bruncrona 1826
XXVII:20

ENSIMMÄINEN RAKENNUSHANKE TORILLA-TEURASTAJIEN KOJUT

Uudelleenrakentamiskomitean aloitettua työnsä Helsingissä joutui torikauppakin siellä uuteen vaiheeseen. Entinen Suur-tori järjestettiin kokonaan uudelleen. Siitä tehtiin nyt Suomen pääkaupungin keskus, sen ensimmäinen julkinen paikka, eikä se siis enää soveltunut torikaupan ja kauppakojujen sijaintipaikaksi, sillä se oli pidettävä hyvin hoidettuna ja puhtaana. Kauppaa varten rakennettiin sen sijaan uusia toreja, joille kauppa entiseltä Suurtorilta siirrettiin sitä mukaa kun nämä valmistuivat.

Ensimmäisenä oli teurastajain siirrettävä kojunsa vanhalta torilta. Tuoreen lihan myynnin katsottiin siellä aiheuttavan epäsiisteyttä ja olevan omiaan varsinkin kesäisin "lisäämään muutenkin terveydelle jo riittävän vahingollista kaupungin ilmaa". Vuonna 1813 heinäkuussa ilmoitettiin teurastajille, että teurastamo oli muutettu uuteen paikkaan ja oli siellä täydessä kunnossa. Heidät määrättiin samalla heti seuraavana päivänä suorittamaan siellä teurastuksensa ja aloittamaan siellä tuoreen lihan myynti. Teurastajat eivät kuitenkaan olleet tähän määräykseen tyytyväisiä. Matka paikalle oli heidän mielestään kovin pitkä Katajanokalta ja Ullanlinnasta, konttori keskeneräinen ja tiekin vielä niin kapea, että teuraskarjan kuljetus oli vaikeaa. He jatkoivat sen vuoksi edelleen lihan myymistä kojuistaan entisellä Suurtorilla ja jättivät maistraattiin anomuksen saada pitää kojunsa entisillä paikoillaan. Odottaessaan vastausta tähän he eivät lainkaan ryhtyneet myymään tuoretta lihaa uudella teurastamolla.

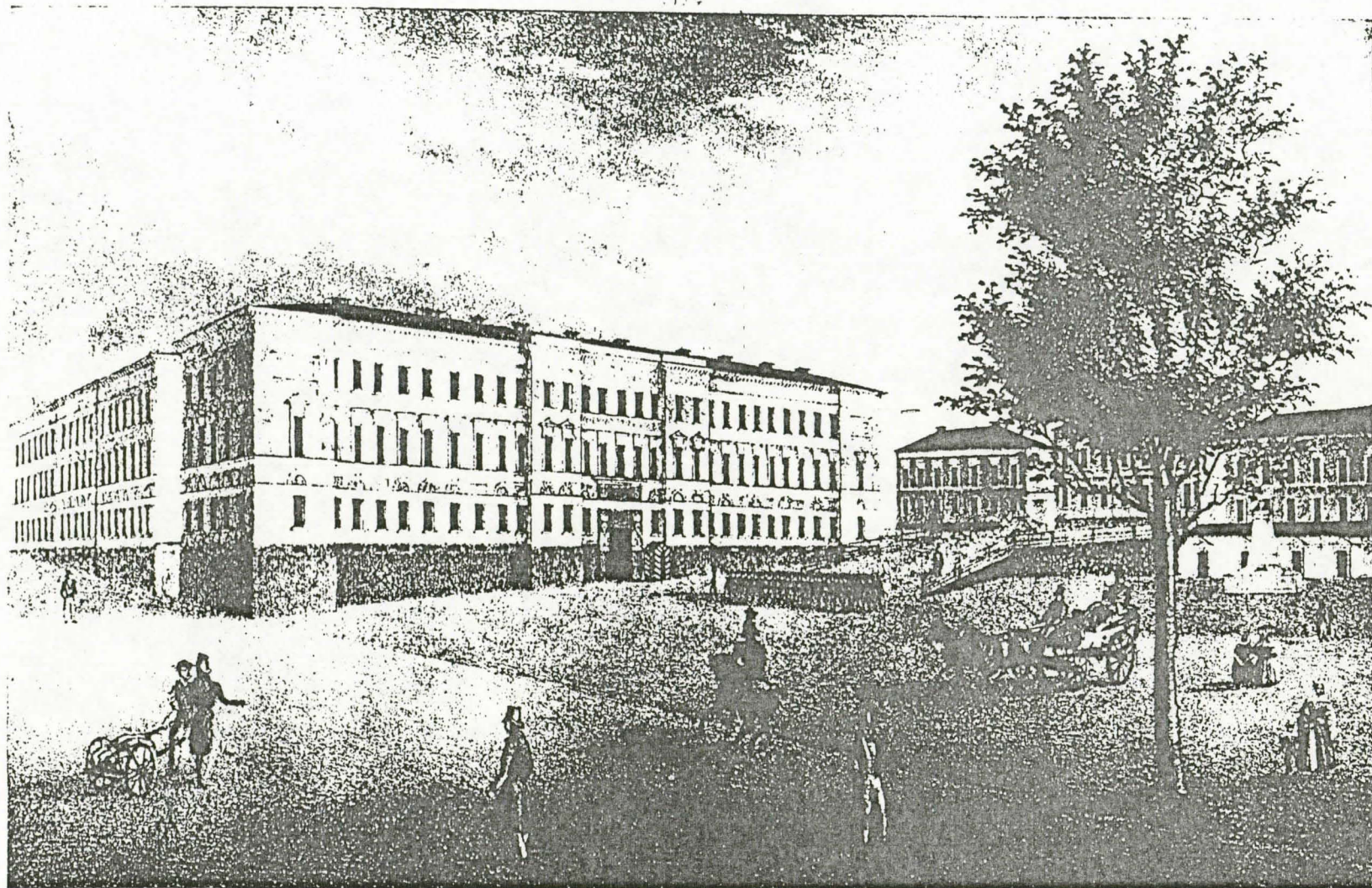
Seurauksena siitä oli, että kaupunginvouti elokuussa haastoi teurastajat maistraatin eteen vastaamaan laiminlyönnistään vaatien kunkin heistä langetettavaksi 10 hopearuplan sakkoon. Teurastajat vetosivat siihen, ettei teurastamon konttoripuoli eikä tie vielä ollut kunnossa, mutta lupasivat kyllä ensi tilassa ruveta siellä myymään tuoretta lihaa. Tämän johdosta maistraatti ei rangaissut heitä vielä sakolla, vaan päätti, että jokainen, jolla seuraavana päivänä ei olisi teurastamolla tuoretta lihaa tarjolla, saisi maksaa sakkoa 10 hopearuplaa. Sitten tämä kysymys joutui pois päiväjärjestyksestä. Vastauksen anomukseensa saada jatkuvasti pitää kojujaan vanhalla torilla teurastajat saivat syyskuussa. Se oli hylkäävä, koska maistraatin enemmistö katsoi tuoreen lihan myynnistä torilla aiheutuvan "kaupungille häpeää tuottavaa siivottomuutta". Vähemmistö sen sijaan oli kannattanut anomusta sillä perusteella, että teurastamo sijaitsi varsin etäällä. Maistraatti lupasi kuitenkin katsoa teurastajain kojuja varten uuden paikan, mutta tämä vei aikaa vuoden 1814 toukokuuhun saakka, jolloin teurastajille ilmoitettiin, että heidän kojujaan varten oli katsottu uusi paikka läntisessä korttelissa. Kuten myöhemmin asiakirjoista käy ilmi, sijaitsi se ns. Kirkkokalliolla. Teurastajain pyyntöön saada myydä tuotteitaan edelleen torilla olevista kojuistaan kuten tähänkin asti tuli jyrkästi kieltävä vastaus. Pitkää aikaa eivät teurastajat saaneet pitää kojujaan uudellakaan paikalla. Jo vuonna 1818 oli heidän lähdettävä sieltäkin ja siirrettävä kojunsa Kasarmintorille.

Uudelleenrakentamiskomitean vaatimuksesta siirrettiin v. 1818

myös maalaistavarain kauppa vanhalta torilta, ilmeisesti lounahimistöiden vuoksi ja silmällä pitäen senaatin tulevaa muuttoa kaupunkiin. Tuotteitaan myyvät maalaiset sijoitettiin toistaiseksi "Esplanadille", kauppatorille raatimies Etholénin ja kauppias Uschakoffin kivitalojen viereen, mistä oli ilmoitettava kuulutuksilla kaupungissa ja lähipitäjien kirkoissa. Vuonna 1819 senaatti kuitenkin valitti, että maalaisten kauppa Esplanaadilla ja näiden ajoneuvot häiritsivät sen jäsenten saapumista virkapaikkaansa ja paluuta sieltä kotiinsa. Lisäksi pormestari huomautti sitä, että maalaiset hevosineen varsinkin sateisella säällä sotkivat Esplanaadin pilalle. Kaiken tämän vuoksi määrättiin, että näiden oli käytävä kauppansa Kasarmintorilla. Siltavuorella asuvat anoivat uuden torin laittamista Siltavuorenhakaan, koska pitkä matka Kasarmintorille alensi heidän tonttiansa arvoa ja aiheutti heille lisämenoja. Anomukseen maistraatti ei kuitenkaan suostunut.

Kasarmintorille valmistui v. 1824 marraskuun alkupuolella kivistä holvattu lihakauppahalli, jossa oli viisi myymälää. Ne tarjottiin huutokaupalla vuokrattaviksi heti, mutta ketään huutajaa ei ilmaantunut. Uusi huutokauppa julistettiin pidettäväksi seuraavan tammikuun 12 päivänä. Samalla päätettiin, että teurastajain oli ennen sanotun tammikuun loppua muutettava halliin. Jos niin ei tapahtuisi, olisi kojut heti poistettava maistraatin toimesta omistajain kustannuksella. Teurastajain vastarinta jatkui vielä v. 1825, mutta he alistuivat lopulta uuteen järjestelyyn.

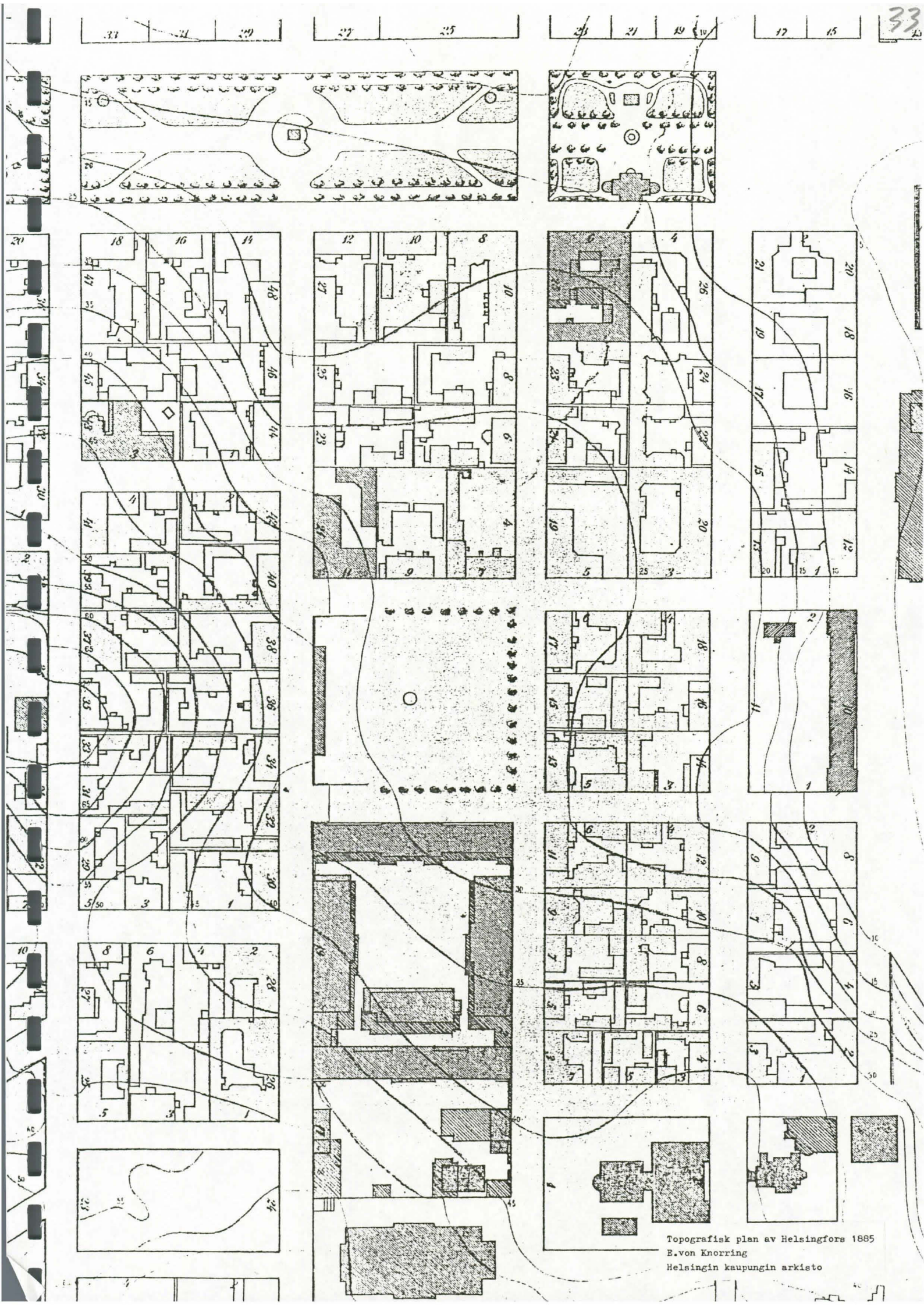
Kivinen kauppahalli oli rakennettu ajan henkeen kuten Tengströmin kivipiirros osoittaa. Ajan asemapiirrosten mukaan se

Stedtyck af F. Tengström.

Litografia 1837, Helsingin näköaloja-sarjasta
Helsingin kaupunginmuseo
Suomenkaartin upseereiden kasarmi

ei samoin kuin em. kivipiirros osoittaa ulottunut torin laidasta laitaan. Joissakin kartoissa se on kolmasosa muurin pituudesta, joissakin hiukan pitempi. Rakennus oli yksikerroksinen eikä estänyt suinkaan näkymiä torille Kasarminkadulta. Se jätti myöskin tilaa kasarmille toria vallitsevana eikä ajautunut kohti kasarmia ollessaan vajaamittainen muurista. Kaupungin asukkaat ja varsinkin torin äärellä asuvat säätyläiset valittivat, että kojut löyhkäsivät. Teurastajat puolustautuivat kojujen huonolla ilmanvaihdolla. Kojut olivat kuitenkin paikallaan melkein puoleen vuosisadan loppuun, vaikka ne olivat ikään kuin sattumalta torille tulleet ja vaikuttivat väliaikaiselta ratkaisulta torikaupan ongelmiin. Ehrenströmin täytyi olla hyvin tietoinen ko. ratkaisusta, sillä hän itse asui torin äärellä, eikä näin ollen voinut välttyä huomaamasta kojuja. Ilmeisesti teurastajainkojut Kasarminkadun muurissa eivät ulottuneet pitkälle torille vaan niiden syvyys lienee jäänyt kasarmin sivurisaliitin tienoille. Toritila jäi näin edelleen riittävän avoimeksi ja tilavaksi.

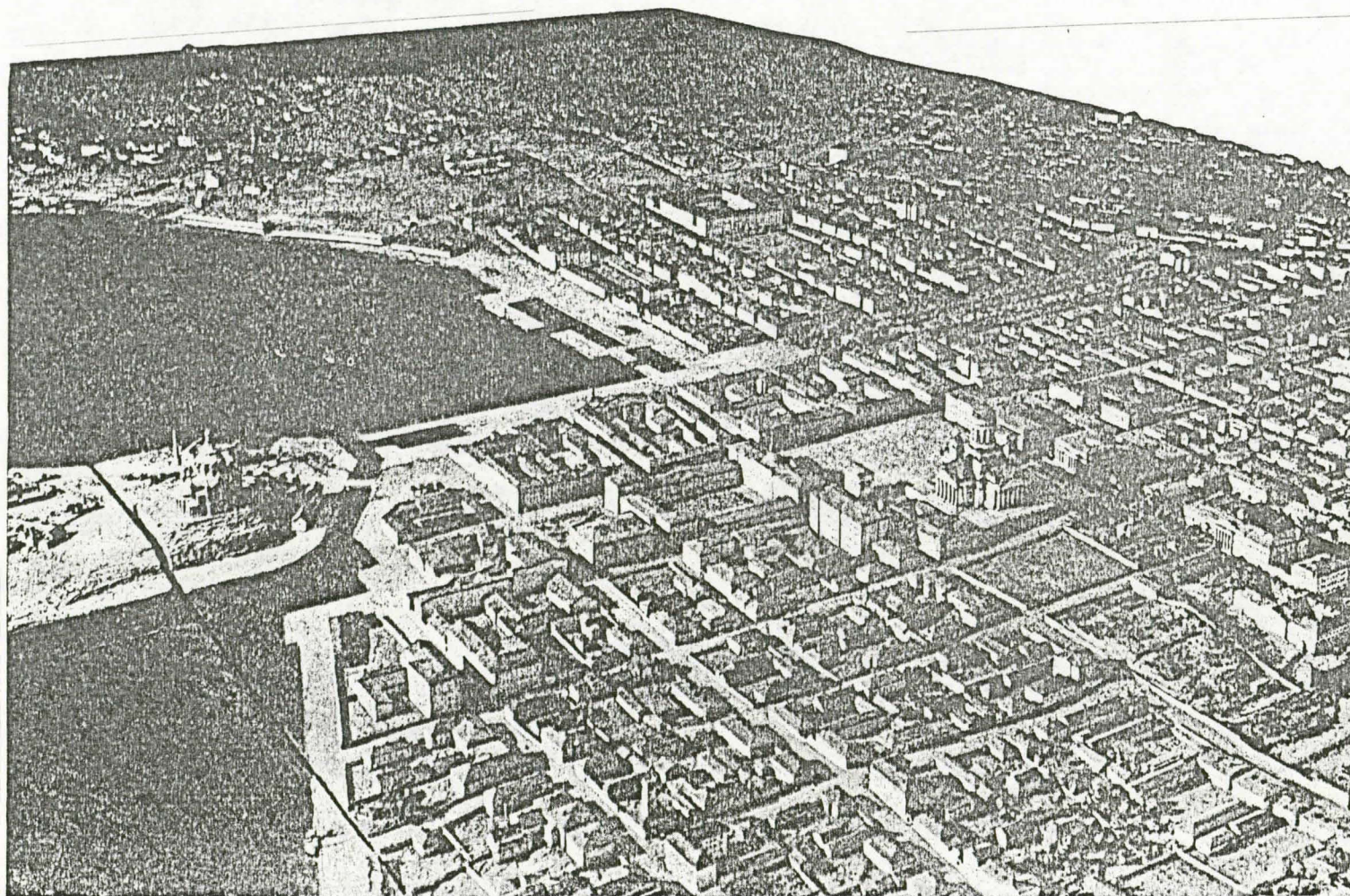

Topografisk plan av Helsingfors 1885
E.von Knorring
Helsingin kaupungin arkisto

TORIN VAIHEITA 1800-LUVULLA-TOTEUTUMATTOMAT RAKENNUS- HANKKEET

Jälleenrakennuskomitean saatua työnsä päätökseen oli Kasarmintorikin rakentunut kauniiksi ja ehyeksi. Sen etelälaidalla oli komea Kaartinkasarmi, jonka fasaadipiirustuksia Aleksanteri I oli ihastellut vierailullaan. Torin muita laitoja reunustivat yhtenäiset empirerakennusten rivit. Torin luoteisnurkassa sijaitsi Engelin piirtämä Lancasterkoulu. Torin kolmelle reunalle oli istutettu puita, tori oli kivetty ja sen keskellä oli kaivo. Länsilaidassa sijaitsi kivinen teurastajien myymälärivi, joka sekin oli ajan henkeen rakennettu (Tengströmin kivipiirros 1837). Kasarmintoria ympäröivät tontit olivat olleet haluttuja ja sen ympärille olikin asettunut varakasta väkeä. Kaiken kaikkiaan torista oli muodostunut viehättävä esikaupunkitori, joka laakeudessaan vastasi ajan empirehenkeä. Tässä asussaan tori pysyi koko 1800-luvun, vaikka sinne oli vireillä monenlaisia hankkeita. Johtuen varsinkin 1800-luvun lopulla syntyneistä uusista julkisista rakennustarpeista.

1800-luvun lopulla oli "vapaaehtoisen palokunnan toimikunta anonut maistraatin toimenpidettä paikan luovuttamiseksi maksutta Kasarmintorin länsipuolelta kunnalle suunnitellun rakennuksen paikaksi. Maistraatin lähetettyä tämän anomuksen ynnä oman puoltavan lausuntonsa kaupunginvaltuustolle tämä lähetti asian vuonna 1876 asettamaansa valiokuntaan, joka aikaisemmin mm. oli saanut tehtäväkseen vapaaehtoisen palokunnan työkalujen ja kaupungin höyryruiskun säi-

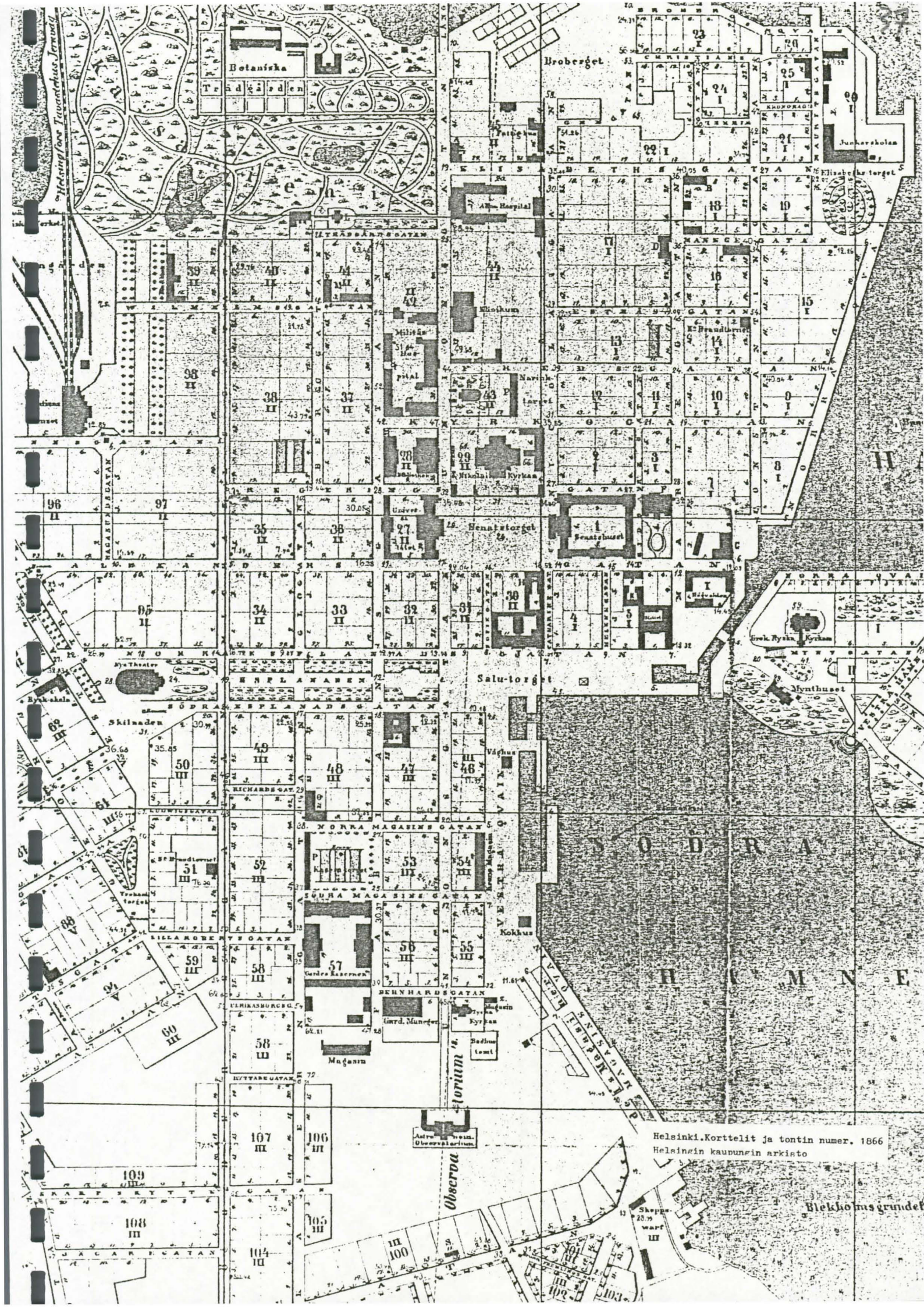

Samma modell som på föregående sida, sedd från nordost. Modellen — i skalan 1 : 500 — är gjord närmast med ledning av Claës Kjerrströms omsorgsfullt detaljerade helsingfors-karta av år 1878. Det är frapperande, hur orört empirens Helsingfors stod kvar då ännu; först på 80-talet satte den moderna utvecklingen in på allvar, och de stora affärs- och bostadshusen i rik gipsrenässans förändrade med ett slag skalan i stadsbilden. I bakgrunden, bortom esplanaden, synes III stadsdelen (tidigare Nyländska förstaden) med gardeskasernens mäktiga karré och de enhetliga raderna av tvåvånings trähus runt torget. I förgrunden trähuskvarteren i Kronohagen.

Empirens Helsingfors
dess tillkomst och dess senare öden av Nils Erik Wickberg

lyttämiseen tarvittavan rakennuksen teettämistä koskevan kysymyksen valmistelemisen.

Vuonna 1877 antamassaan mietinnössä tämä valiokunta ensiksi huomautti, että sen käsityksen mukaan vapaaehtoinen palokunta oli hyvin ansainnut, että kaupunki ilmaiseksi luovutti paikan sen rakennukselle. Paikan valinnasta valiokunta ei kuitenkaan voinut olla yhtä mieltä toimikunnan kanssa. Melko korkean rakennuksen teettäminen anottuun paikkaan järkyttäisi arveluttavasti kaupungin rakennussuunnitelmaa, jonka mukaan Kasarmintorista tulisi kaunis aukea paikka, jonka kolmelle sivulle, mm. Kaartinkasarmin komean rakennuksen rajoittamalle, järjestettäisiin puuistutuksia ja neljännelle sivulle korkea pengermä. Valiokunta ei myöskään voinut olla koskettelematta eräiden läheisten talojen omistajain oikeutettuja etuja, he kun kaupungin rakennussuunnitelmaan luottaen olivat ostaneet tontteja Kasarmintorin varrelta edellyttäen saavansa vapaan näköalan torin yli, mikä etu heiltä siis suurimmaksi osaksi riistettäisiin. Ne teurastajankojut, jotka siihen aikaan täyttivät osan ehdotettua rakennuspaikkaa, eivät tosin olleet kauniit eivätkä kaupungille erityisen välttämättömyyksiä, mutta voivat kuitenkin vastaisuudessa saada suuremman merkityksen kaupungille ja paikalle. Kasarmintorin länsiosaa voitiin myöskin vastaisuudessa tarvita sotilaallisia harjoituksia varten suuremmassa määrässä kuin siihen asti. Muuten voitiin jotenkin yhtä hyvin perustein anoa muihin tärkeihin tarkoituksiin rakennuspaikkoja kaupungin torien laidoilta ja siten vähitellen tuntuvasti supistaa näitä aukeita paikkoja, jotka eivät suinkaan olleet liian suuret eivätkä liian lukuisat. Lopuksi kenties vapaaehtoinen palokunta

Helsinki.Korttelit ja tontin numer. 1866
Helsingin kaupungin arkisto

Bleikholms grundet

V I K E N

Bangårdens

Järnåsa

Trädgårdsgatan

Senats
torget

Kilnuden

Runebergsgatan

Salustorget

S ö d

Helsingfors stad och dess omgivning 1888
Helsingin kaupungin arkisto

itsekkään ajan pitkään ei olisi tyytyväinen paikkaan, joka oli vailla pihamaata ja joka tuskin teki mahdolliseksi uuden rakennuksen teettämistä tai edes nyt suunnitellun pian riittämättömäksi osoittautuvan rakennuksen pienintäkään laajentamista.

Esiteltäessä mietintöä, joka koski paikan luovuttamista vapaaehtoiselle palokunnalle teetettävää rakennusta varten, kaupunginvaltuusto vuonna 1877 oli palauttanut asian sitä valmistelleeseen valiokuntaan saadakseen siltä lausunnon aikaisemmin tehdystä ehdotuksesta, että tähän tarkoitukseen luovutettaisiin Nikolainkirkon pohjoispuolella oleva paikka. Sen ohessa valiokunnan tuli ottaa harkittavakseen, voitaisiinko palokunnalle rakentaa kalustovaja Kasarmintorin länsipuolelle siinä tapauksessa, että sen kokous- ja lukuhuoneistolle voitaisiin varata paikka muualta, sekä voitaisiinko kunnalle suunniteltu rakennus mahdollisesti sijoittaa eteläisen palotornin paikalle.

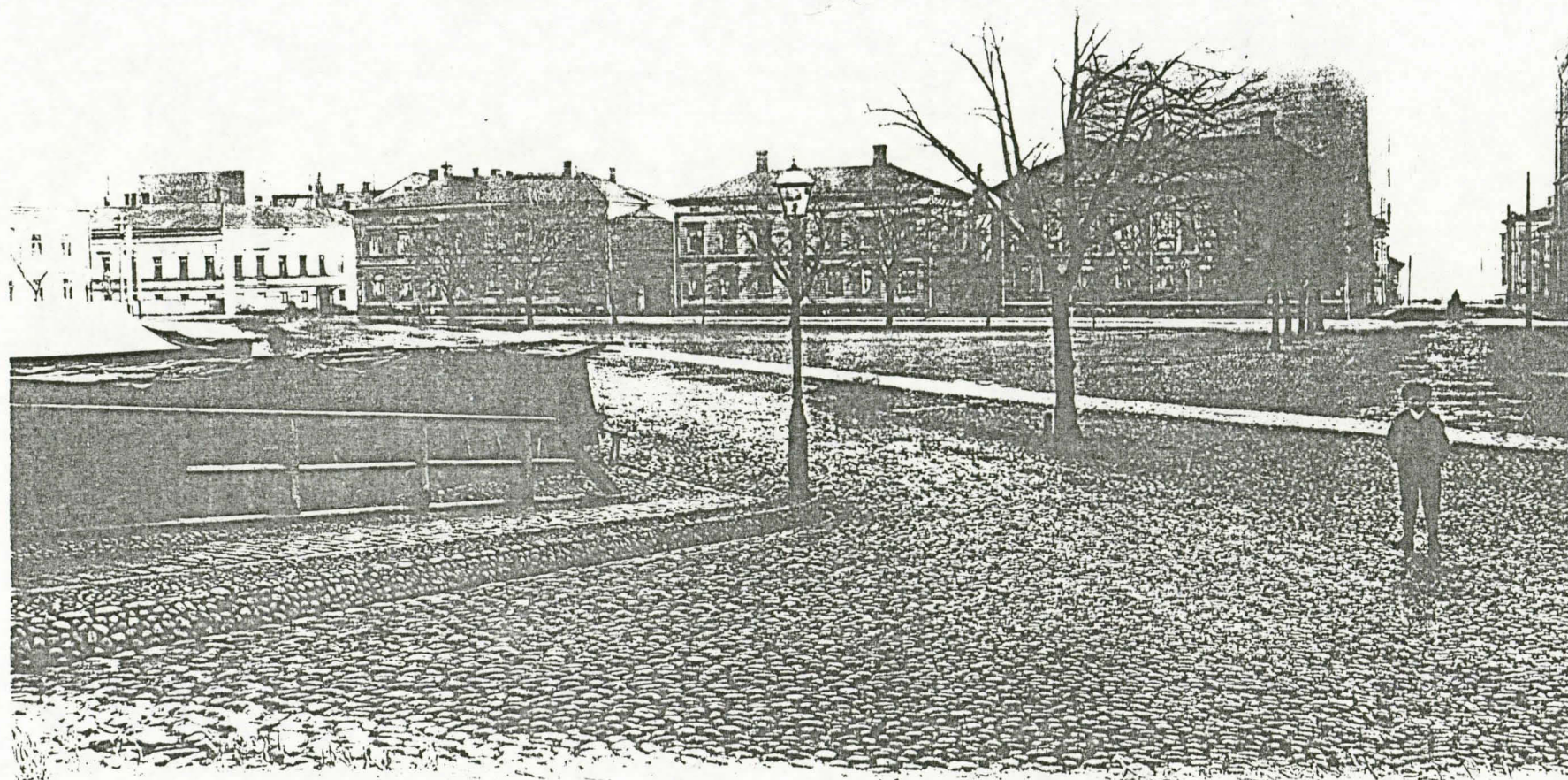
Vuonna 1878 antamassaan uudessa mietinnössä valiokunta ensin huomautti, että edellä mainittu valtion omistama Nikolainkirkon viereinen paikka oli liian pieni ja sijaitsi liian ahtaasti ja vilkasliikenteisen kadun varrella soveltuakseen hyvin vapaaehtoisen palokunnan talon paikaksi, minkä lisäksi sijoitettiinpa rakennus tähän paikkaan miten tahansa, sen yläosa tai ainakin katto näkyisi Senaatintorille kirkonportaiden muurin yli, mikä ei näyttäisi hauskalta ja mahdollisesti saisi valtion kieltäytymään luovuttamasta paikkaa tähän tarkoitukseen. Näiden syiden nojalla valiokunta ei puoltanut suunnitellun rakennuksen sijoittamista mainittuun paikkaan eikä myöskään ehdotusta, että kunnan kalustovajaa varten luo-

vutettaisiin paikka Kasarmintorilta ja sen kokoushuoneistolle etsittäisiin paikka muualta. Tällainen järjestely oli kunnan edun kannalta sopimaton, ja valiokunta pysyi muuten aikaisemmin julkilausumallaan kannalla, jonka mukaan Kasarmintori oli säilytettävä kokonaan rakentamattomana.

Asiaa esiteltäessä kaupunginvaltuusto päätti hylätä sekä vapaaehtoisen palokunnan alkuperäisen anomuksen paikan luovuttamisesta ko. tarkoitukseen Kasarmintorilta että valiokunnan ehdotukset ja maistraatin välityksellä saattaa kunnan tietoon, että sen asiaksi jäi tehdä valtuustolle asiasta uusi ehdotus."

Toinen suuri julkinen rakennushanke palokunnan rakennuksen ohella 1800-luvun lopussa oli kauppahalli. Jo 1860-luvulla oli ruvettu mm. lehtikirjoituksissa vaatimaan, että elintarvikkeiden torikauppa siirrettäisiin kokonaisuudessaan "katettuihin basaareihin". Asiasta syntyi erittäin vilkas julkinen keskustelu ja ajatus uudesta kauppahallista kypsyi vähitellen.

"Kaupunginvaltuusto oli vuonna 1883 päättänyt antaa erityiselle valiokunnalle tehtäväksi tutkia, mihin ja miten rahoituskamariin s.v. Kasarmintorille rakennettaviksi ehdottamat kauppahallit sopivimmin olisi rakennettava. Vuonna 1884 valtuusto valitsi tämän valiokunnan jäseniksi vtn Schildtin, arkkitehti C.G. Hiort af Ornäs, teurastajamestari J.E. Hacklinin, insinöörikapteeni C.G. Sanmarkin ja kunnallisneuvos O. Höijerin. Sen jälkeen antamassaan lausunnossa valiokunta mm. piti epätodennäköisenä, että osakaan siitä huomattavasta maalaistuotteiden ns. välikaupasta, jota varten kauppahallit

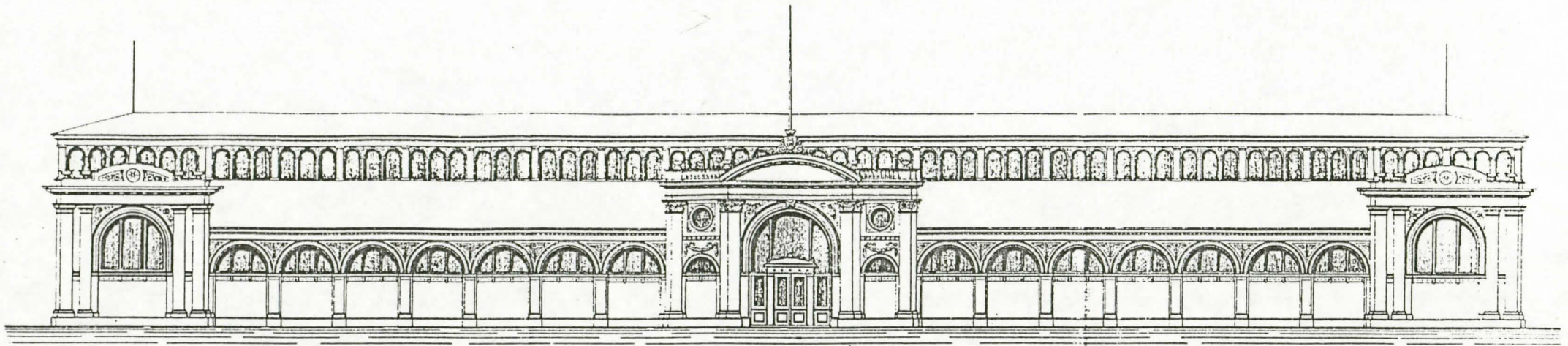
Helsingin kaupunginmuseo
valok. A. E. Rosenbröijer 1890-luvun lopulla

oli katsottava tarkoitetuiksi, vapaaehtoisesti hakeutuisi Kasarmintorille, jos sen muu osa, jota ei voitaisi sijoittaa ehdotettuihin 23 halliin, jäisi Kauppatorille, joka maalaistuotteiden tuontipaikan läheisyyden vuoksi oli ensiksi mainittuja melkoista edullisemmassa asemassa. Ei myöskään olisi oikeuden vaatimusten eikä voimassa olevien elinkeinolakienkaan mukaista, että mahtikäskyllä siirrettäisiin jokin määrätty osa välikaupasta kauppahalleihin. Valiokunnan mielestä oli sen tähden epäiltävää, muodostuisiko joidenkin harvojen kauppahallien rakentaminen Kasarmintorille niin edulliseksi yritykseksi, että kaupungilla olisi syytä uhrata siihen huomattavia kustannuksia. Kun eräs valiokunnan jäsen kuitenkin oli ehdottanut sellaista kysymyksen ratkaisua, että yrityksen tulisi käsittää kokonainen halliryhmä, johon voitaisiin sijoittaa koko kyseinen välikauppa, vihanneksikauppa siihen luettuna, mutta oli pidättänyt itsellään oikeuden suunnitelmansa kehittämiseen tarkemmin tutustuttuaan ulkomaiden tämän laatuisiin halleihin, valiokunta katsoi tarpeelliseksi toistaiseksi lykätä asian käsittelyn. Lausunto ei sillä kertaa aiheuttanut toimenpidettä kaupunginvaltuuston taholta eikä sitä myöskään otettu uudestaan käsiteltäväksi kertomusvuoden kuluessa."

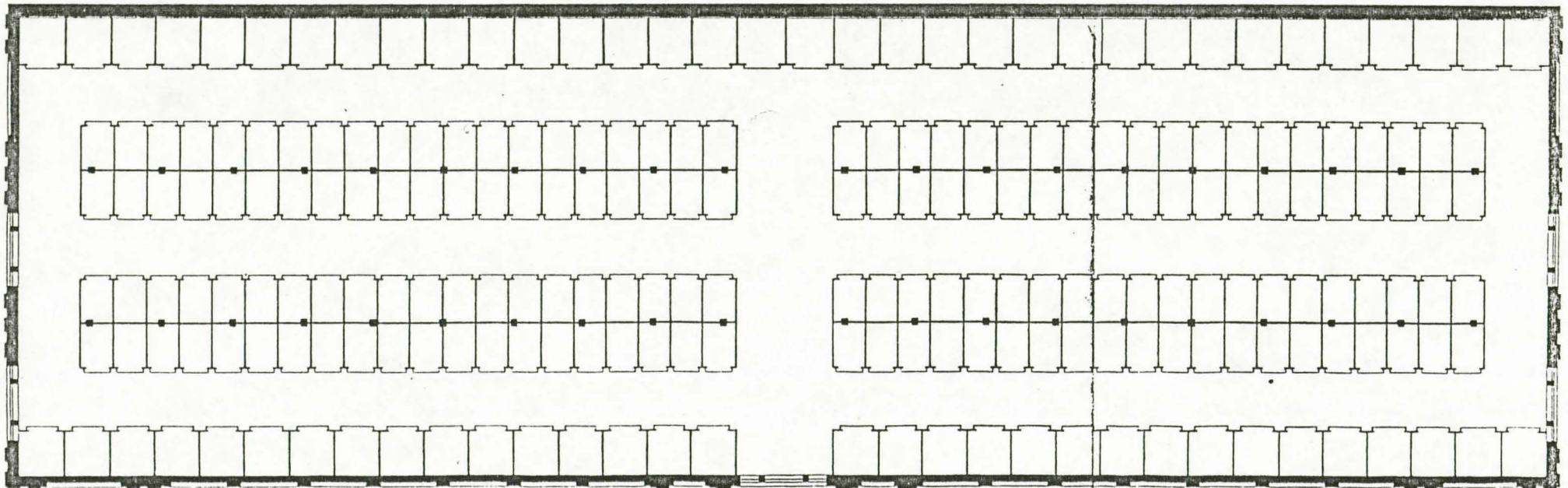
Vuonna 1885 kyseinen valiokunta totesi kauppahalliasian jatkokäsittelyssä, että asia saisi aivan toisenlaisen taloudellisen suunnan, jos torikauppa kokonaisuudessaan sijoitettaisiin Kasarmintorille rakennettavaan kauppahalliin; paikkaa valiokunta piti tarkoitukseen sopivana. Valiokunta oli sen tähden antanut jäsenelleen arkkitehti O.S. Gripenbergille tehtäväksi suunnitella sinne sijoitettavan kauppa-

SALUHALLAR A KASERNTORGET.

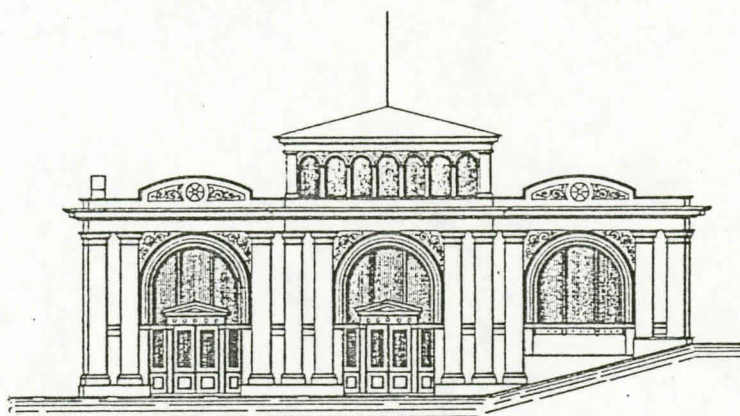
Façade mot Kaserntorget.

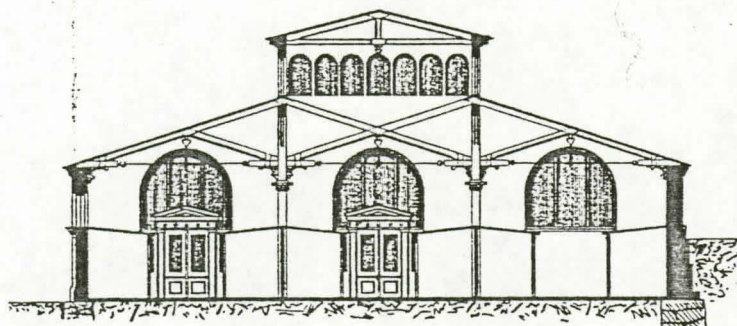
Plan.

Sido - Façade.

Genomskärning.

Helsingfors i Januari 1885.

SEB. GRIPENBERG.

hallirakennuksen, johon sopisi kaikki varsinainen elintarpeiden torikauppa, tämä suunnitelma oli oheistettu valiokunnan mietintöön.

Valiokunnan mietintö päättyi ehdotukseen, että Kasarmin-torin länsipuolelle pääasiallisesti valiokunnan puoltaman ehdotuksen mukaisesti rakennettaisiin kaupungille 222 myymälää käsittävä kauppahalli, jonka myymälät vuokrattaisiin elintarpeiden myyjille ja muille, jotka käyttivät kaupungin torien vakinaisia myyntipaikkoja, sekä että hallin rakentamista ja sisustamista varten myönnettäisiin 175,000 markan suuruinen rahamäärä. Koska asia oli lisättyjen kaupunginvaltuutettujen käsiteltävä, tuli valtuuston maistraatilta anoa toimenpiteisiin ryhtymistä valtuuston lisäjäsenten valitsemiseksi. Jos lisätty kaupunginvaltuusto hyväksyisi valiokunnan ehdotuksen, olisi rahatoimikamarille annettava tehtäväksi sen jälkeen kun oli saatu asianmukainen lupa tarpeen vaatiman Kasarmin-torin osan käyttämiseen kyseiseen tarkoitukseen, antaa laatia kauppahallin täydelliset piirustukset, anoa niille vahvistusta tavallista tapaa noudattaen, antaa rakennustyö urakalla suoritettavaksi sekä sen valmistuttua vuokrata hallin myyntipaikat siinä järjestyksessä ja niillä ehdoilla, jotka valiokunta mietinnössään oli tarkemmin esittänyt. Lopuksi valiokunta esitti, että valtuusto, ellei kauppahallia rakennettu kaupungin laskuun, antaisi jollekin yksityiselle henkilölle tai yhtiölle, joka havaittiin halukkaaksi siihen, luvan tällaisen kauppahallin rakentamiseen ehdoin, että se 20 vuoden kuluttua luovutettiin korvauksetta kaupungille, sekä anois maistraatilta toimenpidettä sellaisen järjestelyn aikaansaamiseksi, et-

tä Läntisen Rantakadun varrella olevalla Rantatorilla torikaupan päätyttyä ei saisi harjoittaa muuta kuin valmiin ruuan kauppaa, jota varten osoitettaisiin paikka Pohjoisen ja Eteläisen Makasiinikadun jatkon väliltä tai ylös Kruunmakasiinille vievän ajotien varrella olevalta kolmikulmaiselta alueelta, sekä että muiden tavarain kuin maalaistuotteiden kauppa ei olisi sallittu kaupungin toreilla ja avoimilla paikoilla.

Asiaa esiteltäessä kaupunginvaltuusto päätti maistraatilta anoa toisaalta toimenpidettä valtuuston lisäjäsenten valitsemiseksi käsittelemään kysymystä kauppahallin rakentamisesta, toisaalta valiokunnan ehdottamien Rantatorilla harjoitettua kauppaa ja muiden kuin maalaistuotteiden myyntiä kaupungin toreilla ja avoimilla paikoilla koskevien määräysten antamisesta. Sen ohessa valtuusto päätti pyytää rahatoimikamarilta lausuntoa valiokunnan ehdottamasta kauppahallista sekä selvitystä siitä, oliko kenties käytettävissä tarkoitukseen paremmin soveltuvaa paikkaa kuin valiokunnan ehdottama oli, samoin kuin palauttaa asian valiokuntaan sen lausunnon hankkimiseksi erinäisten huomautusten johdosta, joita asiaa käsiteltäessä oli esitetty sen ehdotusta vastaan.

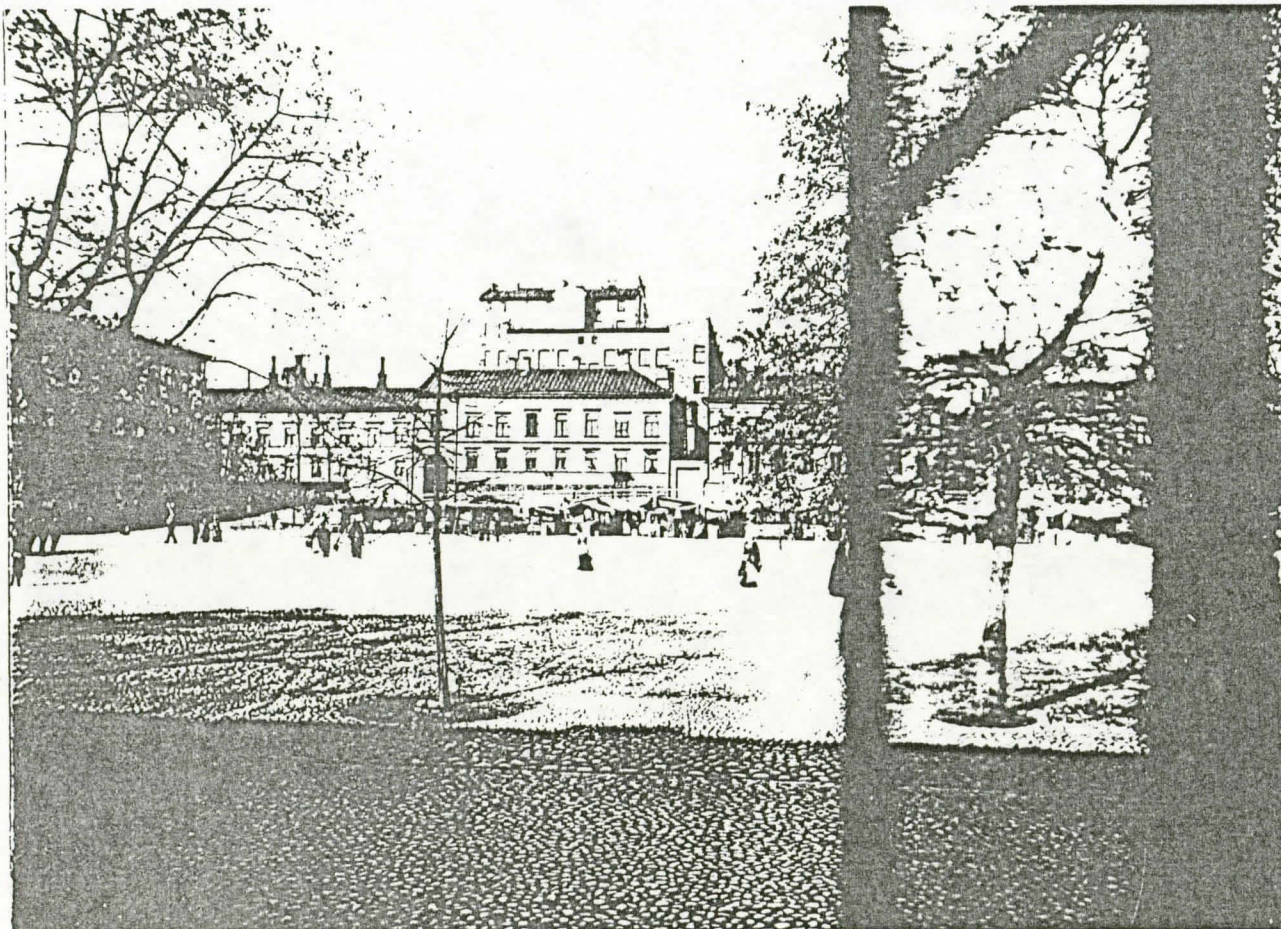
Maistraatti ilmoitti sen jälkeen, että läänin kuvernööri oli hyväksynyt Rantatorilla harjoitettua kauppaa koskevan ehdotuksen ja antanut poliisikamarille tehtäväksi panna se täytäntöön. Myöhemmin maistraatti ilmoitti, että toimitettaessa valtuuston lisäjäsenten vaalia käsittelemään kysymystä kauppahallien rakentamisesta kaupunkiin valituiksi olivat tulleet insinööri G.E. Berggren, teurastajamestari J.E. Hacklin, tehtai-

lija R.Th.Heimberger, rak.mestari J.H.Helenius, insinööri E.C.E. von Knorring, muurarimestari C.M.Kullman, kauppias E.Rudolph, tehtailija V.J. von Wright, teurastajamestari C.Lindroth, kone-tirehtöörinapulainen K.A.Nordman, varatuomari J.A.Norrmén, pankinjohtaja G.R.A.Charpentier, rautatiehallituksen sihteeri C.B. Federley, seppä A.A.Forsström, apteekkari J.A.Grönvik, rak.mestari K.G.Jansson, hovineuvos L.Th.Krogius, lakitieteentutkija A.J. Lille, kauppias N.A.Turdén, talomomistaja A.Åström, oikeusraatimies E.Öhman, kauppias J.N.Carlander, insinööri M.E.Hallberg ja rak.mestari C.G.Hjort af Ornäs.

Sitten kun valiokunta uudessa mietinnössä (Valt.pain.asiakirj. n:o 14) oli vastannut sen ensimmäistä mietintöä vastaan osoitettuihin huomautuksiin ja joka kohdassa pysynyt silloin esittämässään ehdotuksessa ja rahatoimikamarikin oli sitä puoltanut, kuitenkin jonkin verran muuttaen piirustuksia, riittävän valaistuksen aikaansaamiseksi kauppahalliin, lisätty kaupunginvaltuusto lähetti asian (Lis.valt.pöytäk.29.p.syysk.1§) uuteen valiokuntaan, johon kuuluivat vtt Tallgvist, af Lindfors, Brummer, Gripenberg ja Grönqvist ja jonka tuli selvittää, voitiinko kauppahalli sijoittaa Läntisen Rantakadun varrelle ja siinä tapauksessa sen kustannukset sekä voitiinko mahdollisesti jokin toinen paikka havaita tarkoitukseen sopivaksi.

Vuonna 1886 antamassaan mietinnössä (Valt.pain.asiakirj.n:o 10) uusi valiokunta kannatti mahdolliseksi mainittua Läntisen rantakadun paikkaa kalastajasataman ja toriliikkeen välittömässä läheisyydessä sijaitsevana kauppahallille sopivampana.

Valiokunta ehdotti, että lisätyt kaupunginvaltuutetut päättäi-

Helsingin kaupunginmuseo
1898

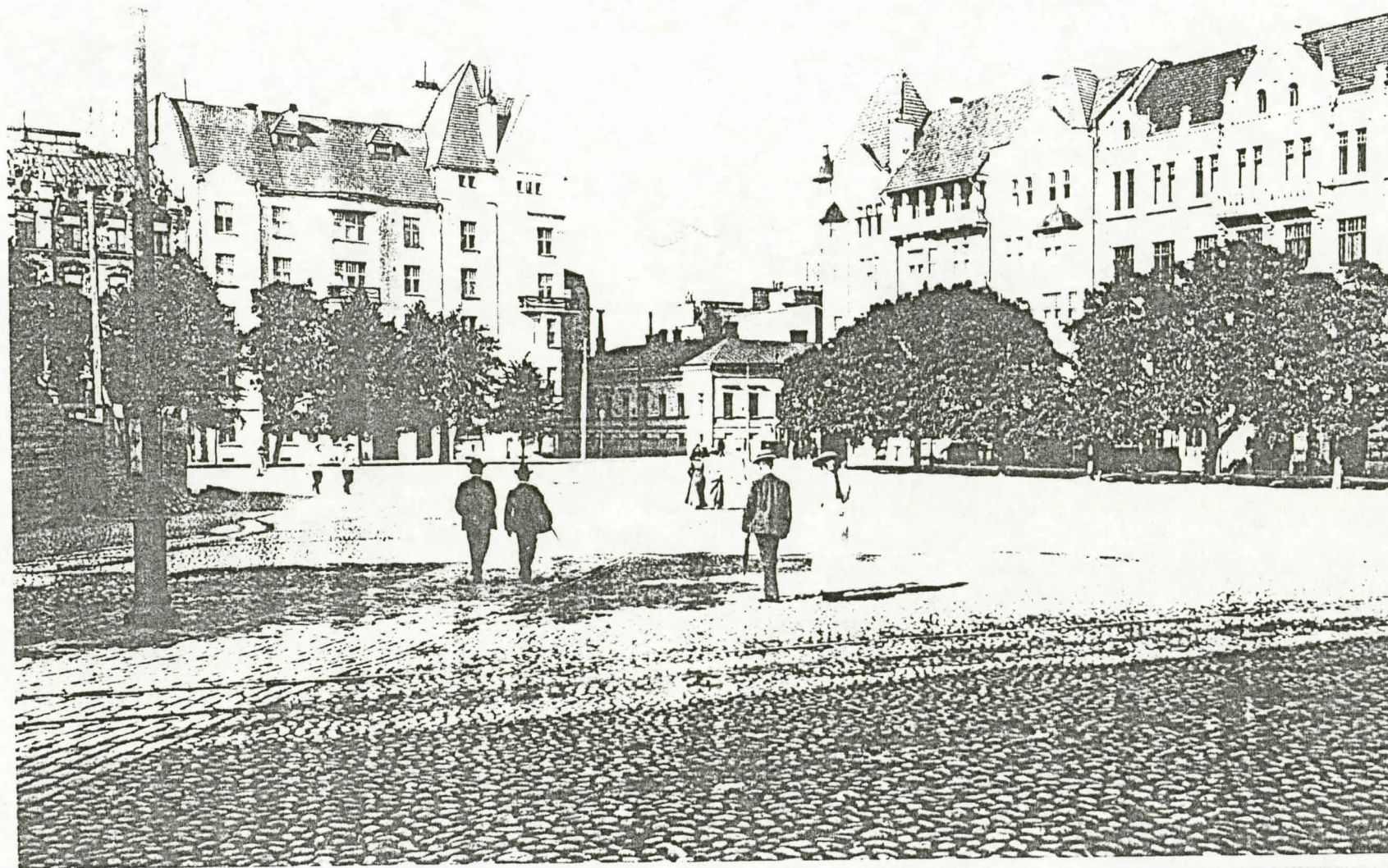
sivät tämän paikan kauppahallille. Lisätyt kaupunginvaltuutetut päättivät, että halli sijoitettaisiin Läntiselle Rantakadulle. Varsinainen kaupunginvaltuusto päätti tämän ja tämän vuoksi jouduttiin asemakaavaa muuttamaan Läntisen Rantakadun kohdalta. Näin Helsinki sai ensimmäisen varsinaisen kauppahallinsa nykyisen Kauppatorin tuntumaan.

LINDQVISTIN KAUPPAHALLI

Käsiteltäessä kysymystä kaupan järjestämisestä erityisille kaupungin toreille Rahatoimikamari ehdotti kaupunginvaltuutetuille 22.8.1901, että Kasarmintorille rakennettaisiin kivinen kauppahalli yhteen kerrokseen, jossa olisi 97 myyntipaikkaa. Yksi kaupunginvaltuutetuista ehdotti kuitenkin asiaa valmistelemaan asetetulle valiokunnalle, että halli tulisi rakentaa kahteen kerrokseen pääasiassa luonnoksen pohjalta, jonka valiokunta oli arkkitehti Selim Lindqvistin antanut valmistaa. Asian käsittelyssä kaupunginvaltuusto päätti 19.12.1901, että kysymys taloudellisemmista olosuhteista otettaisiin esiin.

17.6.1902 kaupunginvaltuusto vahvisti päätöksen 300,000 markan summasta uusien kauppahallien rakentamiseen ja tämän jälkeen sellainen halli toteutettaisiin Hietalahden torille, samassa yhteydessä otti Rahatoimikamari ehdotuksensa Kasarmintorille esille. Samalla Kamari ilmoitti, ettei se ollut löytänyt muuta syytä huomauttaa suunnitelmasta kuin että käytäviä tulisi hiukan levenittää ja Kamari ilmoitti, että Rakennuskonttorin lasketut kustannukset hallille muutoksineen sekä vesietä sähköjohtoineen oli 200,000 markkaa, mitä summaa Kamari vaati budjettiin.

Ehdotus tuli kaupunginvaltuutettujen hyväksymäksi, minkä jälkeen Rahatoimikamari esitti kaupunginvaltuutetuille kirjoituksen, jossa päätetty kauppahalli Kasarmintorille toi esiin muutoksen, joka koski kaupungin kaavaa laajentaa hallirakennusta, vaikkakin se sijoitettaisiin siihen osaan toria, joka

Helsingin kaupunginmuseo
valok. Nils Wasastjerna n. 1906

kaupungin kaavassa oli merkitty paikaksi sellaiseen tarkoitukseen; tehtyjen piirustusten mukaan sen tuli saada hiukan suurempi leveys kuin sanotussa paikassa sen nykyinen laajuus salli. Rahatoimikamari lähetti siksi kaksi esimerkkiä valmisteilluista ehdotuksista kyseessä olevasta kaupunginkaavan muutoksesta sekä anoi, että kaupunginvaltuutetut vahvistaisivat asianmukaiset mitat. (Rhkn kirj. n:o 50 16 p. helmik. 1905). Tähän kirjelmään oli liitetty Kasarminkadun talon n:o 38 omistajain, kauppias H.O. Geselliuksen perillisten Kamarille jättämä kirjoitus, joka sisälsi muistutuksia aiotun hallin rakentamista vastaan, jonka Kamari katsoi olevan jätettävä huomioonottamatta.

22.2.1905 kaupunginvaltuusto ilmoitti Rahatoimikamarille, että valtuutetut asian laajemmassa käsittelyssä pyysivät Kamaria keskeyttämään välittömästi sanotulla torilla jo aloitetut hallin perustustyöt, valtuusto jäi odottamaan kauppahallin täydellisiä piirustuksia.

Tämän johdosta jätti Rahatoimikamari Rakennuskonttorin toimeksi antaa arkkitehti S. Lindqvistin, joka oli tehnyt kauppahallin alkuperäiset luonnospiirustukset, laatia vaihtoehtoiset piirustukset siihen, jolloin valtuustossa tehdyt yleiset lausunnot olisi otettava huomioon; Konttori lähetti sitten Rahatoimikamarin kautta oman lausuntonsa (Rhkn kirj. n:o 152 25 p. toukok.) ohella kaksi erinäistä arkkitehti Lindqvistin tekemää ehdotusta mainituksi kaksikerroksiseksi halliksi. Koskien näitä ehdotuksia A ja B Rakennuskonttori lausui mm. seuraavaa:

"Kumpikin ehdotus eroaa aikaisemmasta luonnoksesta siinä, että fasadit on suunniteltu ottaen huomioon riittävästi Kaartinkasarmi, kumpikin rakennus, että saavutettaisiin mukavammat por-

raskäynnit kerroksiin, on sijoitettu niin paljon Kasarmintorille, että Kasarminkadun leveys kyseessä olevalla osalla tulee olemaan 18 metriä....

Molemmissa vaihtoehtoissa rakennus on, kuten ensimmäisessä ehdotuksessa, ajateltu toteuttaa kaksikerroksisena taloudellisista syistä johtuen....

Sitäpaitsi yksikerroksinen halli tavallisella kattokorkeudella ei riittäisi vähempää Kasarminkadun rakennusten näköalasta kuin kaksikerroksinen rakennus vaihtoehto B:n mukaan. Ja että varustaa yksikerroksinen rakennus tasakatolla tuskin rauhoittaisi vaatimusta, joka esteettisessä mielessä voidaan asettaa talolle kyseessä olevassa paikassa. Epäilyttävää on jopa, kuinka olisi soveliasta, että torille, joka ei suinkaan tarjoa mitä tahansa merkittävää nä^kymää, järjestää terassi, joka kaikella todennäköisyydellä usein tarjoaisi näyn liikku-
mattomasta paikasta ja näin sekä käytännön että esteettisistä syistä on motivoimaton. Ero projektien A ja B välillä on, että rakennus B vaihtoehdon mukaan kohoaa kattolistaansa vain 5,8 metriä yli Kasarminkadun korkeimman kohdan torilta, kun vastaava korkeus ehdotuksessa A on 7 metriä. Tämä ero on voitu tehdä laskemalla B:n pohjakerroksen lattiaa noin 1 metri Kasarmintorin pinnasta, mikä kyllä tuo vaikeuksia riittävän valaistuksen aikaansaamiseksi Kasarminkadun puolelta. Pohjakerrokseen sijoitetut myyntipaikat tulevat kadun tukimuuriin piilotetuiksi. Lopuksi mainittakoon, että ehdotus A eroaa ehdotus B:stä siinä, että A:ssa on torille ulottuvat siipiosat, jotka puuttuvat ehdotuksesta B. Ehdotus A:n ylempi kerros on hiukan lyhyempi kuin alempi kerros."

25.toukokuuta Rahatoimikamari on jättänyt asian kaupunginvaltuutetuille.Valtuusto lykkäsi asian (Valt.pöytäk. 30 p, toukok. §4) erityiseen valiokuntaan,johon valittiin herrat Öhman ja Rydman sekä arkkitehti Lars Sonck.Samalla valiokunta sai tietoonsa,että kenraalimajuri R.v. Willebrandin oli tehnyt muistutuksen rakennusyritystä vastaan johtuen,että hän omisti Kasarminkadun tontti n:o 34:n.

Syyskuun 13 päivänä antamassaan lausunnossa (Valt.pain.asiak. N:o 23) mainitsi valiokunta,että se ei ollut voinut kiinnittää mitään huomiota niihin muistutuksiin,joita mainittujen Kasarminkadun talojen omistajat olivat esittäneet ko. rakennushanketta vastaan.Koska yrityksen ei voitu katsoa loukkaavan yksityisen oikeutta ja voimassa olevassa kaupungin asema-kaavassa ,kuten Rahatoimikamari oli huomauttanut,jo oli merkittynä sija ko. paikalle aiottua kauppahallia varten.Sitävastoin olivat valtuuston aikaisemmin hyväksymä ehdotus ja Rahatoimikamarin viimeksi lähettämät kaksi ehdotusta näyttäneet valiokunnassa vähemmän tyydyttäviltä erityisesti esteettiseltä näkökannalta katsoen,jonka vuoksi valiokunta oli antanut arkkitehti Linqvistin laatia uuden ainoastaan yksikerroksisen ehdotuksen. ensimmäisen ehdotuksen mukaan.Tämän mukaan rakennuksen ei tule korottautua torin yli ja tuskin yhtä metriä nousta Kasarminkadun tason korkeimmalla paikalla:näin näköala Kasarminkadulta tulisi jäädä lähinnä sellaiseksi kuin se oli ollut.Projektissa B oli jouduttu mukavampien yhteyksien saamiseksi Kasarminkadun ja hallin ylimmän kerroksen välille laskemaan ensimmäisen kerroksen lattiatasoa melkein 1m torin tasosta ,mutta nyt yksikerroksisessa ratkaisussa tämä vältettäi-

siin samoin vältettäisiin Kasarminkatua pitkin juokseva valokuilu, jota olisi kaiken lisäksi vaikea pitää puhtaana. Hallin valaistus voidaan nyt suorittaa paitsi tavallisilla ikkunoilla niin myös kattoikkunoilla. Kattovalaistuksen käyttö vähentää lasipintoja julkisivuissa, joka täten tuo monumentaalisemman luonteen rakennukselle. Uuden projektin mukaan työntyy halli torille vähemmän kuin vaihtoehdossa A eikä enempää kuin B vaihtoehto. Liikenne torin poikki diagonaalisesti tulee säilyttää. Valiokunta lausui myös toiveen pensaiden ja kukkien järjestämiseksi hallin katolle.

Uusi valiokunta lähetti tämän ehdotuksen ja esitti, että valtuusto hyväksyisi sen ja jättäisi Rahatoimikamarille toimeksi teettää ehdotus rakennusyritykseen tarvittavaksi kaupungin asemakaavan muutokseksi ja jättää se valtuustolle sekä kehoittaisi Rahatoimikamaria heti, kun asemakaavan muutos ja piirustusten vahvistus oli hankittu ryhtymään työn suorittamiseen.

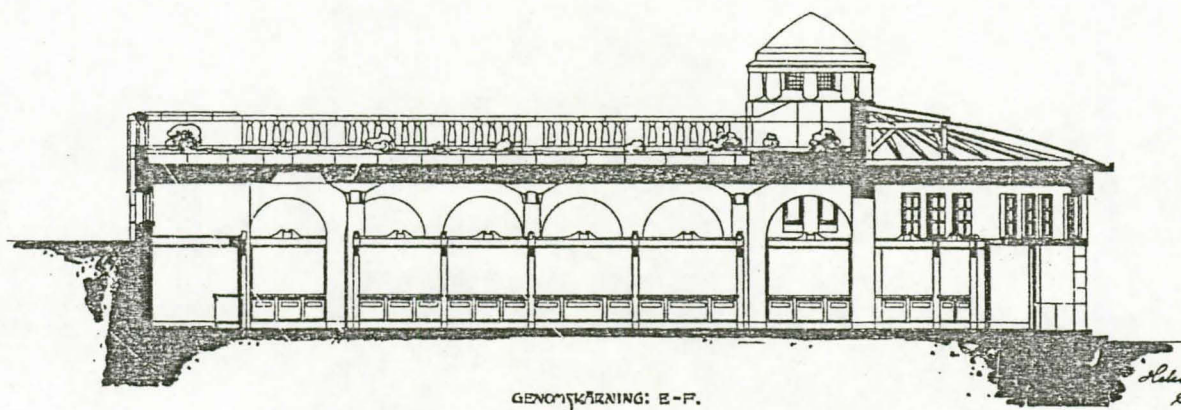
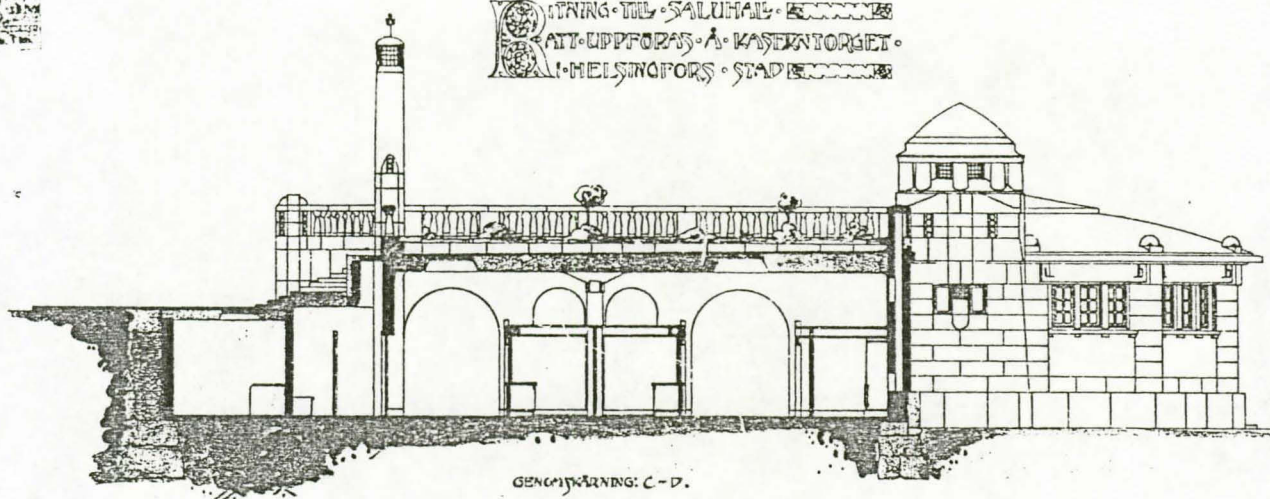
Asiaa esiteltäessä sekä sitten kun valtuustolle oli annettu tieto arkkitehti Linqvistin tekemästä uudesta kustannusehdotuksesta, hyväksyttiin (Valt.pöytäk. 10 p. lokak. § 12) valiokunnan mietinnön ponnet.

Tämän johdosta lähetti Kamari Rakennuskonttorin kahdessa kappaleessa laatiman ehdotuksen mainituksi asemakaavanmuutokseksi, huomauttaen (Rhkn kirj. n:o 269 23 p. marrask.) samalla, että muutoksen vaati se seikka, että päätetty hallirakennus, vaikka se sijoitettiin sille osalle toria, joka voimassa olevassa asemakaavassa oli merkittynä paikaksi sellaista tarkoitusta varten, valtuuston viimeksi hyväksymän piirustuksen mukaan tulisi olemaan leveämpi kuin sanotun paikan siihenastinen

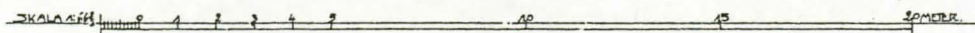
laajuus salli, jonka vuoksi Kamari ehdotti, että valtuusto hankkisi asianomaisen vahvistuksen mainitulle ehdotukselle. Valmistusvaliokunnan esityksestä (Valt.pöytäk. 12 p. jouluk. § 18) valtuusto edellyttäen, että terveyshoitolautakunnalla, jonka lausunto hankittaisiin, ei olisi mitään muistuttamista ko. asemakaavanmuutosta vastaan , hankkisi sille asianomaisen vahvistuksen.

Rakennustyöt lähtivät tämän jälkeen välittömästi käyntiin ja rakennus valmistui vuonna 1907.

RITING • TIL • SALUHALL •
 RATT • UPPFÖR • A • KASERNORGET •
 HELSINGFORS • STADEN

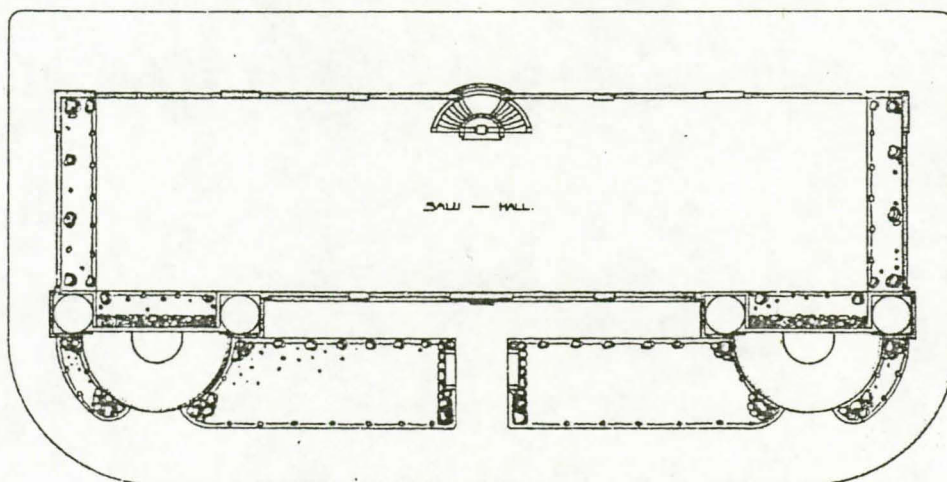

*Helsingfors, Mars 1906
S. A. Lindqvist*

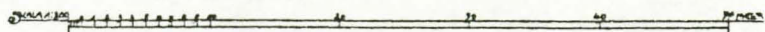
SITUATIONS PLAN.

KASERN — GATAN.

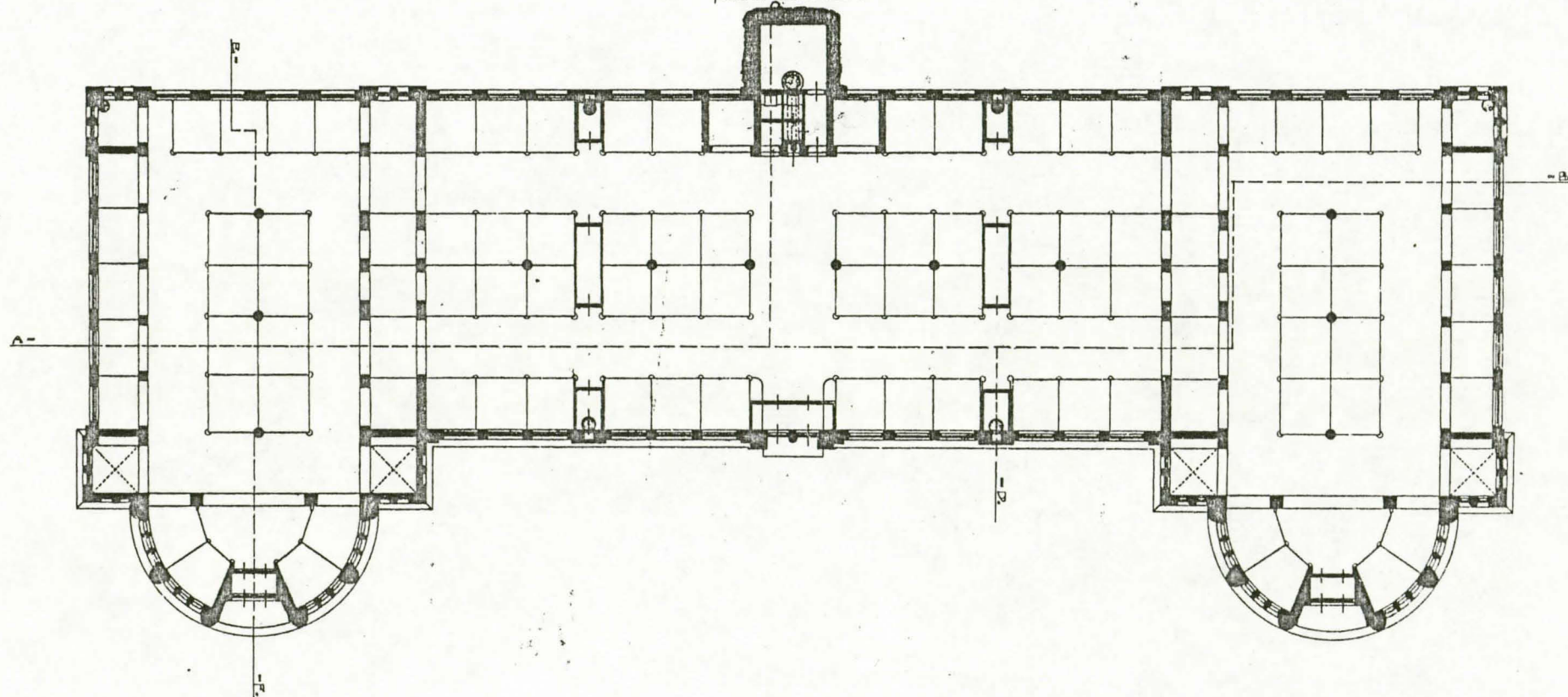
ÖSTRA MARKENS GATAN.

VÄSTRA MARKENS GATAN.

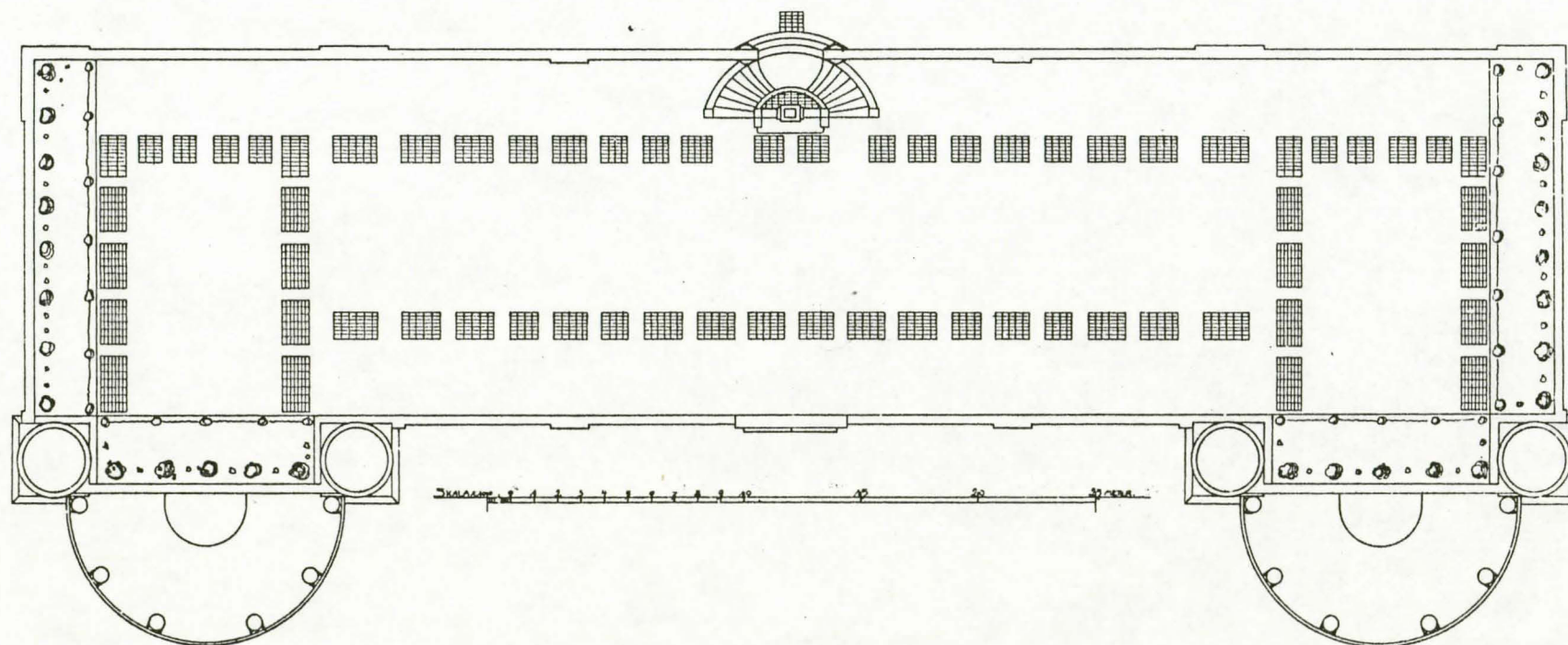
RÄNNING-TILL-SALUHALL-
 RÄTT-UPPFÖRAS-Å-KASERNTORGET
 I-HELSINGFORS-STAD

PLAN AF SALUHALLEN.

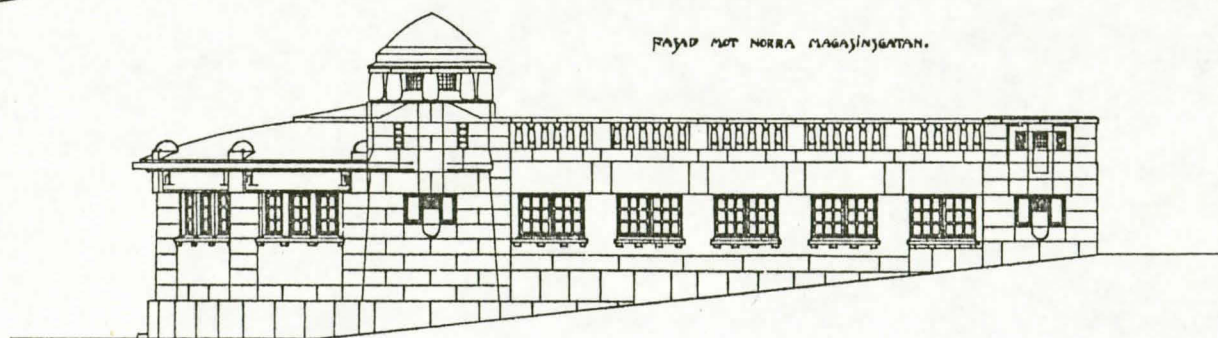

SKALA 1:1000 0 5 10 15 20 25 30 METRER.

PLAN AF TERRASSEN.

FASAD MOT NORRA MAGASINEN.

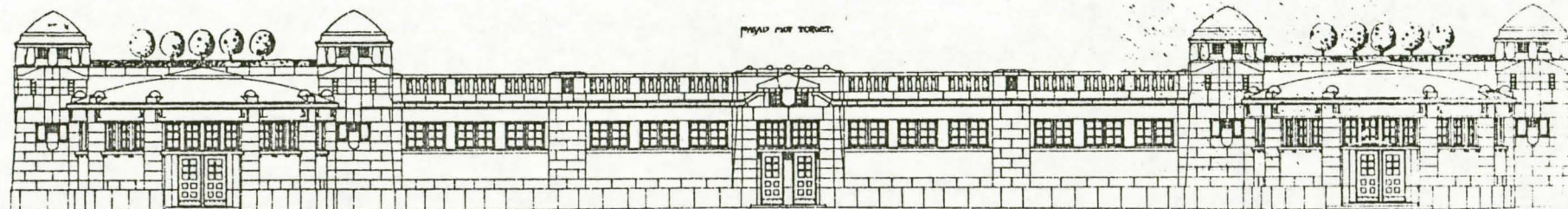

Helsingfors: Mars 1906.
 Selmi A. Leijonh.

RINTING-TE. SALLIMAIL RINTING-TE
 RIT OPPITIAS A KASENTORGET
 A HELSINKI OY - STAD ARHITSEKT

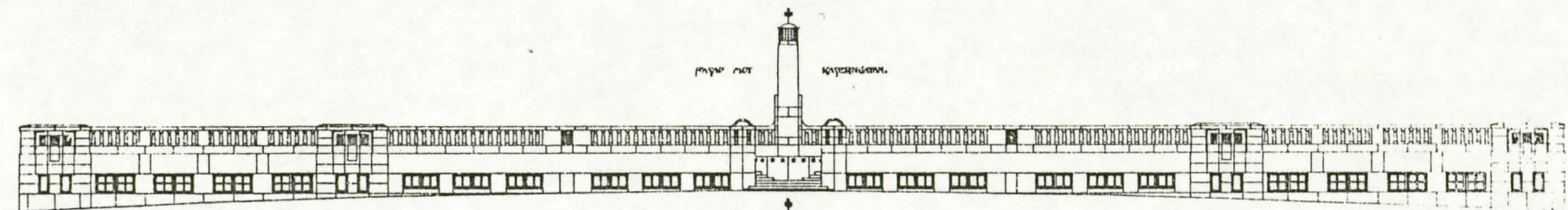
Projekt av byggnaden för att ge en
 större och bättre arbetsmiljö
 och för att öka produktiviteten
 i fabriken.

FRÅN RIT TORGET.

FRÅN RIT

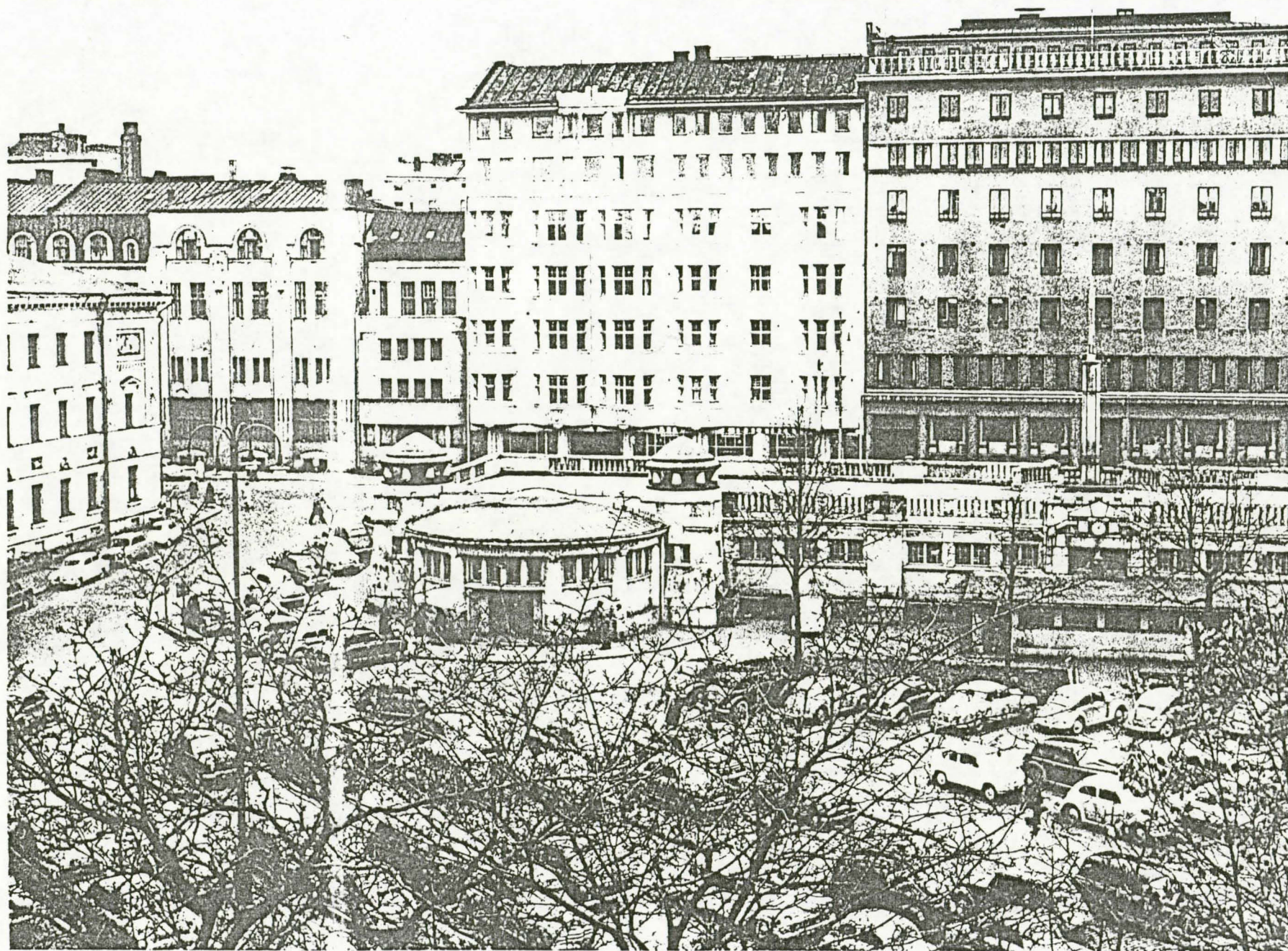
KASENTORGET.

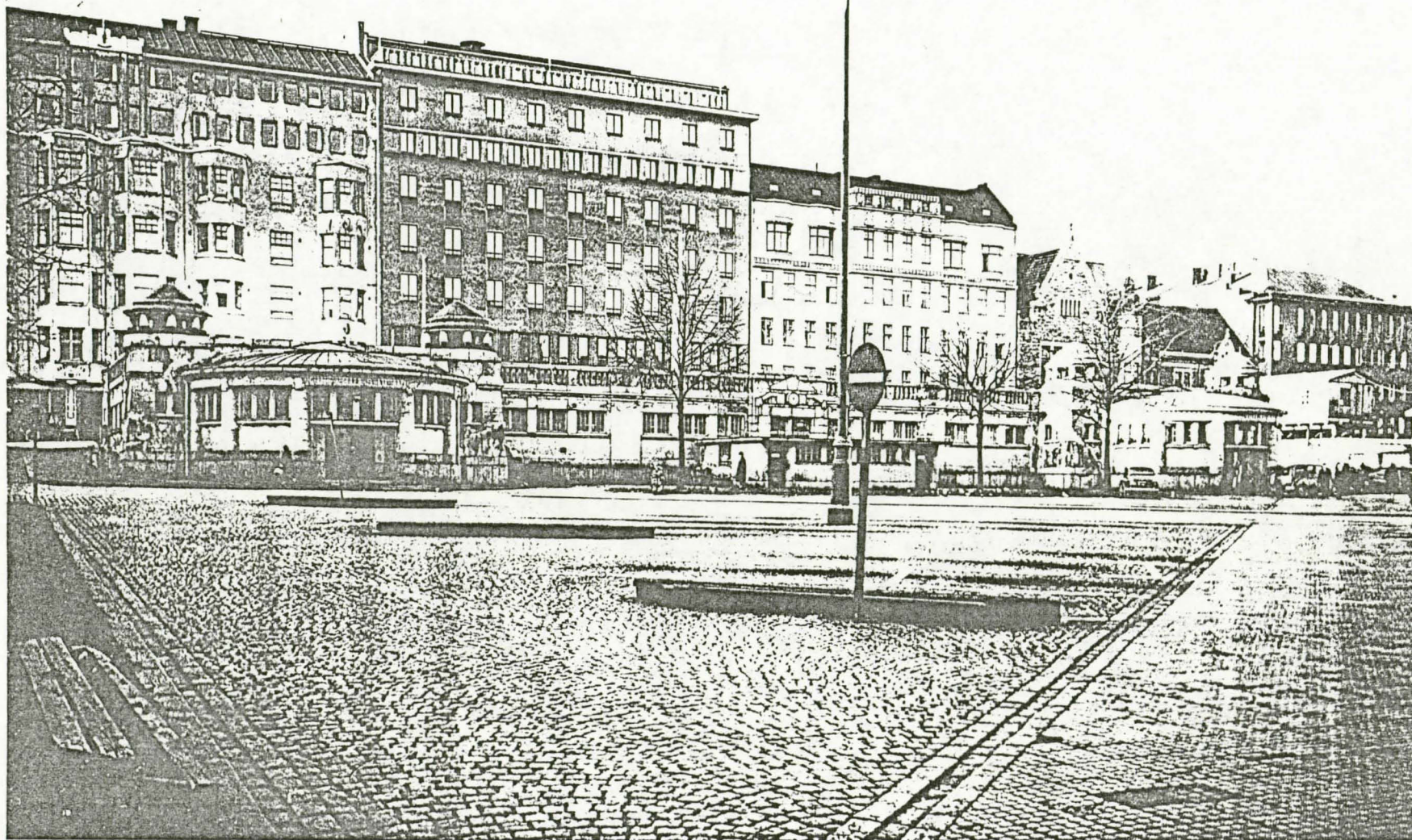
SENERIETORGET: A - B.

Projekt av byggnaden för att ge en
 större och bättre arbetsmiljö
 och för att öka produktiviteten
 i fabriken.

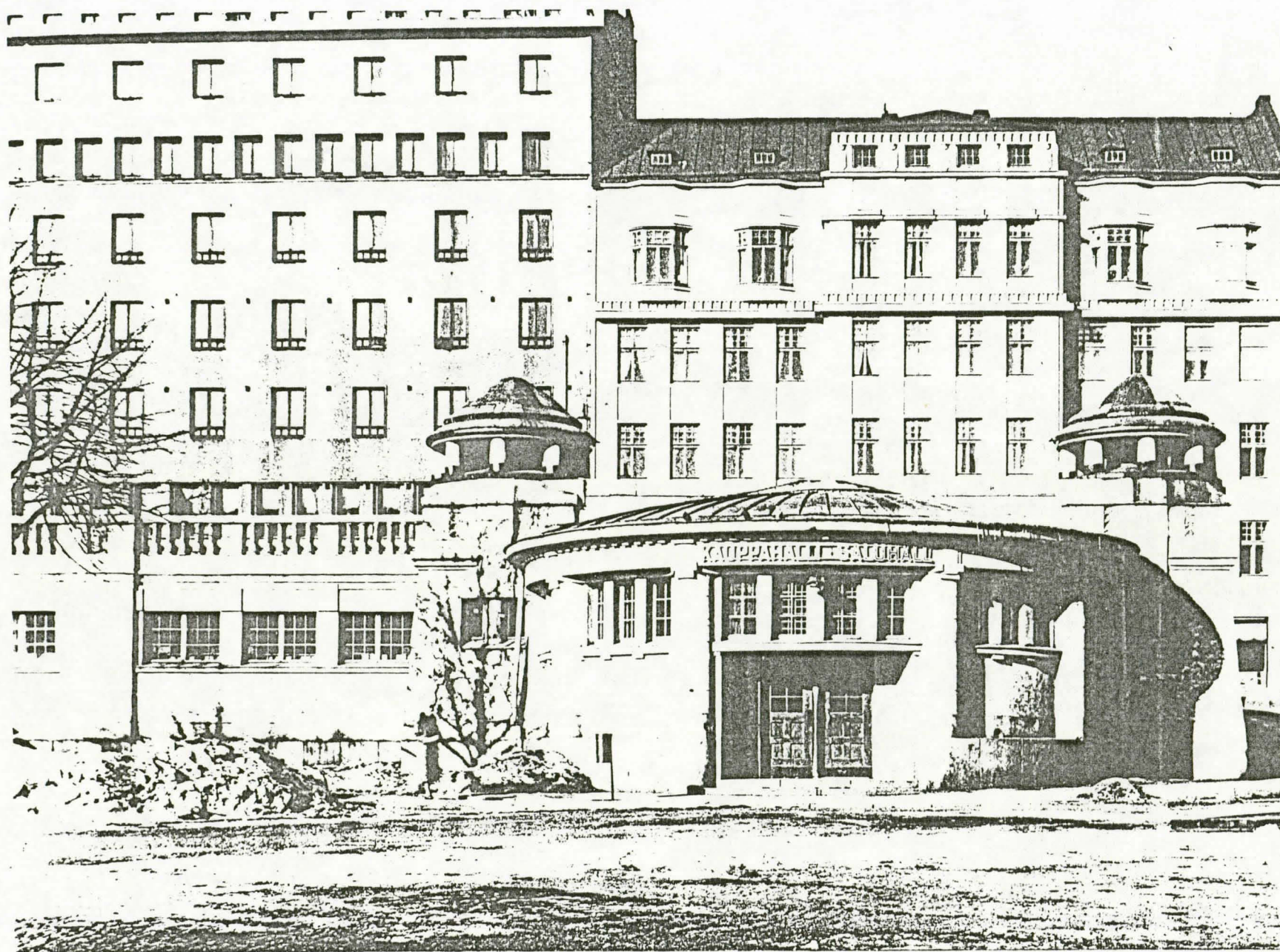

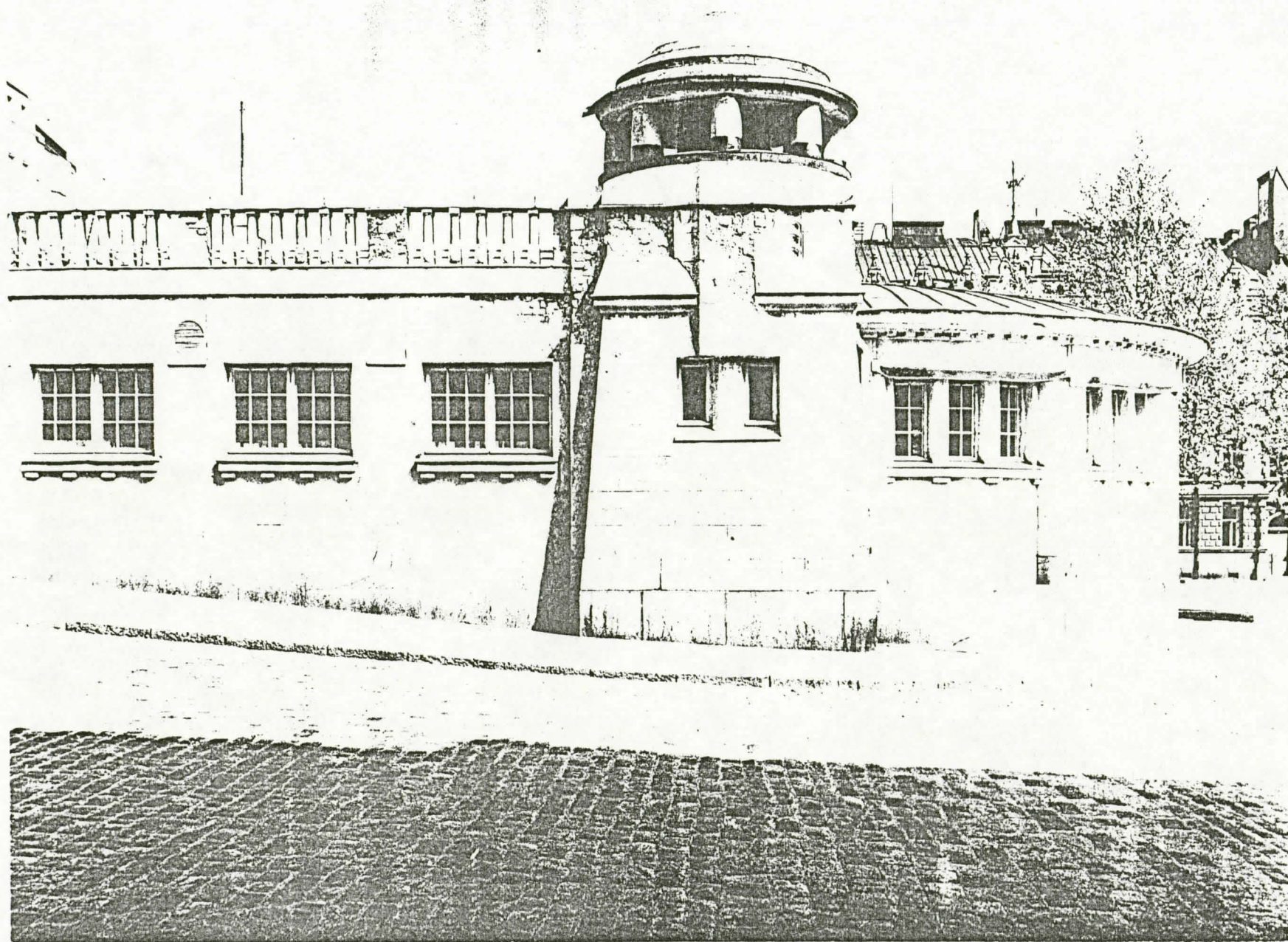
Helsingin kaupunginmuseo
valok.C.Grunberg 30.10.1958

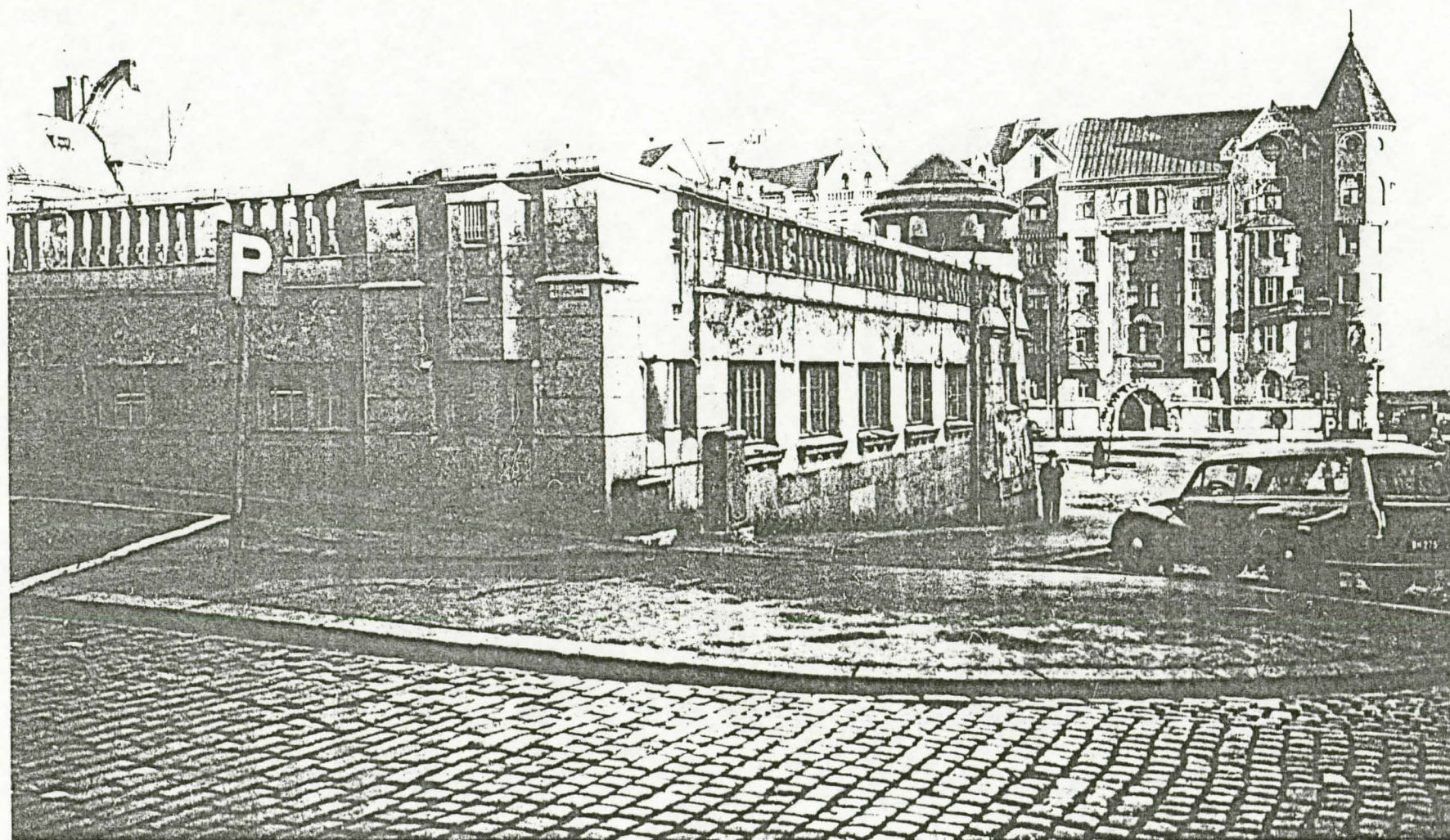
Helsingin kaupunginmuseo
valok.C.Grunberg
1958

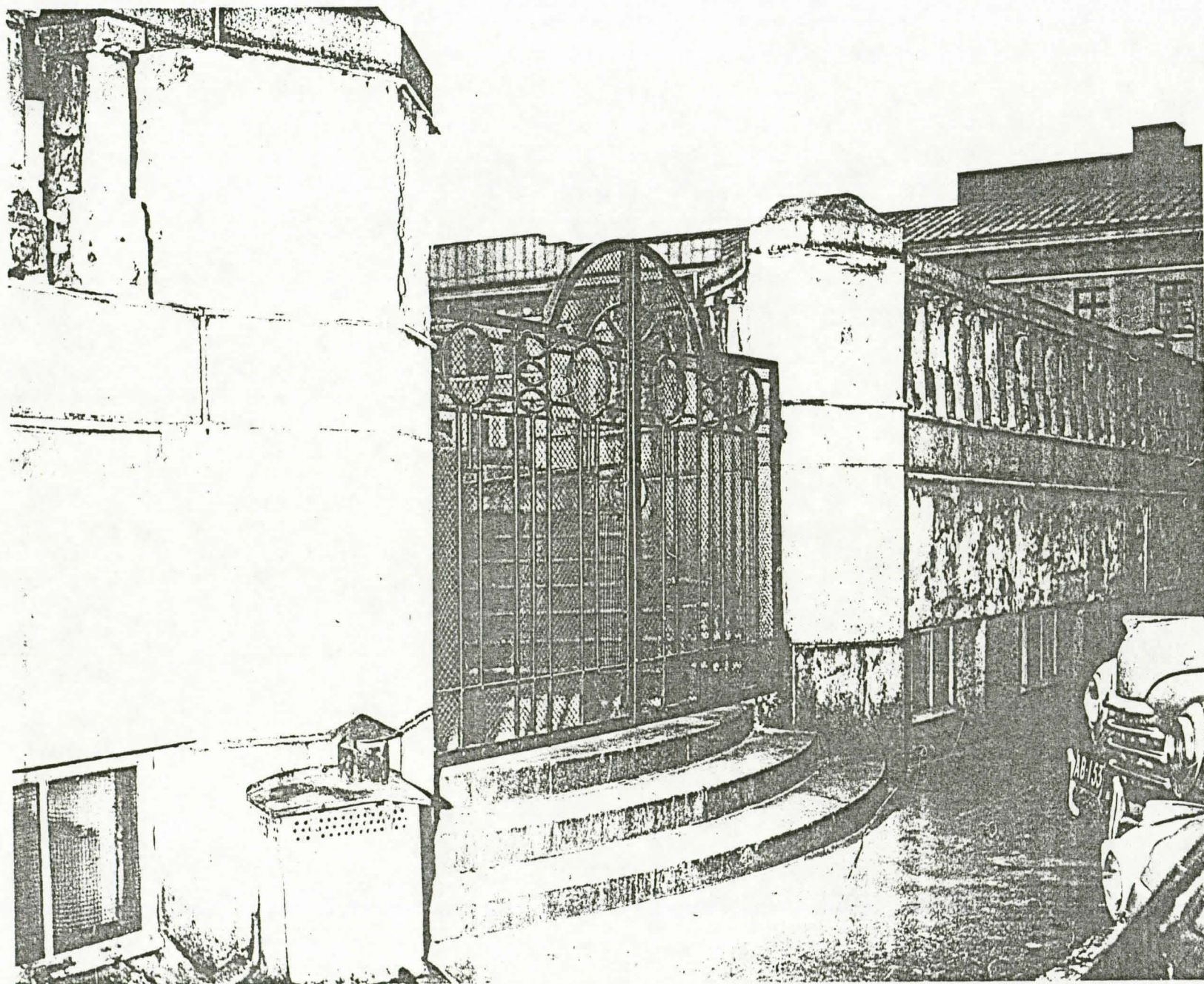
Helsingin kaupunginmuseo
valok.A.Salokorpi orig.neg.SRM 61/131

Helsingin kaupunginmuseo
valok.A.Salokorpi n.1958 orig.neg.SRM 61/134

Helsingin kaupunginmuseo
valok.C.Grunberg 16.11.1958

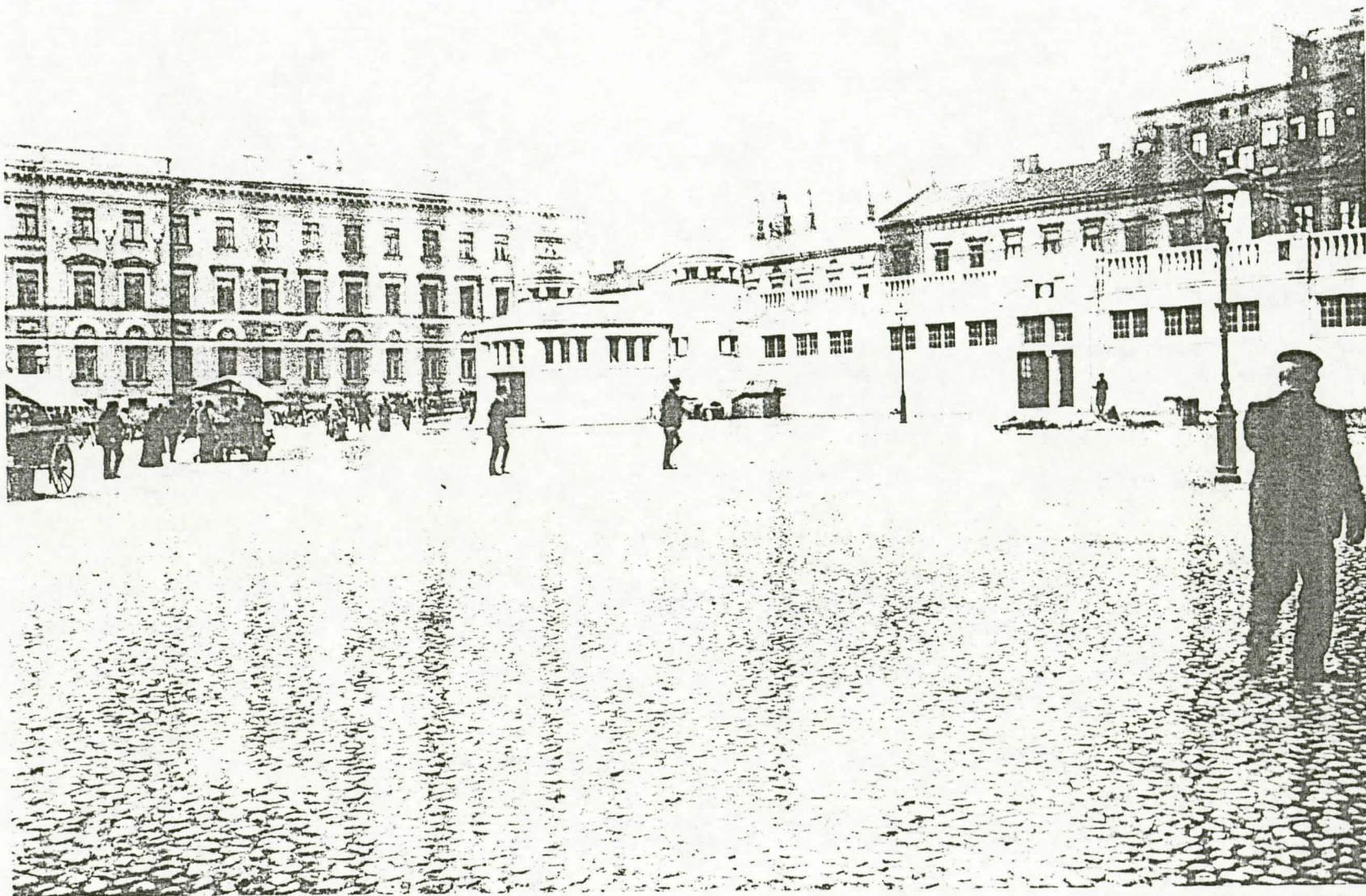
Helsingin kaupunginmuseo
valok.C.Grunberg 16.11.1958

LINDQVISTIN KAUPPAHALLI TORITILASSA

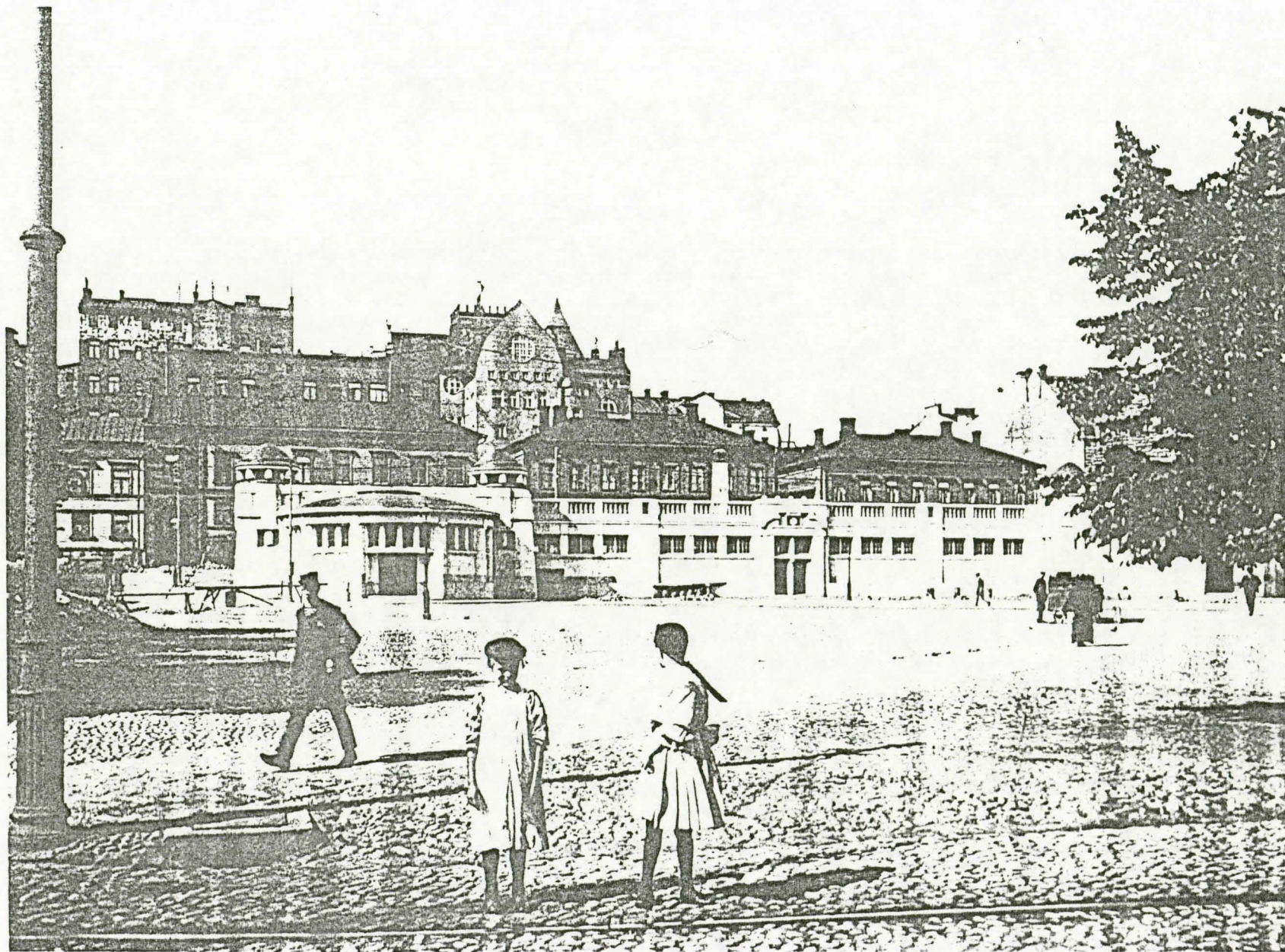
Nils Wasastjernan valokuvasta noin vuodelta 1908 voidaan todeta, että kun kauppahalli valmistui, olivat 1800-luvulla rakennetut puiset kaksikerroksiset empiretalot vielä paikallaan Kasarminkadulla. Tästä voidaan olettaa, että arkkitehti Lindqvist ei ole voinut sovittaa rakennustaan saman henkisiin korkeisiin kivirakennuksiin, jotka nousivat myöhemmin hallin rakentamisen jälkeen sen taakse Kasarminkadulle. Mutta tuohon aikaan oli jo noussut muualla Helsingissä korkeita kivitaloja ja muutos Kasarmintorillakin oli odotettavissa. Kyseessä oli uusi ajanhengen mukainen rakennushanke.

Kattoterassi on madaltanut rakennusta ja se antaa illuusion toritilan symbolisesta jatkumisesta aina Kasarminkadulle asti, samalla se toimii näköalapaikkana. Terassia ehdotettiin jopa muutettavaksi leikkipaikaksi 1930-luvulla. Rakennus on kivinen ja muurimainen, mitä lisää jo em. vähäinen aukotus. Toisaalta rakennukselle antavat mittakaavaa paviljonkiosien katot, jotka näkyvät torilla, samalla ne ilmentävät hienoisesti, että kyseessä on itsenäinen rakennus eikä "muuri". Kauppahalli yksikerroksisena laakeana hallitilana jatkaa kauniisti toritilaa ajatuksellisesti myös rakennuksen sisällä. Rakennukseen käydään kolmesta kohdasta sisään.

Paviljongit kaarevine muotoineen pyöräyttävät luontevasti jalankulkuliikenteen Kasarminkadulta diagonaalisesti torin poikki. Rakennus saa näin dynaamisemman muodon ja luonteen suhteessa paikkaansa, eikä se muodosta staattista estettä torin ylittämiselle. Toisaalta taas rakennusta torilta lä-

Helsingin kaupunginmuseo
valok.Nils Wasastjerna n.1908

Helsingin kaupungin museo
valok. Nils Wasastjerna n. 1908

hastyttäessä kaarevat osat imevät asiakkaat sisään rakennukseen keskimmäisestä ovesta. Rakennuksen julkisivu ja horisontaalinen muurimainen, toisaalta taas paviljonkimainen kivinen massa liittyy kauniisti ja välittömästi torin pintaan. Rakennus ollessaan kovin pitkä, hiukan alle 70 metriä, on jaettu taitavasti vertikaalisuunnassa kolmeen pääosaan: kahteen pyöreään paviljonkimaiseen osaan ja keskiosaan. Näin suhteeton pituus ja tylsä nauhamaisuus on vältetty ja rakennus saa rytmikkäämmän ilmeen. Keskikohtaa ei ole liiemmin korostettu, jolloin rakennus paremmin alistuu Kaartinkasarmin akseliin ja hierarkiaan. Rakennusta lähestyttäessä Kasarminkadulta näkyy pitkä muurimainen julkisivu, jonka yli kuitenkin pistävät pyöreät tornimaiset osat, kaksi kummassakin päässä kertoen rakennuksesta ja tapahtumasta torilla. Näin kulkijalle muurin varrella ei jää epäselväksi, että kyseessä on todella rakennus, jossa on aktiivista toimintaa. Samalla ne houkuttelevat kulkijaa torille. Kasarminkadun kaarevan selän korkeimmalla kohdalla on portaikko terassille. Se on merkitty ohuella 'obeliskimaisella osalla'. Erilaiset tornimaiset osat antavat Kasarminkadun katukuvaan mielenkiintoista kaupunkirakennustaiteellista ilmettä. Ne nousevat kapeina aiheina eivätkä peitä kokonaan Kaartinkasarmin komeaa julkisivua Kasarminkadulta. Kauppahalli on oma rakennuksensa torilla. Sen jokainen kulma ja julkisivu on julkinen ja kulkijan nähtävissä. Sillä ei ole omaa takapihaansa. Kauppahalli onkin suunniteltu kuin 'koru' paikkaansa.

Kasarmintori on ollut hyvin hieno, kivinen 'esikaupunkitori' vuosisadan alussa, kun kaikki toria ympäröivät tontit on rakennettu uudelleen ajan hengessä, 1900-luvun vaihteen tyylien

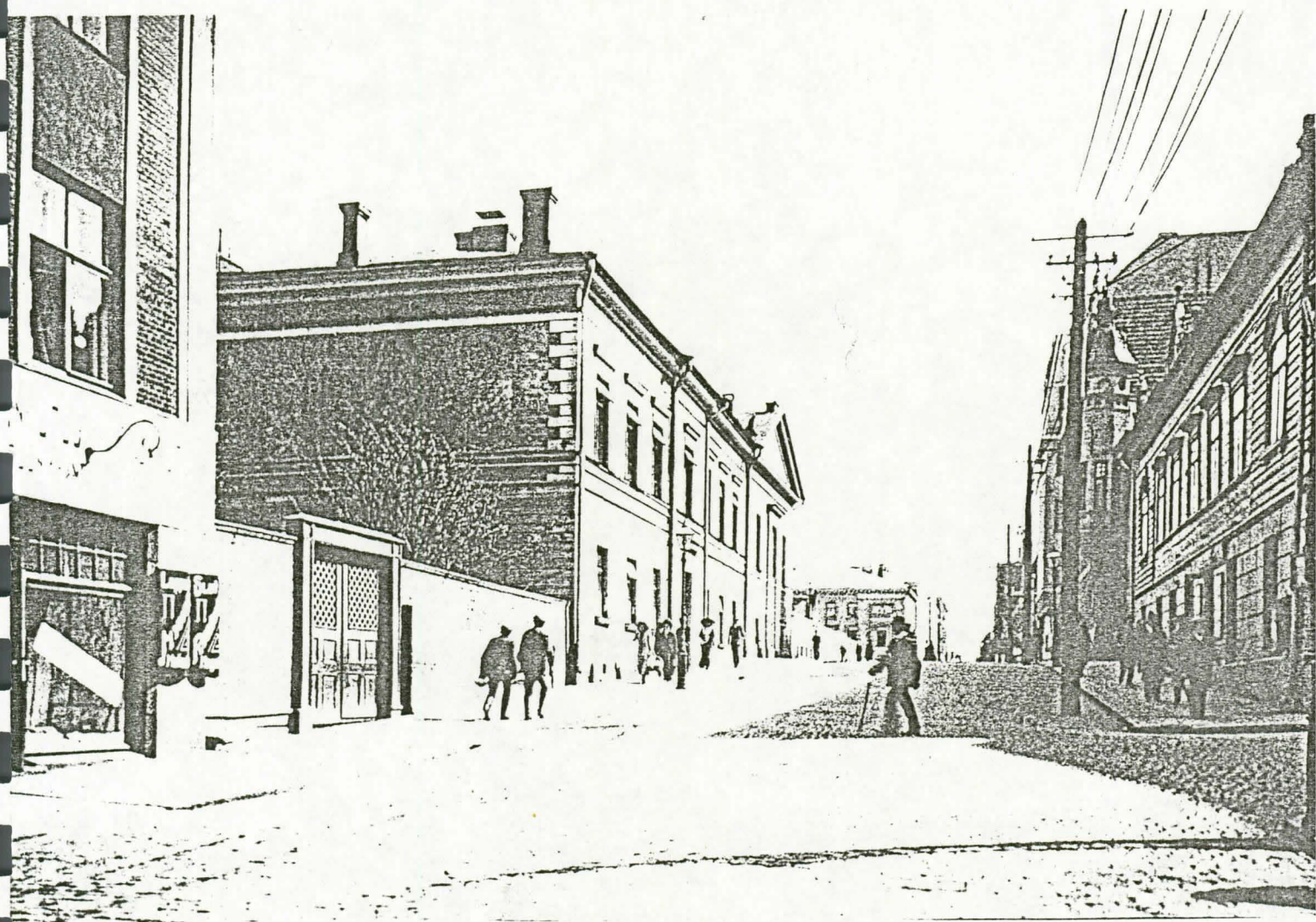

Helsingin kaupunginmuseo
valok.A.Pietinen oy 1930-luvulla

mukaan. Suurin osa ympäröivistä rakennuksista on ollut asumiskäytössä. Rakennukset ovat olleet keskimäärin viisi kerrosta korkeita korkeine kattomuotoineen. Ne ovat luoneet varsin vaikuttavan näyn aikanaan. Tästä yhtenäisyydestä ja täydellisyydestä ainoana on poikennut silloin paikan vanhin rakennus, Kaartinkasarmi.

Ristiriita Lindqvistin rakennuksen kanssa on selvästi nähtävissä. Kasarmi, joka noudattaa empireajan henkeä, jäykkiä, suora-kulmaisia ja säännöllisiä periaatteita, sijaitsee torin etelälaidassa reunasta reunaan ja edellyttäisi edessään olevalta toritilalta samaa selkeyttä kuin itsessään kantaa. Kuitenkin aikanaan on teurastajapuotien luomaa rakennuspaikan perinnettä jatkettu, vaikka ne luultavimmin ovat sinne sattumalta joutuneet, ja nähty, että torilla on kauppahallille paikka.

Kauppahalli edustaa orgaanisempaa arkkitehtuuria ja se eroaa muodonannoltaan ja hengeltään täysin Kaartinkasarmista. Kauppahalli on istutettu erinomaisesti syntyneeseen Kasarminkadun penkkaan. Se suorastaan muodostaa jalustan taustalla kohoaville samanaikaisille rakennuksille. Näin se orgaanisesti pyöreine muotoineen, muurimaisena, terasseineen häivyttää torin länsireunan. Se liittyy niin elimellisesti taustaansa, että voisi sanoa, että taustarakennukset 'valuvat' kauppahallin kautta torille. Kauppahalli ei näin edusta paikan alkuperäistä, Ehrenströmin asemakaavan henkeä. Se luo kenties hedelmällisen ristiriidan kaupunkirakenteeseen Kaartinkasarmin kanssa. Kauppahallin ratkaisussa on kuitenkin otettu huomioon Kaartinkasarmi tietyin keinoin ja ainakin toritila, kuten valiokunnan mietinnössä, jossa oli mukana arkkitehti Lars Sonck, sanotaan, että toritila tulisi näkyä Kasarminkadun korkeimmalta kohdalta ja

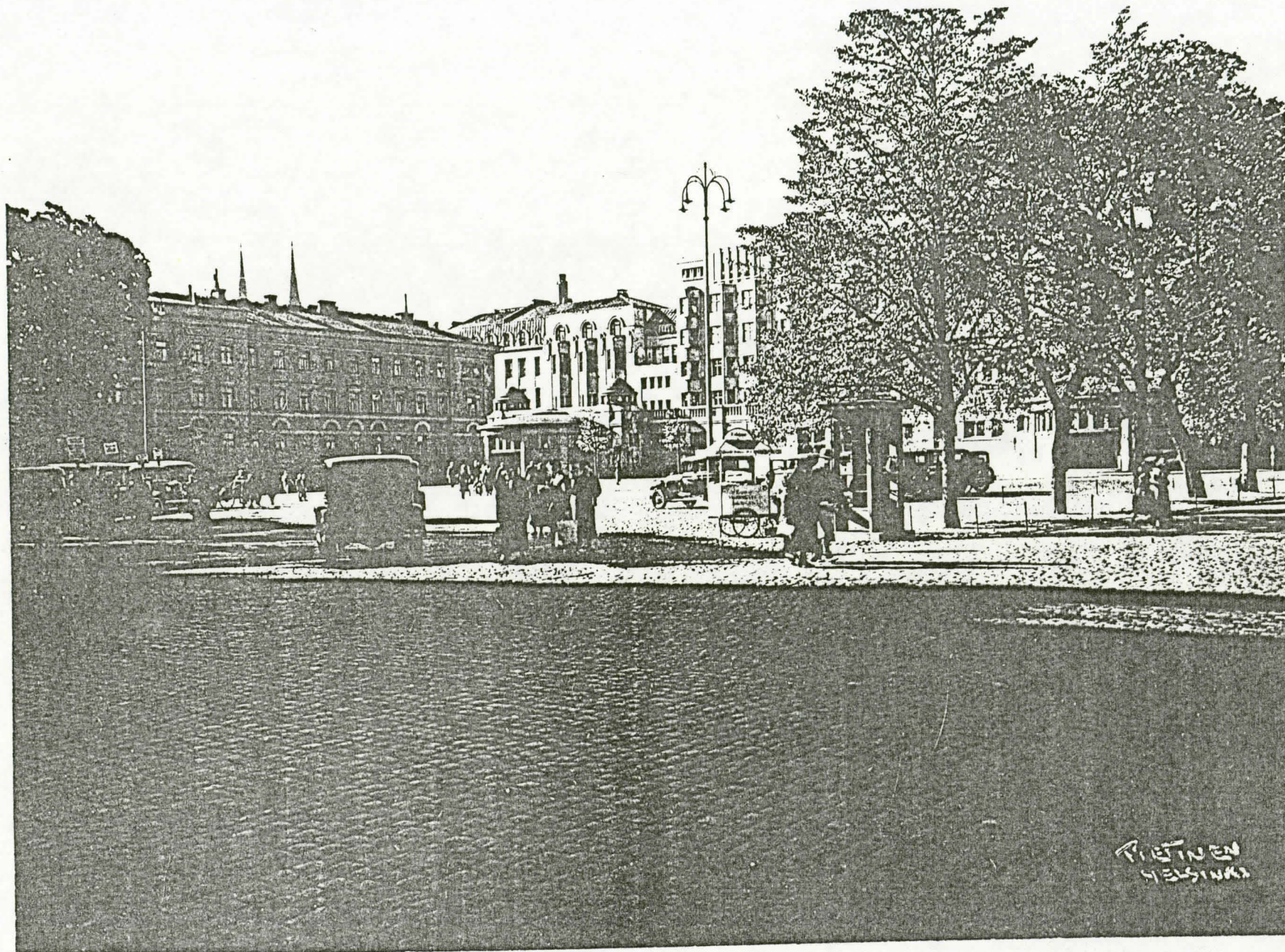

Helsingin kaupunginmuseo
valok.A.E.Rosenbrüijer n. v. 1909

rakennus saisi olla vain yhden metrin yli tämän kohdan. Tämä ei kuitenkaan ole toteutunut ja hallista tuli korkeampi kivisine kaiteineen.

Halli rakennettiin kivistä ja sen julkisivu on ollut suurimmaksi osaksi rapattu. Näin se on ollut kevyempi kuin jos se olisi tehty raskaasta ja monumentaalisesta graniitista. Samalla se on liittynyt paremmin Kaartinkasarmin rapattuun julkisivuun eikä ainakaan ole ottanut raskaampaa ja arvokkaampaa osaa toritilan hierarkiassa.

Kauppahalli toimintana on perinteikäs kyseisellä paikalla. Se yleisenä ja vähemmän julkisena, erikoisena tai leimaavana rakennushankkeena kunnioittaa Kaartinkasarmia ja sen luomaa henkeä torilla. Toisaalta torilla on käyty kaikenlaista kauppaa jo sen syntymästä lähtien. Kaupanteko ei kuitenkaan ole koskaan ollut kovin suurimittaista johtuen torin sijainnista ja Kaupatorin läheisyydestä. Toiminta on sopivassa mittakaavassaan antanut torille tietynlaista paikallisen 'esikaupungin' elävyyttä kuten Töölöntori nykyisin.

Helsingin kaupunginmuseo
valok.A.Pietinen oy 1930-luvulla

Helsingin kaupunginmuseo
valok.A.Pietinen oy 1930-luvulla

KAARTIN KASARMIALUEEN SUUNNITTELUKILPAILU

1958 ratkaistiin Suomen Arkkitehtiliiton järjestämä suunnittelukilpailu koskien Kaartin kasarmialuetta. Palkintolautakuntaan kuuluivat kenraalimajuri G. Ehrnrooth puheenjohtajana, arkkitehti Heidi Vähäkallio-Hirvelä ja eversti I. Ahonen sekä Suomen Arkkitehtiliiton valitsemina professori N. E. Wickberg ja arkkitehti P. Ahola. Sihteerinä toimi arkkitehti V. Noko Puolustusministeriöstä. Suunnittelukilpailuun jätettiin 21 ehdotusta, jotka todettiin jätetyiksi määrääjän kuluessa.

Päitsi että kilpailussa etsittiin ratkaisua arvokkaan ja rakenteellisessa mielessä arkaluontoisen ja vaikean Kaartin kasarmialueen uudelleen rakentamiseksi, tuli kilpailijoiden esittää Kasarmintorin uudelleen järjestely.

Palkintolautakunnan pöytäkirjassa sanotaan seuraavasti:

"Torit ja aukiot

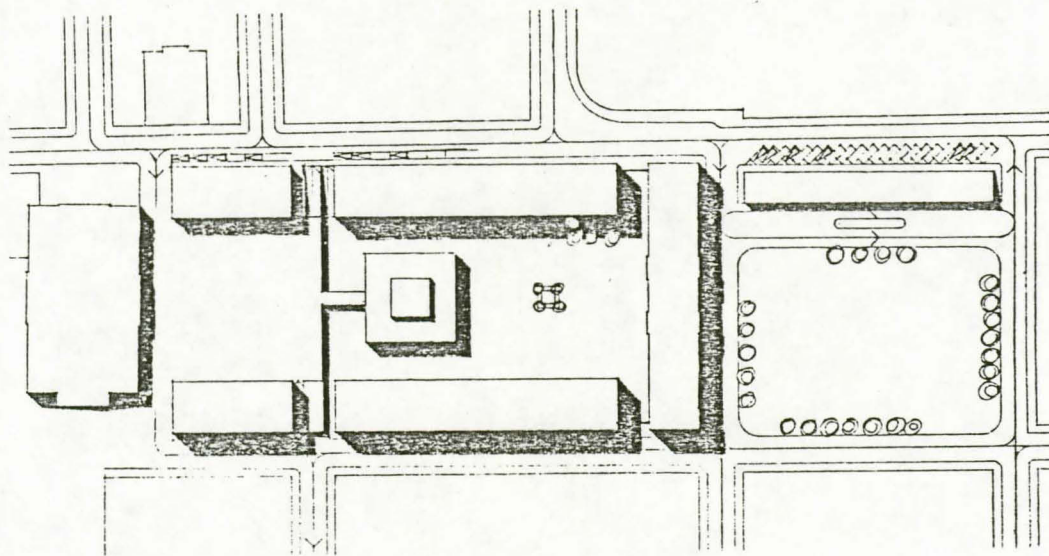
...Kasarmialueen pohjoispuolella sijaitsevan Kasarmintorin tai paremminkin Kaartintorin uudelleen järjestämiseksi on esitetty useita kauniita ratkaisuja. Parhaissa on yleensä Kaartinhalli purettu ja Et. Makasiininkadun ja Kasarminkadun kulmaan sijoitettu porrassaihe. Useissa ehdotuksissa ei toria ole käytetty paikoitukseen, vaan on ehdotus tähdännyt monumentaaliseen torisommitelmaan. Yksinkertaisena nelikulmaisena pintana ilman turhia pikkuaiheita tori parhaiten liittyykin vanhaan kasarmirakennukseen.

Autojen vaatimat tilat

...Suoranaaisena virheenä on sensijaan pidettävä sellaista ratkaisua, jossa kasarmialueelle on sijoitettu vain vähäinen määrä tai ei ollenkaan paikoitustilaa ja sensijaan ehdotettu

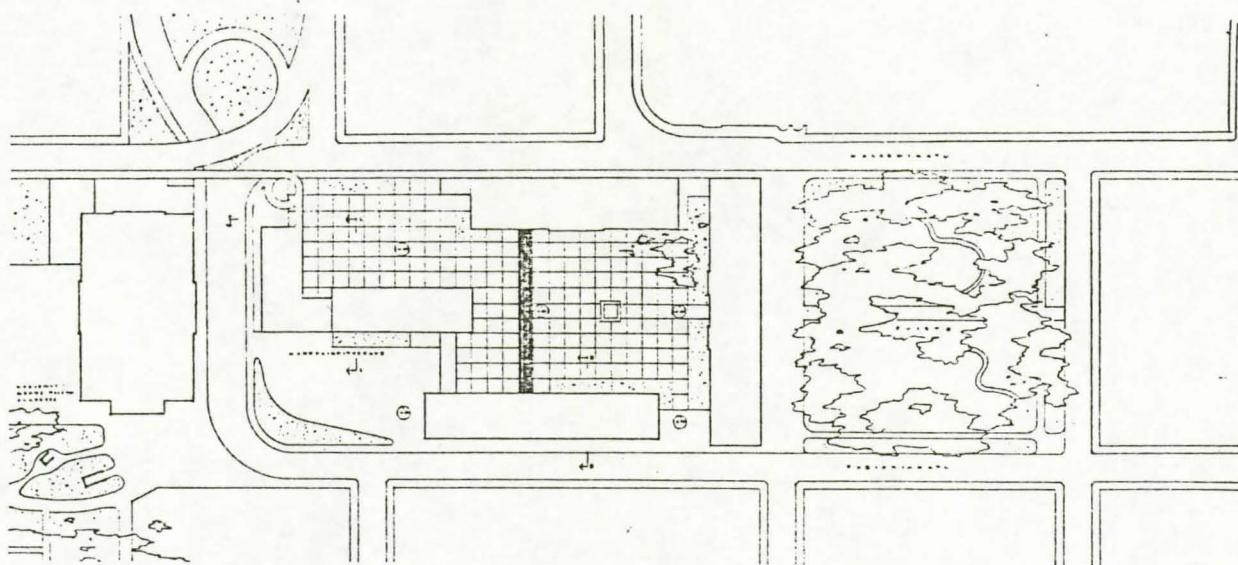
Kaartintorille rakennettavaksi erilaisia autotalleja ja paikoitusalueita.

Palkintolautakunta on eri ehdotuksia tarkastellessaan tullut siihen käsitykseen, että Kaartintori olisi täysin rauhoitettava autoliikenteeltä siihen luettuna paikoitus."

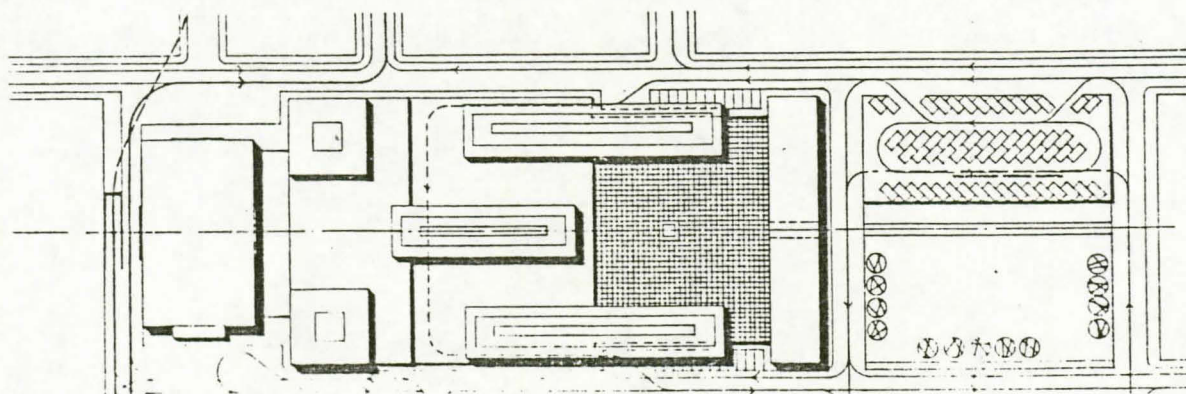
Ensimmäisen palkinnon saaneessa ehdotuksessa, "Vive la Compagnie", jonka tekijä on arkkitehti Viljo Rewell avustajina Heikki Castrén, Bengt Lundsten, Max Mulemann, Seppo Valjus, Paavo Simula (rakenteet), Helge Leander (sanit. tekn. suunn.), on vanha Kaartinhalli purettu ja tilalle ehdotettu uusi kapeahko rakennus. Sen edustalle Kasarminkadun puolelle on esitetty vinopaikoitusta. Torin puolella on mahdollistettu ajoliikenne rakennuksen edessä. Torin suunnittelu ei vastaa palkintolautakunnan asettamia vaatimuksia. Kuitenkin tori on pitkälle toteutunut tämän suunnitelman mukaan.

Toisen palkinnon kilpailussa sai ehdotus "Escritorio", jonka tekijät ovat arkkitehti Erkki Pasanen ja Kauko Tiihonen. Palkintolautakunnan pöytäkirjassa mainitaan vain, että "Kaartintori on rauhoitettu liikenteeltä ja ratkaistu puistoksi".

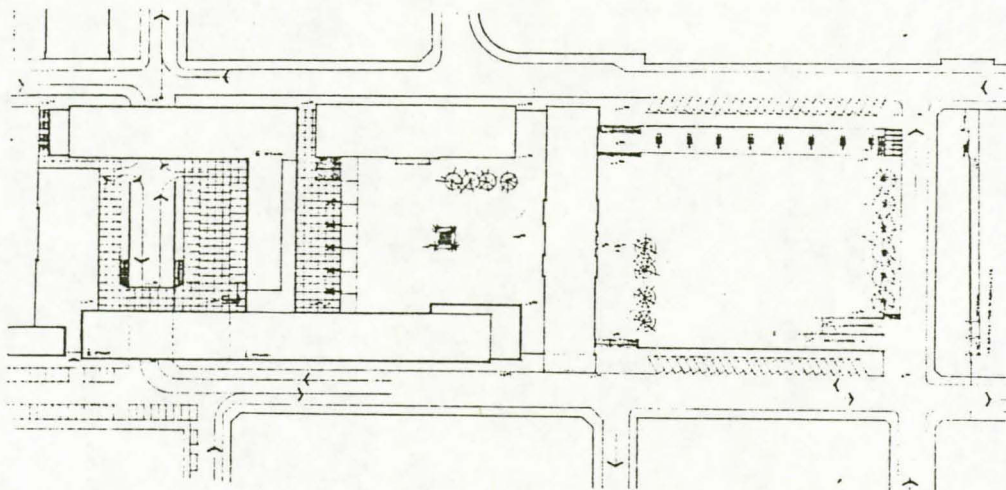

Asemopiirros 1:2500

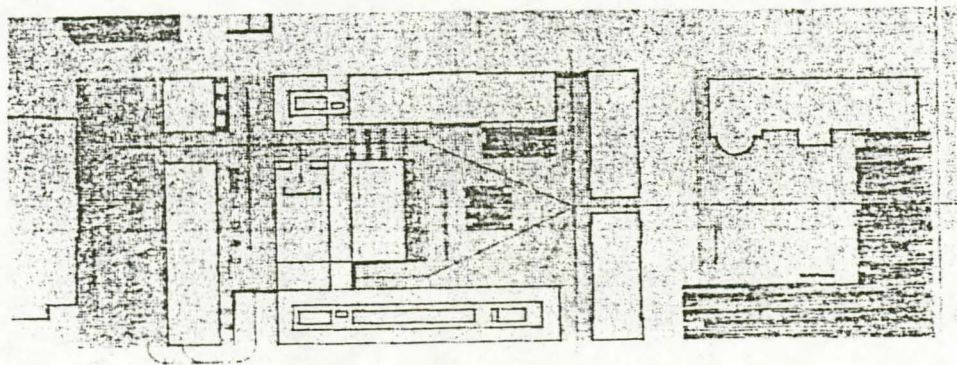
Kolmannen palkinnon saaja on arkkitehti Toivo Korhonen, avustajana Jaakko Laapotti, ehdotuksella "Engelin varjossa". Palkintolautakunnan pöytäkirjassa lukee, että "Kaartintorille on esitetty paikoitusta kahdessa kerroksessa, mikä kuitenkin häiritsee koko torikuvaa sekä erikoisesti Kaartin kasarmia. Tonilla sijaitsevat autotallitilat on hyvin ratkaistu, mutta ajo niihin on liikenteellisesti vaarallinen." Torin käsittely ei selvästi vastaa lautakunnan tavoitteita.

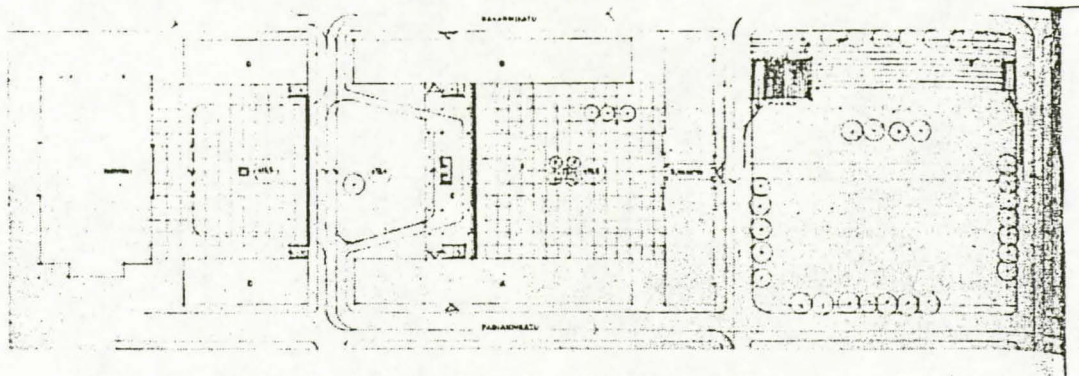
Ylemmän lunastuksen saaneen ehdotuksen, "Konstantinopolin portin päällä", tekijät ovat arkkitehdit Martta ja Ragnar Ypyä, avustajana Mikko Honkanen. Kaartintorista on pöytäkirjassa sanottu, että "se on järjestelyltään kilpailun kauneimpia".

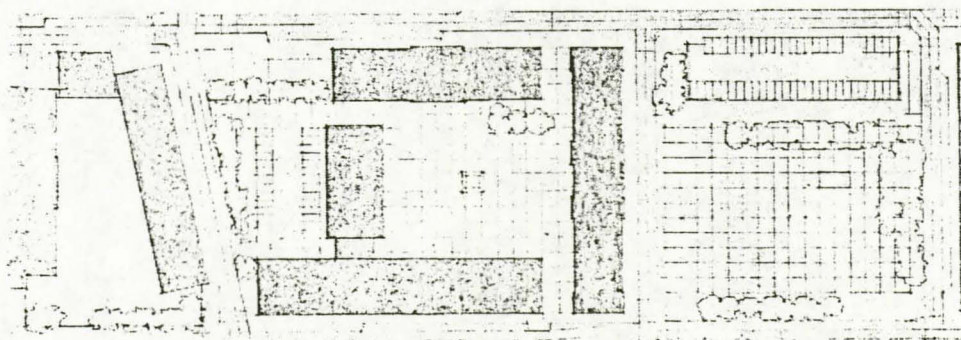
Toinen ylempi lunastus, "Citadelli", on arkkitehti Heikki Sirenin tekemä, avustajina Kaija Siren, Elja Airaksinen, Matti Hakala, Pentti Korhonen. Ehdotuksessa on säilytetty Kaartinhalli.

Ensimmäisen lunastuksen ovat saaneet arkkitehdit Olavi Reima ja Kauko Reima ehdotuksellaan "Tarkka-ampujat".

Toisen lunastuksen on saanut ehdotus "Kenraaliharjoitus", jonka tekijä on arkkitehti Eliel Muoniovaara, avustajina Klaus Backberg ja Eero Oulasvirta. Palkintolautakunnan pöytäkirjassa todetaan seuraavaa: "Paikoitus Kaartinmaneesiin ja Kaartintorille rakennettavaksi ehdotettuun autotallirakennukseen ei ole tyydyttävä ratkaisu."

ARKKITEHTI-lehti
kilpailuliite n:o 1 1958
Kaartin kasarmialueen suunnittelukilpailu

Kilpailu kuvastaa hyvin aikansa arvoja. Funktionalismin ihanteiden mukainen kaupunkirakenne on väikkynyt kilpailijoiden mielissä ja etusijalle ovat nousseet liikenteen ja modernin maailman arvot. Jos onnistuneimmissa ratkaisuissa onkin osattu kasarmialue eheyttää, on sen sijaan toritilan ymmärtäminen vapaana kaupunkilaisia ja ennen kaikkea jalankulkijoita palvelevana suvantona tai hengähdystaukona kokonaan unohdettu ja autot ovat saaneet suorastaan kruunata toritilan useassa kerroksessa. Harva kilpailija on osannut antaa arvoa Ehrenströmin kaavalle saati sitten säilyttää hienoa kivistä Kaartinhal- lia. Onpa jopa koko perinteinen, kivinen esikaupunkitori muu- tettu puistoksi tai muuten vain halvennettu sen yksinkertais- ta ja suorastaan monumentaaliselle tasolle kohoavaa toripin- taa.

Vaikka kilpailutuomaristo onkin todennut, että "yksinkertaisena nelikulmaisena pintana ilman turhia pikkuaihteita tori parhai- ten liittyykin vanhaan kasarmirakennukseen", toisin on käynyt.

UUSI KAUPPA-JA NÄYTTELYHALLI

Kysymys Kasarmintorin hallialueen vuokraamisesta yksityisen kauppa- ja näyttelyhallin rakentamista varten oli kiinteistö- ja lautakunnan käsiteltävänä jo vuonna 1957. Talo-osaston tutkitavana oli ollut, miten Kaartinhallissa toimivien kauppiaiden huomioiminen muita hallipaikkoja vuokrattaessa olisi parhaiten toteutettavissa, niin ettei näille hallin purkamisesta aiheutuisi kohtuuttomia taloudellisia rasituksia (20.1.1958 113§). Kaupunginhallitukselle antamassaan lausunnossa ilmoitti lautakunta pysyvänsä aikaisemmassa kannassaan, jonka mukaan uutta kauppa- ja näyttelyhallia varten olisi luovutettava alue Kasarmintorilta. Samalla esitettiin, ettei Kaartinhallissa toimivien kauppiaiden esitys siitä, ettei ko. hallia purettaisi, antaisi aiheutta enempään toimenpiteisiin (3.2.1958 241, 242§).

Kaupunginhallitus oli kehottanut lautakuntaa laadittutamaan ehdotuksen tarvittavasta asemakaavan muutoksesta, jolla muodostettiin korttelin n:o 210 tontti n:o 1 sekä tekemään esityksen alueen vuokraamiseksi varat. Martti Pekkosen toimesta perustettavalle yhtiölle kauppa- ja näyttelyhallirakennusta varten. Kiinteistölautakunta teki asiasta esityksen ehdottaen vuokrauksen toimeenpantavaksi em. asemakaavan muutoksen tultua vahvistetuksi (14.4.1958 749§)

Kaupunginvaltuuston 4.6.1958 tekemän päätöksen mukaisesti kiinteistölautakunta päätti vuokrata 3. kaupunginosan korttelin n:o 210 tontin n:o 1 Kasarmintorin Näyttelyhalli Oy.-nimiselle yhtiölle 1.12.1958-31.12.1987 väliseksi ajaksi em. kaupunginvaltuuston päätöksen mukaisilla ehdoilla. Lisäksi kuului sopimukseen mm., että vuokraaja sitoutui korvauksetta

purkamaan entisen hallirakennuksen ja siihen liittyvän mukavuuslaitoksen ja saa rakennusjätteet omikseen, lukuun ottamatta niitä osia, joiden omistusoikeuden kaupunki haluaa säilyttää ja joista oli toimitettava luettelo vuokraajalle ennen hallin purkamista. Vuokraaja sitoutui myös antamaan entisen hallin kauppiaalle etuoikeuden rakennettavan hallin myymälöiden vuokraamiseen samoilla ehdoilla, joilla ne muillekin vuokrataan (8.9.1958 1 653 §).

Kasarmintorin Näyttelyhalli Oy:n eräiden vuokrasopimusehtojen muuttamista koskevan anomuksen johdosta päätti lautakunta ilmoittaa, että hallirakennukseen saataisiin sijoittaa n. 100 paikkaa käsittävä teatteri, mikäli se tehtäisiin kaupungin viranomaisten ohjeita ja määräyksiä noudattaen sekä että autonhuoltoaseman rakentamista tontin rajojen sisäpuolelle voidaan periaatteessa pitää hyväksyttävänä, edellyttäen että liiketoiminta tapahtuu tontilla ja että huoltoaseman osalta peritään vahvistettujen perusteiden mukainen pylväsvuokra tontin vuokran lisäksi (24.11.1958 2 218 §).

Asemakaavan muutoksen ja tonttijaon vahvistamisen jälkeen kaupunginvaltuusto päätti, että hallialue vuokrataan varat. Martti Pekkosen toimesta perustettavalle yhtiölle seuraavilla ehdoilla:

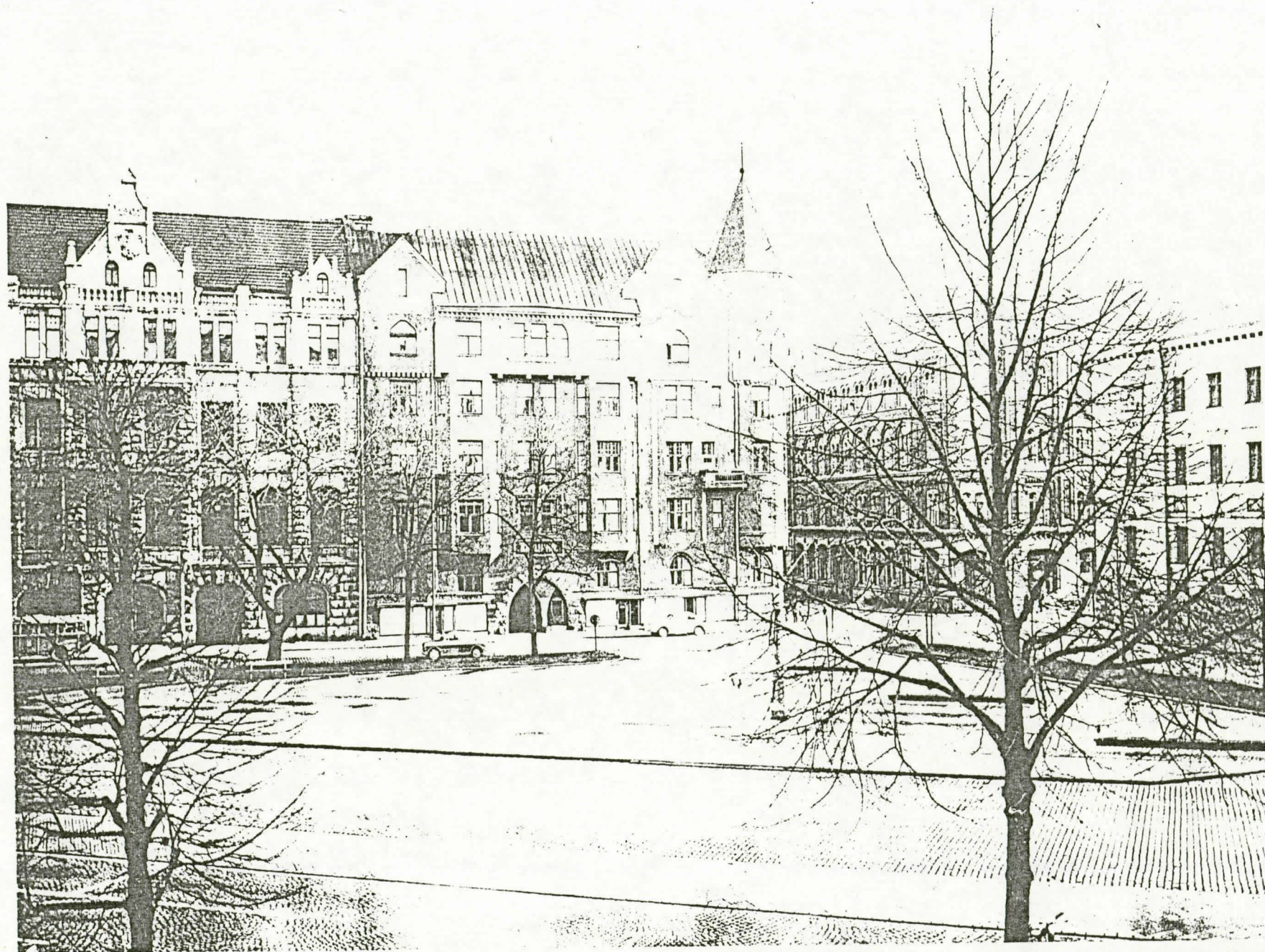
- 1) Vuokrakauden päätyttyä tai vuokrasuhteen muuten rautessa siirtyä alueelle rakennettava rakennus korvauksetta kaupungin omaisuudeksi....
- 2) Alueelle rakennettavasta rakennuksesta on vähintään 1/5 varattava autosuojatilaksi.
- 3) Kaiken liiketoiminnan tulee tapahtua näyttelyrakennuksen sisäpuolella.

4) Näyttelyrakennuksen julkisivun suhteen on noudatettava kaupungin ao. viranomaisten mahdollisesti antamia määräyksiä.

5) Lopullinen rakennussuunnitelma ja piirustukset on saatettava kiinteistölautakunnan hyväksyttäviksi....

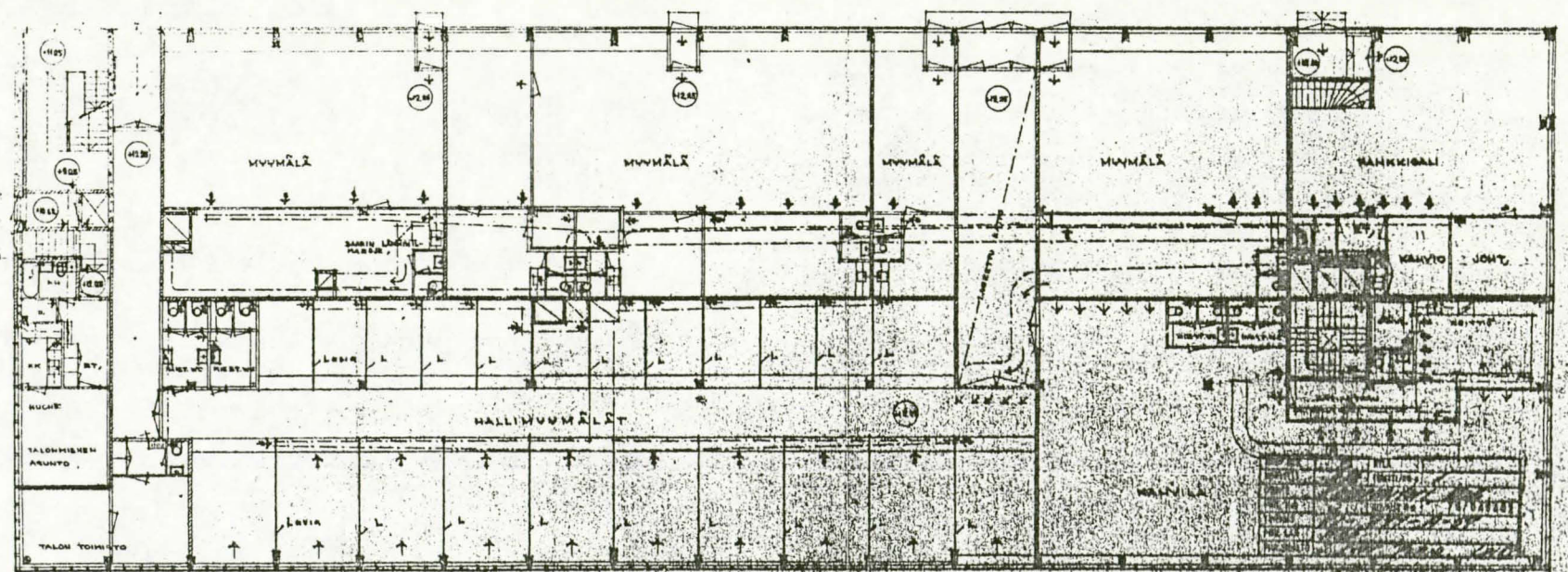
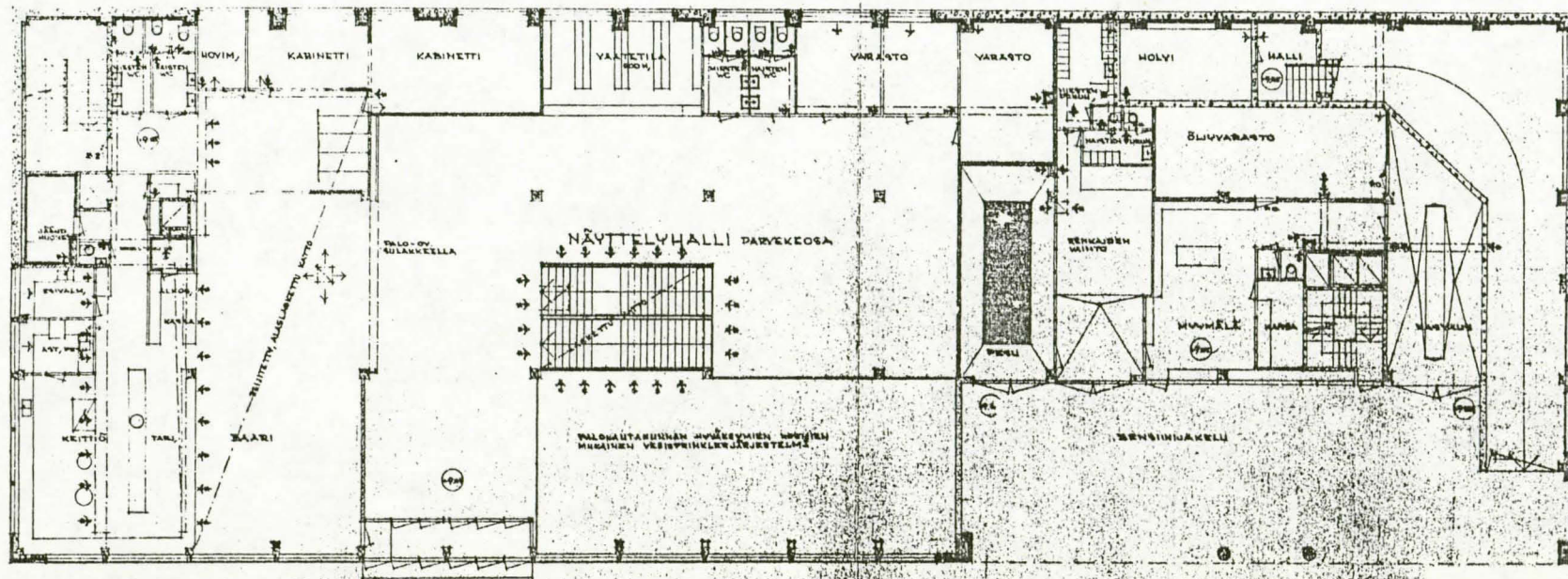
Lisäksi oli aikaisemmin jo annettu ehdoksi em. lisäksi, että näyttelyrakennuksen katonharja ei saa olla 1 metriä ylempänä räystäslistaa.

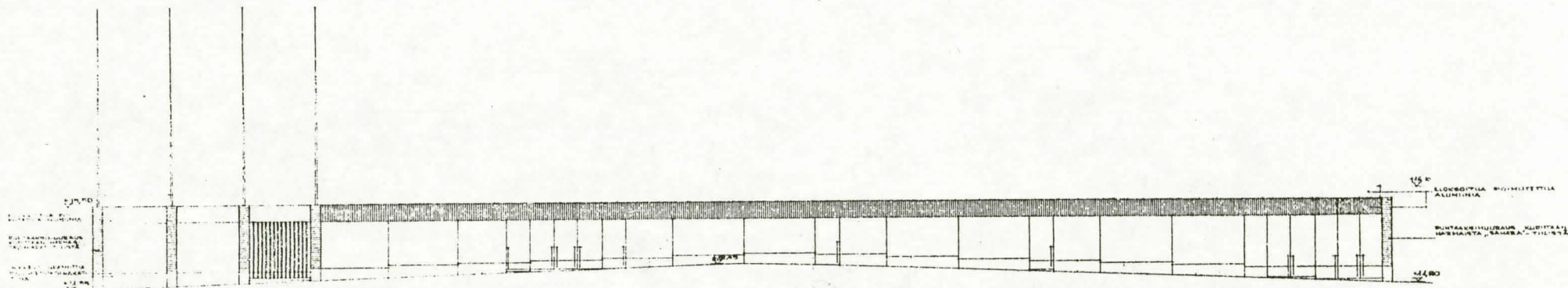
Arkkitehtuuritoimisto Lappi-Seppälä ja Martaksen piirustukset ko. halliksi vahvistettiin 18.8.1959. Rakennus on neljäkerroksinen, joista kaksi kerrosta on maan alla. Kasarminkadun tasossa sijaitsevat hallimyymälät ja aivan kadun varressa suuremmat myymälähuoneistot. Samaan tasoon oli myös sijoitettu kahvila ja pankkisali. Toritasossa sijaitsevat näyttelyhalli, baari ja pieni bensa-asema. Myöhemmin toimintoja on muutettu ja mm. hallimyymälät on muutettu yhtenäiseksi näyttelytilaksi. Rakennus edustaa arkkitehtuuriltaan puhtaasti aikaansa. Sen julkisivu käsittely on kevyttä ja detaljit ovat sirot. Julkisivut ovat lasia, eloksoitua poimutettua alumiinia ja puhtaaksimuurattua Sahara-tiiltä. Rakennus on eräänlainen monitoimitalo. Kuitenkin voimakkaassa horisontaalisuudessaan rakennus alkaa kilpailla toritilasta ja sen dynaamiset julkisivut ajautuvat Kasarmia kohti korostaen näin ristiriitaa, joka torilla vallitsee. Verrattuna Lindqvistin kauppahalliin rakennus sopautuu toritilaan huonommin. Vanhemmassa kauppahallissa julkisivut olivat selvemmin jäsennöidyt ja ikäänkuin lähempänä klassista säännöstöä. Rakennus muodosti selvän oman kokonaisuutensa eikä edustanut julkisivuiltaan uuden hallin vapaata, modernia sommittelua.

Helsingin kaupunginmuseo
valok. C. Grunberg 16.11.1958

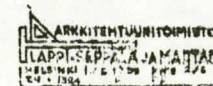
Lisäksi kyseistä rakennusta korostavat sen taustalle nousevat korkeat kivirakennukset, joita on myöhemmin korotettu, mikä on lisäksi vielä omiaan lisäämään epätasapainoa toritilassa. Rakennus on rakennettu väliaikaiseksi, kuitenkin useaksi kymmeneksi vuodeksi, jota arkkitehtuurin kielikin osoittaa näinkin vaativassa paikassa. Lisäksi rakennus kaksikerroksisena estää kulkijaa selvästi hahmottamasta toritilaa Kasarminkadulta. Vanhaan kiviseen toritilaan rakennus on sopimaton. Bensa-aseman sijoittaminen jalankulkijoiden alueelle suorastaan monumentaaliselle paikalle on virhe, joka kuvastaa ajan arvoja ja vanhojen perinteiden halveksimista.

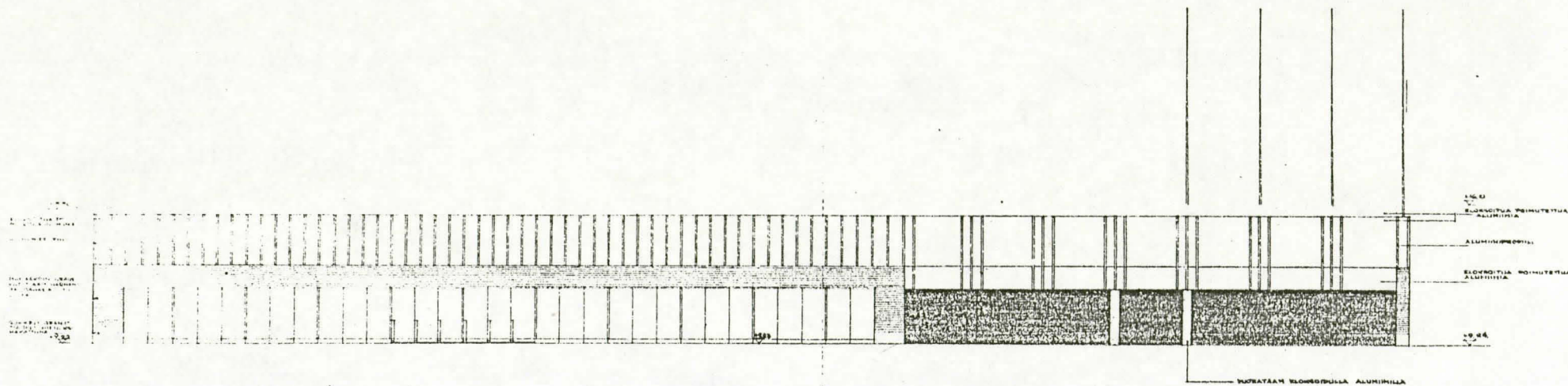

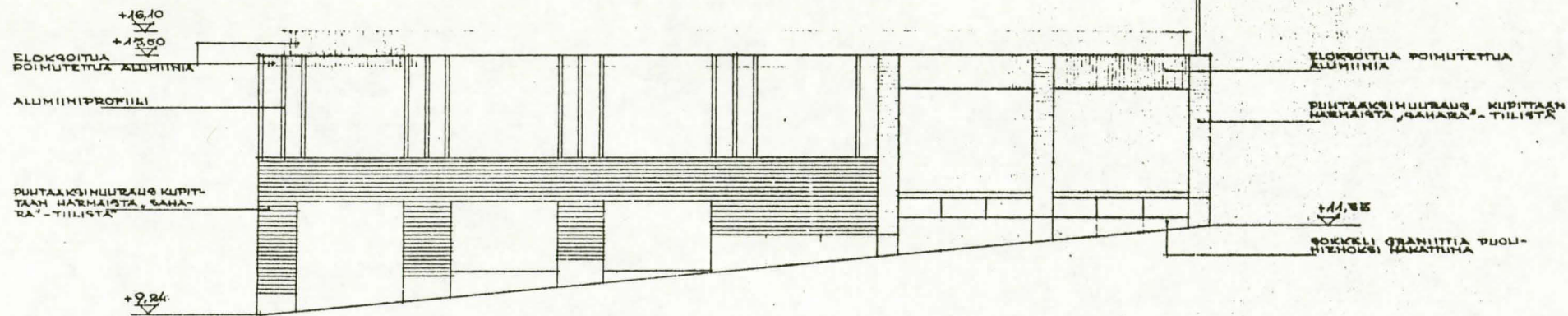
KASARMITORIN HALLIRAKENNUS
SUOMEN KASARMIKAPULLE 1/100
1 2 3 4 5 CM

Kaup. osa	5	RYLÄ
Kortteli	20	Tontti/par.
Osasto	Kasarmitorin	100
Pih. nro	2	Suunn. nro
Tunnus	6-211-11-59	75/049453
Pih. lair	200	
Pih. sisäly	Kasarmitorin hallirakennus	
	Vuosi 1959	

K. K. K.

KASARMITORIN HALLIRAKENNUS

JULKISIVU POHJOISELLE MAAKASINIKADULLE 1/100

1 0 1 2 3 4 5 6 M

1:1000

HELSINGIN KAUPUNGIN UUDET SUUNNITELMAT KASARMINTORILLE

Helsingin kaupungin terveyslautakunta antoi 23.5.1984 antaa lausunnon kaupunginhallitukselle lisätilojen mahdollisesta hankkimisesta Punavuoren alueen terveysasematoimintoja varten. Lausunnon varsinaisena kohteena oli osoitteesta Pursimiehenkatu 10 mahdollisesti saatavissa olevat 500-800 m² tilat (Helsingfors Gästhem och Natthärbärgen rf).

Asiasta pidettiin 6.6.1984 kaupunginkansliassa neuvottelutilaisuus, johon osallistui edustajia kaupunginkansliasta, kaupunkisuunnitteluvirastosta ja terveystoimikunnasta. Neuvottelussa päädyttiin siihen, että ensisijaisesti olisi pyrittävä toteuttamaan Punavuoren terveysasema Kasarmintorin näyttelyhalli Oy:n kiinteistössä (Kasarminkatu 11) siten, että po. rakennusta samalla korotettaisiin. Toteuttamisedellytykset tähän paranevat oleellisesti, kun mainittu rakennus lähivuosina siirtyy kaupungin omistukseen. Punavuoren, Kaartinkaupungin, Ullanlinnan, Eiran, Kaivopuiston, Munkkisaaren, Suomenlinnan ja Länsisaarten muodostaman peruspiirin väestöpohja on noin 24 000 ja terveysasematoimintojen tarvitsema hyötypinta-ala alustavien arvioiden mukaan noin 1 800 h-m², mikä kokonaiskerrosalana vastaa noin 3 000 br-m². Terveyslautakunnan ehdotuksessa terveydenhuollon toteuttamissuunnitelmaksi 1985-1989 Punavuoren terveysasemaa (avohoitotilat) koskeva vuokratilahanke (käyttäkustannushanke) on sijoitettu vuodelle 1989.

Edellä selostetun johdosta Helsingin kaupungin terveyslautakunta esittää kaupunginhallitukselle 20.6.1984 päivätyssä

kirjeessään, että kaupunkisuunnittelulautakuntaa ja yleisten töiden lautakuntaa kehoitettaisiin yhteistyössä terveyslautakunnan kanssa selvittämään mahdollisuuksia sijoittaa Punavuoren terveysasema Kasarmintorin näyttelyhalli Oy:n tiloihin osoitteeseen Kasarminkatu 19 siten, että po. rakennusta samalla korotettaisiin.

Kyseisen kirjeen johdosta kaupunginkanslia pyysi lausunnot 31.10.1984 mennessä yleisten töiden lautakunnalta, kaupunkisuunnittelulautakunnalta, kiinteistölautakunnalta ja kaupunginkanslian talous- ja suunnitteluosastolta.

Helsingin kaupungin yleisten töiden lautakunta toteaa lausunnossaan Punavuoren alueen terveysaseman sijoittamisesta Kasarmintorin Näyttelyhalli Oy:n kiinteistöön Kasarminkatu 19 seuraavasti:

"Talosuunnitteluosaston käsityksen mukaan rakennuksen (paikalla oleva nykyinen näyttelyrakennus) ikkunattomia kellari-kerroksia ei voida käyttää terveysaseman tarpeisiin. Ensimmäisestä kerroksesta on osa ($350-500 \text{ br-m}^2$) käyttökelpoista tilaa. Siihen on myös hyvä portaaton yhteys toritasolta. Koko toinen kerros ($n. 1400 \text{ br-m}^2$) Kasarminkadun tasossa on kantavilta rakenteiltaan ja runkomitoitukseltaan helposti muutettavissa terveysaseman tiloiksi. Kerrokseen on portaaton yhteys Kasarminkadulta. Mikäli kaupunkirakenteellisista tai muista syistä rakennuksen toisessa kerroksessa halutaan säilyttää liiketiloja on mahdollista muuttaa vain osa esim. torin puolella olevat tilat terveydenhuollon käyttöön.

Muutettaessa nykyisiä liike- ja näyttelytiloja terveysasemakäyttöön joudutaan LVIS-tekniset järjestelmät ja -asennukset tarkistamaan ja suurelta osin uusimaan. Ympäristön meluhäiriö vaa-

tii ääneneristysten lisäämistä varsinkin suuriin ikkunoihin. Talosuunnitteluosasto on myös selvittellyt esillä olevan rakennuksen korottamismahdollisuutta, mikäli sellainen asemakaavassa sallittaisiin. Korottaminen on erittäin hankalaa ja epätaloudellista. ...

Talosuunnitteluosasto pitää rakennuksen korottamisesta aiheutuvia rakenteellisia toimenpiteitä kohtuuttomina varsinkin kun otetaan huomioon porrashuoneiden, välttämättömän hissien sekä konetekniikan lisävaikutukset. Näyttää myös ilmeiseltä, että koko rakennus jouduttaisiin tässä tapauksessa tyhjentämään ja keskeyttämään kaikki liiketoiminta n. vuoden ajaksi.

Yhteenvedona osasto toteaa, että vain osa täysmittaisesta terveysasemasta voidaan sijoittaa järkevästi ja kohtuullisin kustannuksin kiinteistöön Kasarminkatu 19. Rakentamisen korottamista osasto ei puolla."

Kaupunkisuunnittelulautakunta käsitteli terveysaseman sijoittamista useaan otteeseen.

Asemakaavaosasto toteaa asian johdosta seuraavaa:

"...Kun terveyslautakunta nyt toteaa ongelmalliseksi löytää ratkaisua silloisten vaihtoehtojen pohjalta ja esittää tutkitavaksi etenkin Kasarmintorin näyttelyhallia korotettuna, on asiaa edelleen selvitetty myös asemakaavoituksen kannalta. Tehtyjen selvitysten ja käytyjen neuvottelujen perusteella asemakaavaosasto toteaa terveysaseman sijoittamiskysymyksen edellyttävän ratkaisua, joka tyydyttää tilantarpeen myös pidemmällä aikavälillä. Ratkaisu voidaan ilmeisesti myös tehdä siten, että kaikki terveysaseman tilat eivät sijaitse samassa kiinteistössä.

Terveysaseman sijainti peruspalvelupiiriin nähden

Kuten on todettu, väestön painopistealueet ovat Ullanlinna

Kuten on todettu, väestön painopistealueet ovat Ullanlinna (11 000 as.) ja Punavuori (9 000 as.). Sekä väestön sijoittumisen että mahdollisen työterveyshuollon tilantarpeen kannalta sijainti Kasarmintorin hallirakennuksessa on edullinen. Koska terveysaseman vaikutusalue kaikissa sijoitusvaihtoehdoissa ulottuu Punavuoresta Kaartinkaupunkiin, tulee harkita julkisen liikenteen linjojen muuttamista terveysasemaa paremmin palveleviksi. Todettakoon, että mm. linjat 3B, 3T, 4, 16, 17 ja useammat esikaupunkilinjat tulevat verrattain lähelle Kasarmintorin näyttelyhallia, ja että linjojen järjestely lienee hahmottaessa mahdollista. Myös vesiliikenne saarilta tulee lähelle Kasarmintoria. Näin ollen mainittua sijaintia voitaneen pitää tyydyttävänä edellyttäen, että yhteyksiä tarvittaessa parannetaan. Kun on lisäksi oletettavissa, että Kaartinkaupunkiin sijoittuva terveysasema ei mitoitukseltaan vastaa täysin esitettyä tarvetta ja koska terveystarvastonkin käsityksen mukaan osan sen toiminnoista voisi sijoittaa Punavuoreen, voidaan ehdotettua ratkaisua Kasarmintorin osalta pitää sijainniltaan hyvänä riippumatta palvelujen keskittämistä alueella. Eduksi on, jos terveystarvastoja voidaan tarjota myös Pursimiehenkatu 10:n kiinteistössä, joka kuitenkin on yksinään riittämätön.

Kaupunkikuva ja elävöittäminen

Kasarmintorin näyttelyhalli on nykyisessä käytössään liikeraennus. Etenkin Kasarminkadun puoleiset pienet vähittäismyymälät elävöittävät Kaartinkaupungin muuten melko hiljaista katu-kuvaa. Myös torin varteen sijoittuva kahvila on elävöittävä tekijä. Kuitenkin rakennus osittain sellaisessa käytössä, ettei terveysaseman sijoittaminen välttämättä vähennä tavoiteltua elävyyttä. Julkisen aukion luonteeseen kuuluu myös perinteisesti

julkinen palvelutoiminta ja näyttelyhallirakennus voisi muodostaa siihen läheisesti liittyvien asuntoalueiden palvelupiste.

Vireillä olevassa kaavarunkotyössä rakennus on merkitty yleisten rakennusten korttelialueeseen kuuluvaksi, ja kaupalliset palvelut sisältyvät lisämerkintänä suunnitelmaan. Pyrkimykset torin parantamiseksi jalankulkualueena tukevat myös terveysasemaa ja puoltavat eräiden nykyisten toimintojen väistymistä. Huoltoaseman sijoittuminen tälle sivulle ei ole mahdollista, mikäli tori tuodaan rakennukseen saakka.

Rakennus ja sen käyttö

...Kaupunki on vuokrannut korttelin 210 tontin 1 Kasarmintorin Näyttelyhalli Oy:lle, joka on rakentanut tontille rakennuksen. Rakennus siirtyy kaupungin omistukseen vuoden 1987 lopussa, jolloin kaupunki voi ratkaista sen tulevan käytön. Rakennus vaatii sisäisen ja ulkoisen kunnostuksen vapautuessaan. Arkkitehtuuriltaan se ei nykyisen käsityksen mukaan sovellu erityisen hyvin varsinkaan Engelin suunnitteleman pääesikunnan rakennuksen viereen. Ulkoasua tulisikin kohentaa myös kaupunkikuvallisista syistä.

Terveysaseman sijoittaminen näyttelyhallirakennukseen

Terveysaseman sijoittaminen Kasarminkatu 19 rakennukseen on asemakaavaosaston käsityksen mukaan mahdollista tietyin rajoituksin. Rakennuksen korottaminen saattaisi kaupunkikuvallisesti ja ilman kohtuutonta haittaa naapureille olla mahdollista, etenkin kun rakennuksen ulkopuolinen asu samalla parannettaisiin. Koska kuitenkin neuvotteluissa HKR:n suunnittelijoiden kanssa on käynyt ilmi nykyisten rakenteiden riittämättömyys ja korotuksen tästä johtuva epätaloudellisuus, ei korotusta

ole lopullisesti kaavallisesti tutkittu.

Asemakaavaosasto pitää varsinkin kahvilatoiminnan ja Kasarminkadun varteen sijoittuvien pienmyymälöiden säilymistä tavoiteltavana ja näinollen tulisi terveysasemalle varata enintään noin puolet 2. kerroksesta ja saman verran 1.kerroksesta.

...

Yhteenveto

Terveysaseman sijoittaminen Kasarmintorin näyttelyhalliin on asemakaavaosaston käsityksen mukaan osittain (enintään 2000 k-m²) mahdollista edellyttäen, että Kasarminkadun varsi varataan myymälätilaksi ja että terveysaseman tiloille varataan 2. kerroksen torinpuoleinen sivu, osa 1.kerroksesta, lukuunottamatta kahvilaa ym., ja että osa toiminnasta voidaan tarvittaessa sijoittaa ylempään kellarikerrokseen. Rakennuksen korottaminen on rakennusteknillisistä syistä epätaloudellista. Rakennuksen kaupunkikuvalleiseksi parantamiseksi ja lähiympäristön suunnittelemiseksi tulisi esittelijän käsityksen mukaan käynnistää suunnittelu, jonka yhteydessä tulisi harkita arkkitehtikilpailun järjestämistä. Ksv tulee tekemään asiasta tarkemman ehdotuksen."

22.11.1984 960 § kaupunkisuunnittelulautakunta päätti palauttaa asian uudelleen valmisteltavaksi kokouksessa käyty keskustelu huomioon ottaen. Lautakunta päätti asian palauttamisesta 8 äänellä (Runko, Honkala, Helimäki, Lindeman, Nordberg, Salo, Vaa- ja, Vesikansa) 0 ääntä vastaan jäsen Vesikansan tekemän ja jäsen Salon kannattaman ehdotuksen mukaisesti.

Tämän jälkeen asemakaavaosasto teetätti konsultilla (arkkit. tsto Jan Söderlund) selvityksen, jossa on tutkittu erilaisia vaihtoehtoja. Konsultin työtä ohjasi ja valvoi työryhmä, jossa oli

edustajia terveystoimesta, rakennustoimesta, kiinteistövirastosta, kaupunginkansliasta ja asemakaavaosastolta.

Kaupunkisuunnittelulautakunnan 27.6.1985 esityslistan yhteydessä on esitelty selvitystyö ja eri vaihtoehdot seuraavasti:

"Selvitystyö

Kaupunkikuva ja arkkitehti

Kaartin kasarmin ja torin kaupunkitilallisen suhteen vuoksi paikalla saisi mielellään olla vain matalahko terassimuurimainen tai paviljonkimainen rakennus. Myös kasarmin keskisaliin edusta pitää jättää väljästi vapaaksi.

Tästä syystä vaihtoehdossa A, tutkittaessa nykyisen rakennuksen korotusta, on tultu siihen tulokseen, että vain rakennuksen keskiosan korotus on mahdollinen (A1). Koska korotus vaatii alapuolisten rakenteiden vahvistamisen ja on täten kallis, tehtiin lisäksi vaihtoehto A2, jossa taloa ei ole korotettu.

Torilta katsoen kaikki vaihtoehdot ovat symmetrisiä. 1. kerros on jyrkä, hienoksi hakattua vaaleanpunaharmaata Kurun graniittia. 1. kerroksen terassimuurimaisuutta on korostettu arkkitehtonisin yksityiskohdin mm. reunalistoin. 2. kerros on keveä, paviljonkimainen, 1. kerrokseen verrattuna vähän sisäänvedetty, lasi- ja metallirakenteinen. Kasarminkadun puolelta julkisivu on torin puolen tapaan graniittia.

Torille ehdotetaan suihkulahdettä kasarmin ja terveysasemarakennuksen symmetria-akseleiden leikkauskohtaa. Torikauppaa tai muuta jatkuvaa toimintaa torille tuskin saadaan. Päävartion vahdinvaihtoparaatien kokoontumispaikkana tori voisi toimia ympäri vuoden, ja torirakennuksen kahvilat tai ravintolat voivat kesällä järjestää terassitarjoilua torin puolella.

Toiminnalliset ratkaisut

Vaihtoehto A1 (korotettu)

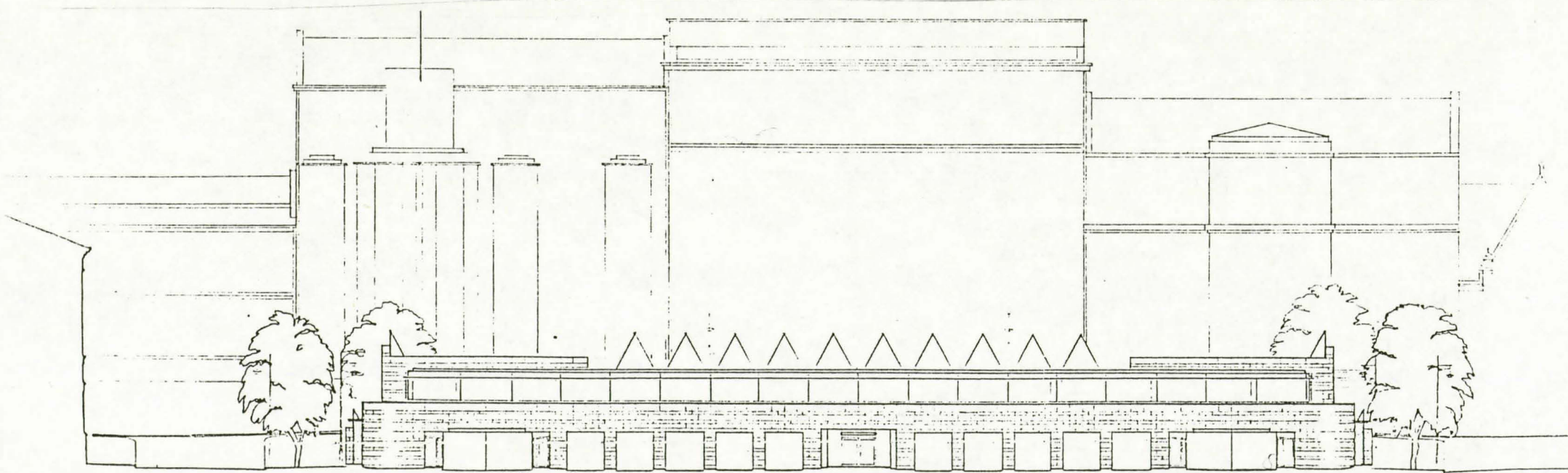
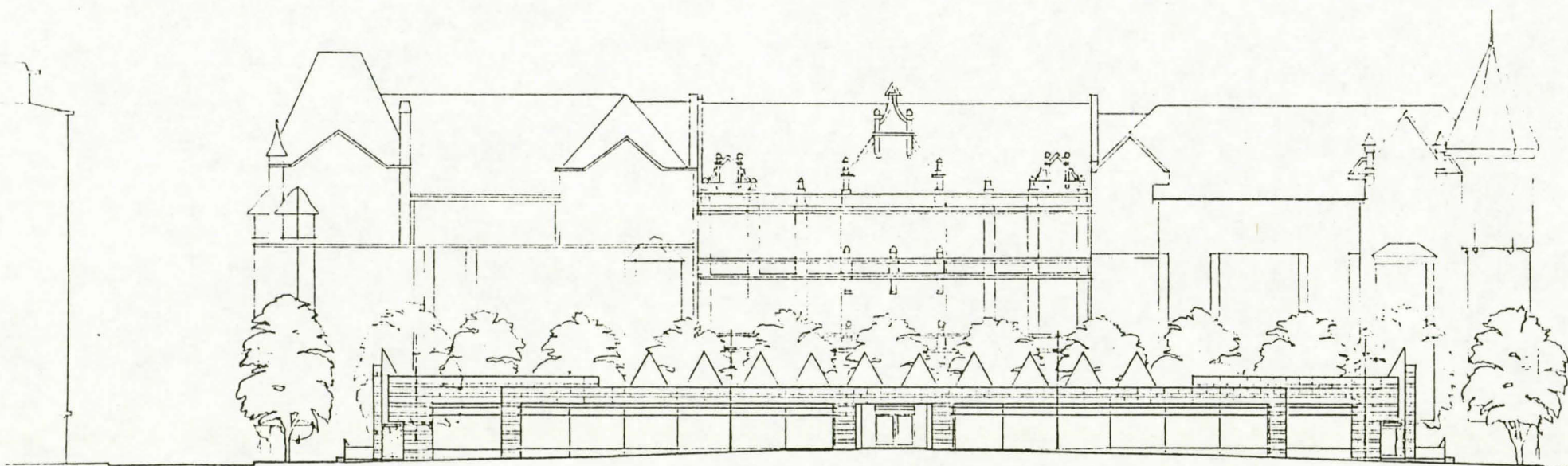
Kadun varrella ja torin puolella 1. kerroksen nurkissa on varattu kaupunkikuvan vaihtelevuuden vuoksi liiketilaa, 2. kerroksen torin puoli ja 1. kerroksen keskiosat on varattu terveysasemalle, samoin korotusosa. Terveysasemalle ehdotetaan lisäksi tilaa ylemmästä maanalaisesta kerroksesta, jonne voisi sijoittaa fysioterapiaoasasto- ja henkilökuntatilat sekä mm. varastotiloja. Kerros saisi epäsuoraa valoa lasikattoisten vihervalopihojen kautta. Huonetilaohjelman tiloista rakennukseen eivät mahtuisi hammashuolto, osa terveysneuvolaa ja työterveyshuoltoa, yhteensä n. 300 h-m^2 (n. 495 br-m^2).

Vaihtoehto A2 (korottamaton)

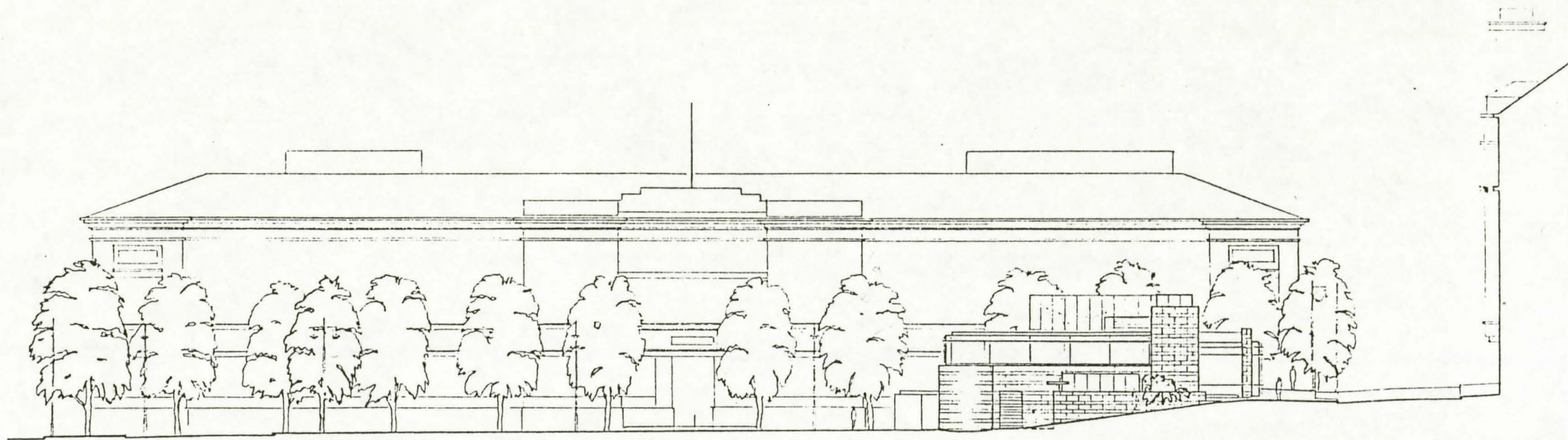
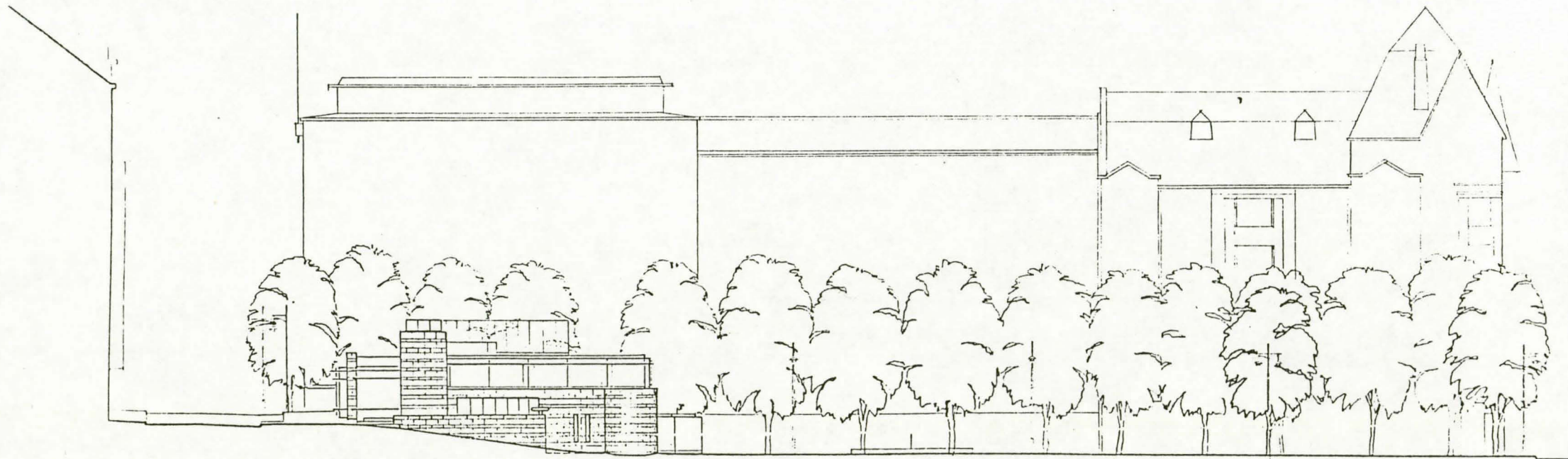
Kuten vaihtoehto A1, mutta lisäksi erityistoiminnot, kotisairaanhoidon ja sosiaaliviraston kodinhoidon tilat joudutaan sijoittamaan muuhun kiinteistöön edellisten kanssa yhteensä 575 h-m^2 (n. 955 br-m^2).

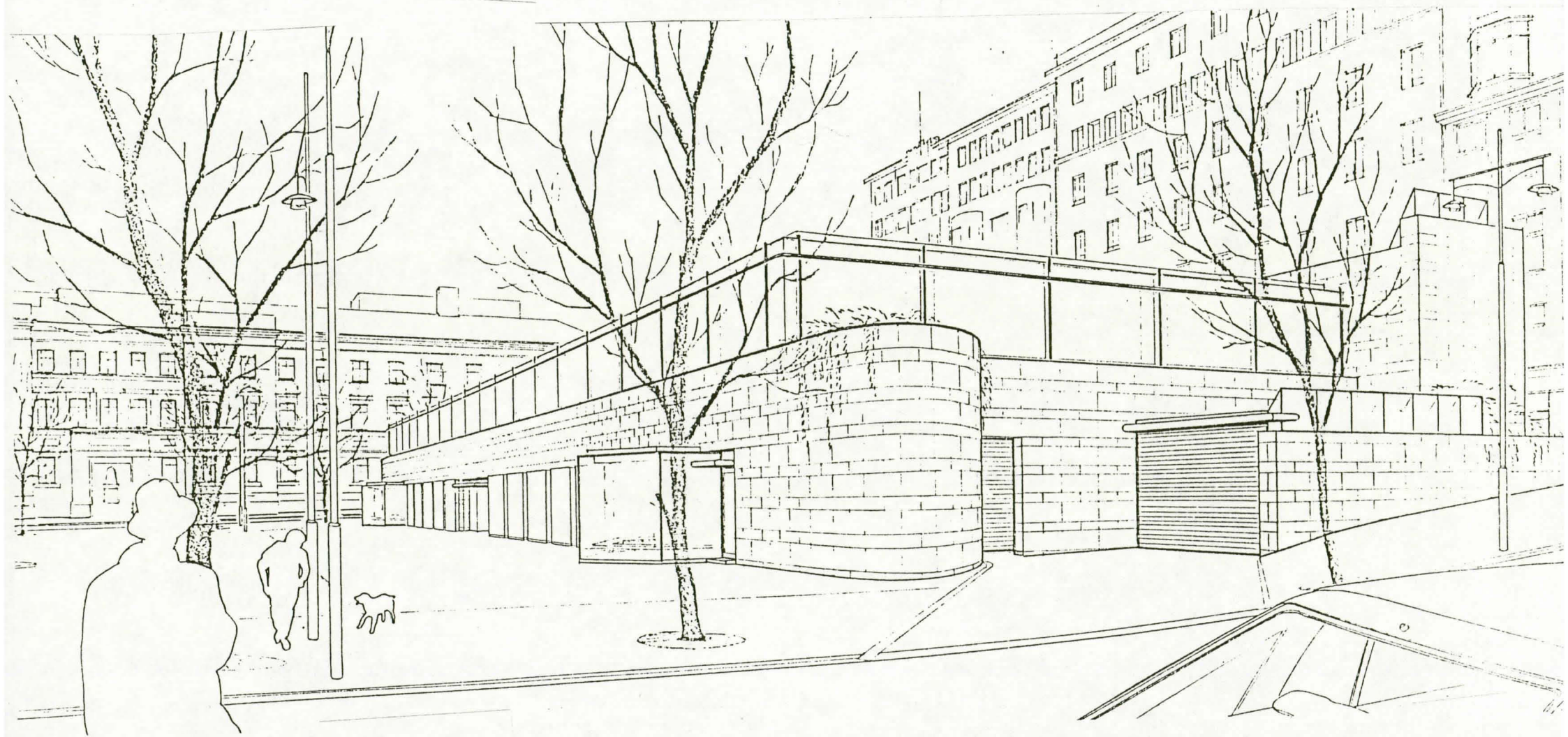
Mikäli epäsuorasti valaistuja toritason alaisia työtiloja ei hyväksytä, on muualta vuokrattava tilan kokonaismäärä n. 800 m^2 (1 320 bruttoneliötä)

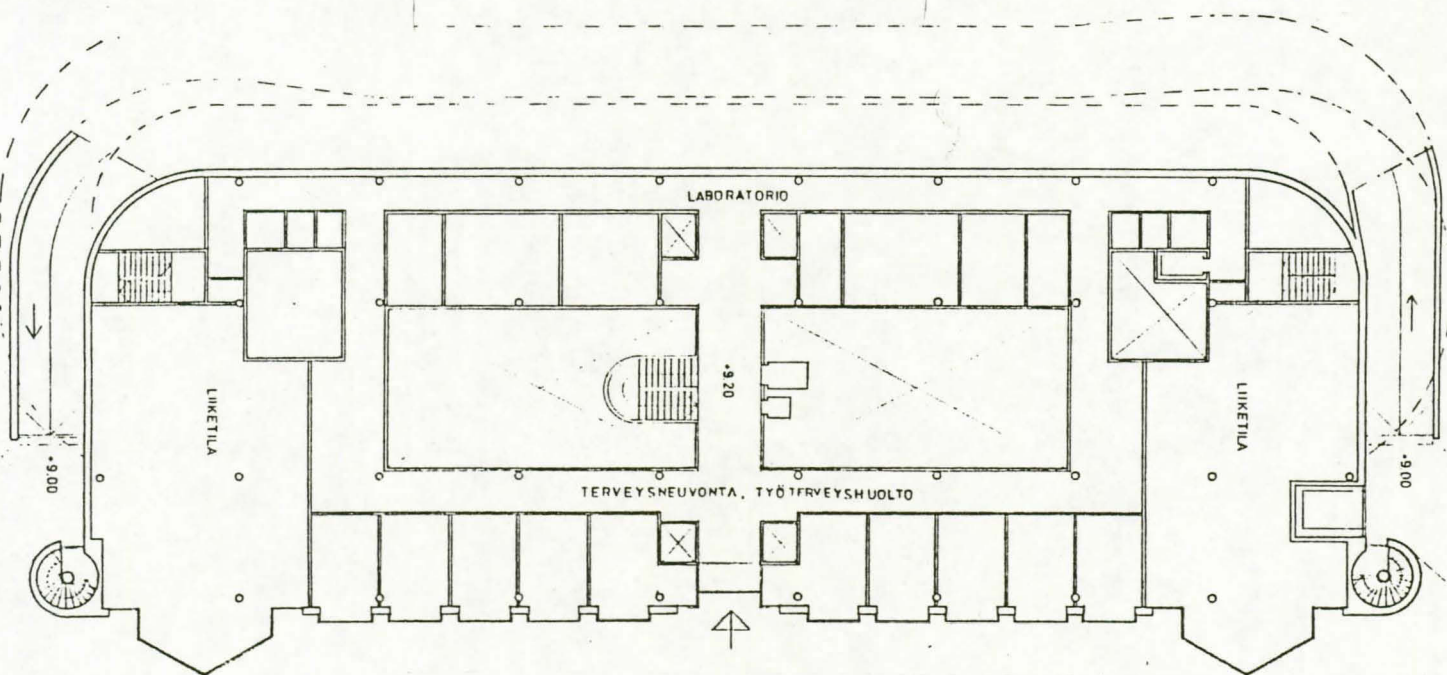
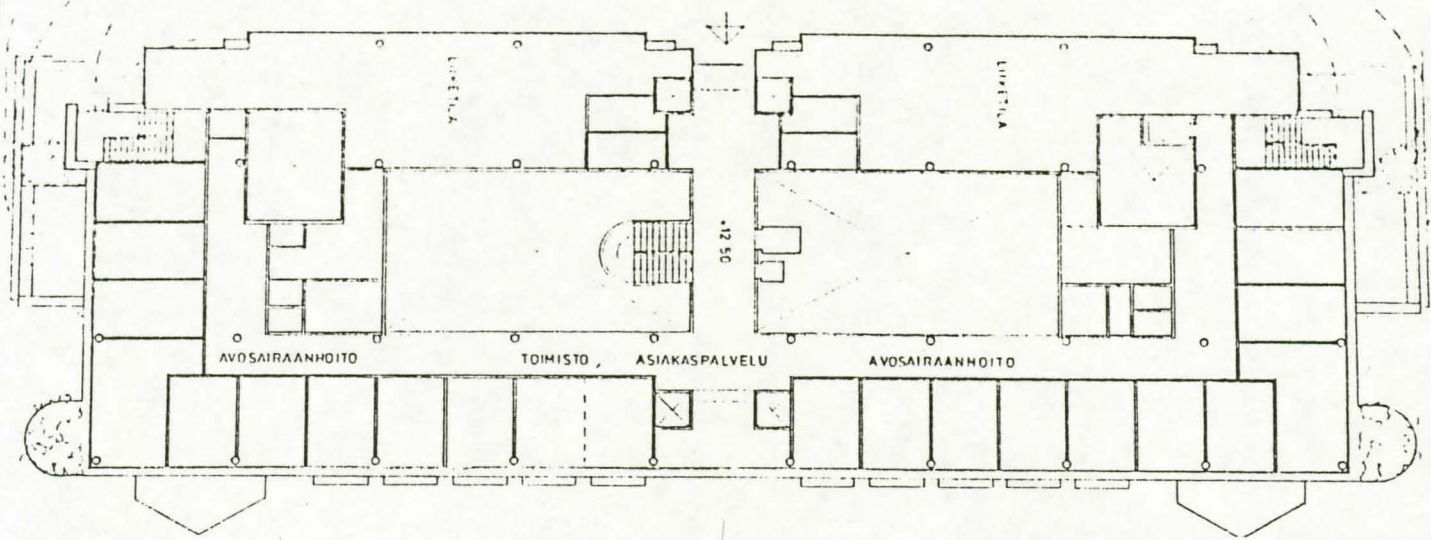
Sekä vaihtoehdossa A1 ja A2 jouduttaisiin osa tiloista sijoittamaan muihin tiloihin esim. vuokraamalla tiloja Pursimiehenkatu 10:stä. Tällaisesta ratkaisusta voidaan todeta seuraavaa: ...Nykyinen rakennus on melko syvärunkoinen ja kahden suuren portaan pirstoma, joten tilankäyttö siinä tulee olemaan uudisrakennusta tehottomampaa. Vuokramenojen lisäksi on huomattava, että terveysaseman sijaitessa kahdessa paikassa, avustavien toimintojen tila- ja henkilöstötarve on suurempi kuin keskitetyssä ratkaisussa.

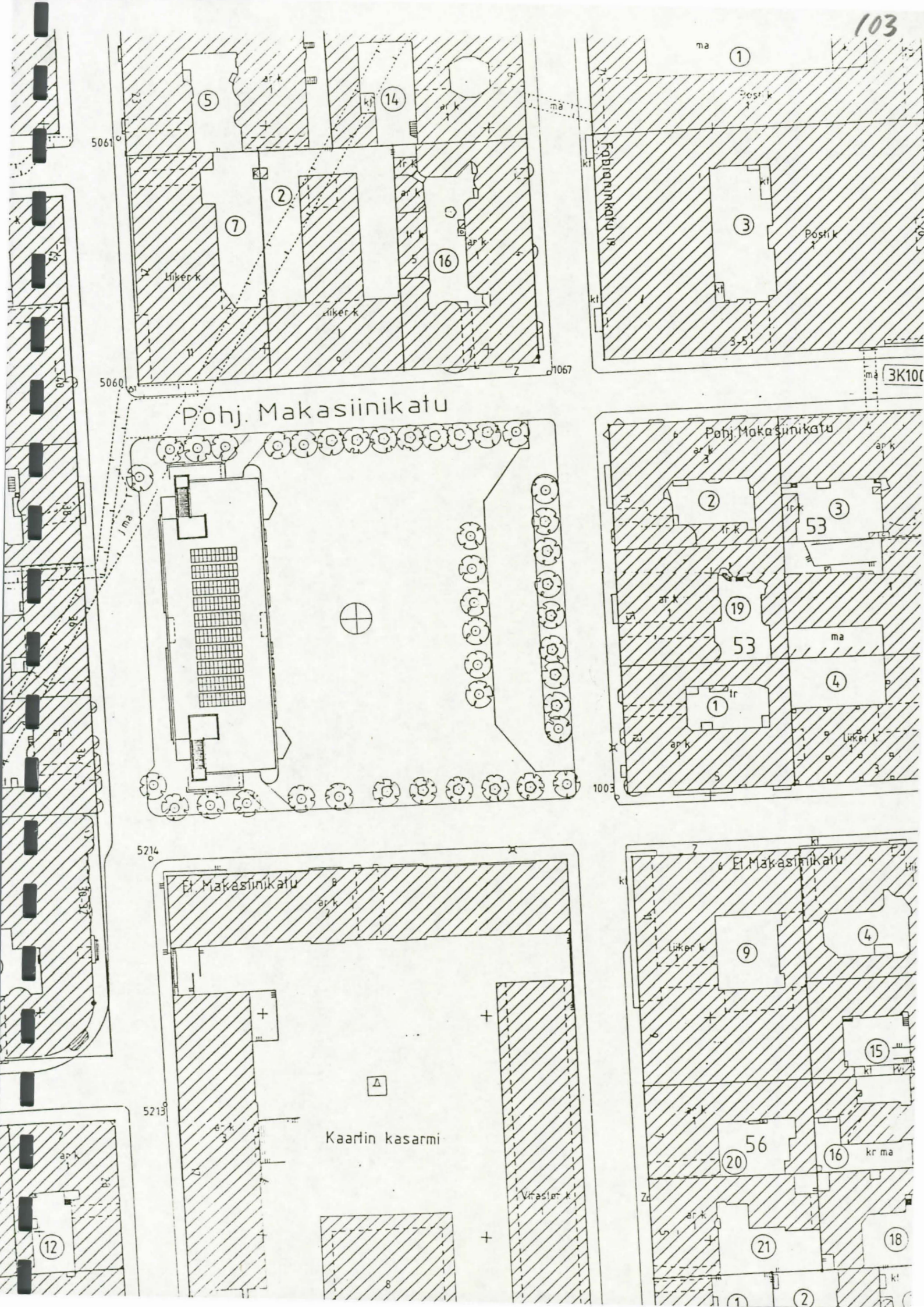

bb

Vaihtoehto B (uudisrakennus)

Ratkaisu perustuu neljän kerroksen läpi ulottuvaan lasikattoiseen valopihaan, kooltaan n. $9,5 \times 35,5 \text{ m}^2$, jonka kautta alempien kerrosten huoneet valaistetaan. Valoaukon pohja istutetaan talvipuutarhaksi, joka voisi toimia odotus-, kokous- ja ryhmänevonta- sekä näyttelytilana.

Liike- ja kahvilatilat sijoittuvat kuten vaihtoehtoisissa A1 ja A2. Lisäksi näistä voitaneen järjestää tarjoilua terveystaseman odotustiloihin. Vaihtoehto B sisältää koko terveystaseman huoneohjelman. Lisäksi se on kaupunkikuvan kannalta edullinen, koska taloa ei tarvitse korottaa eikä toritasoon rakentaa valokattoja.

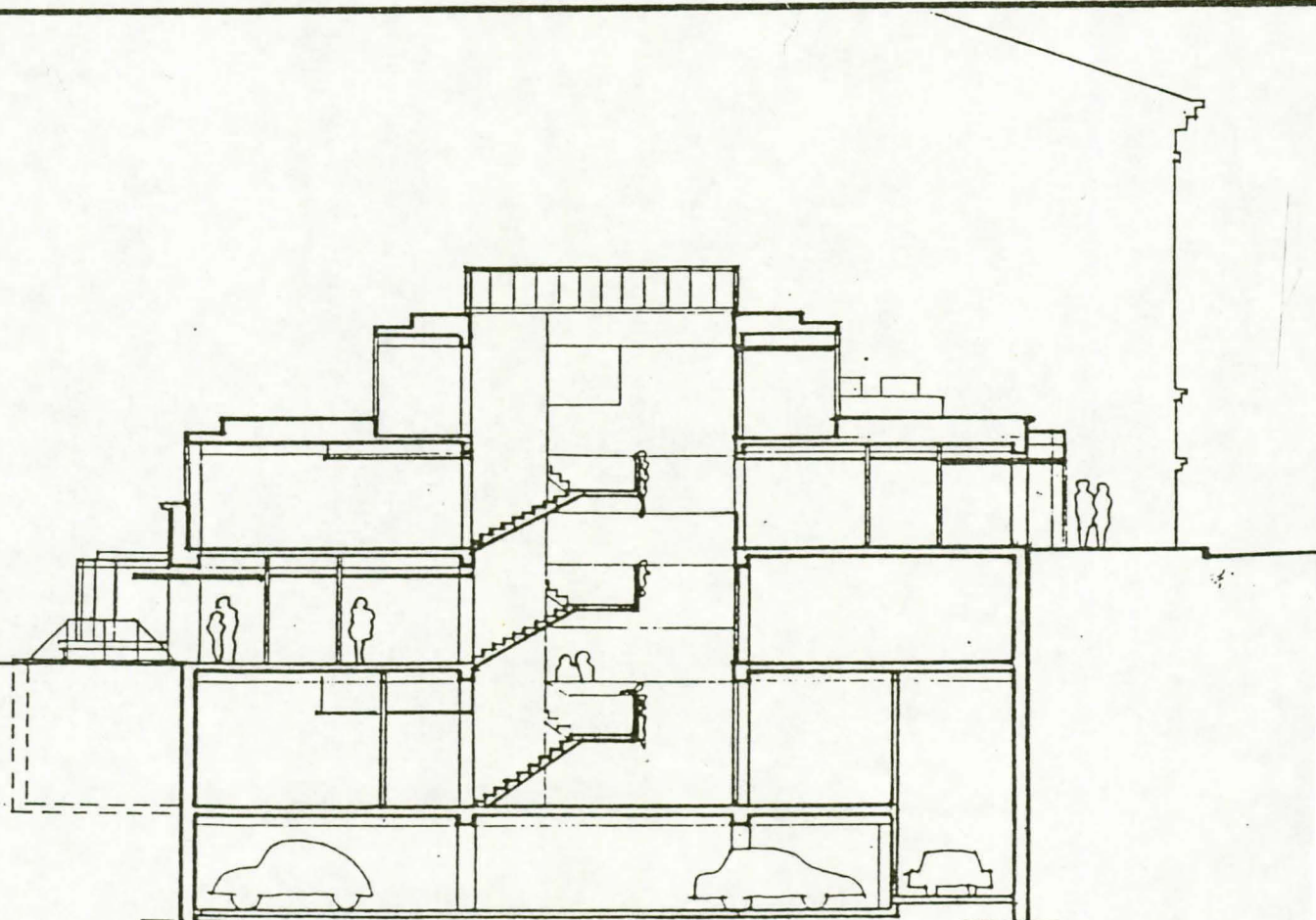
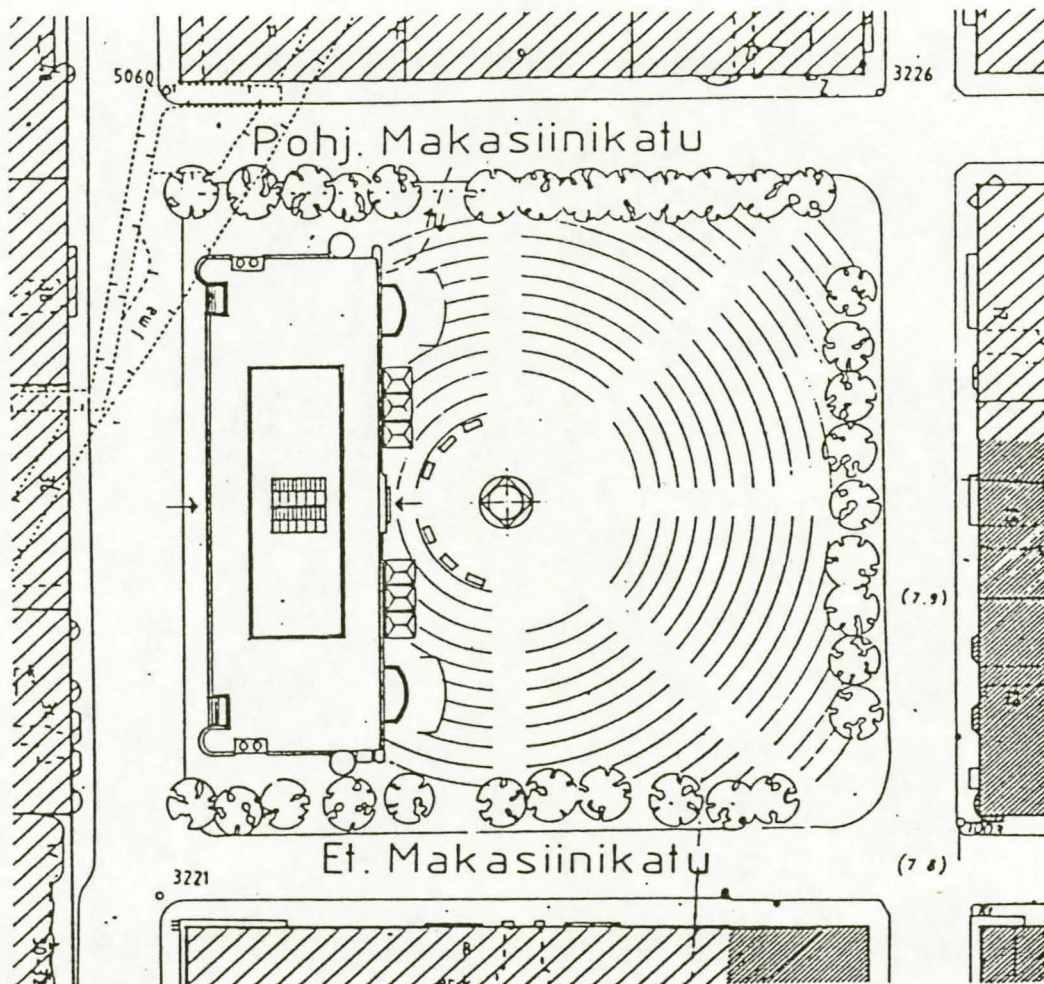
Liikenne ja paikoitus

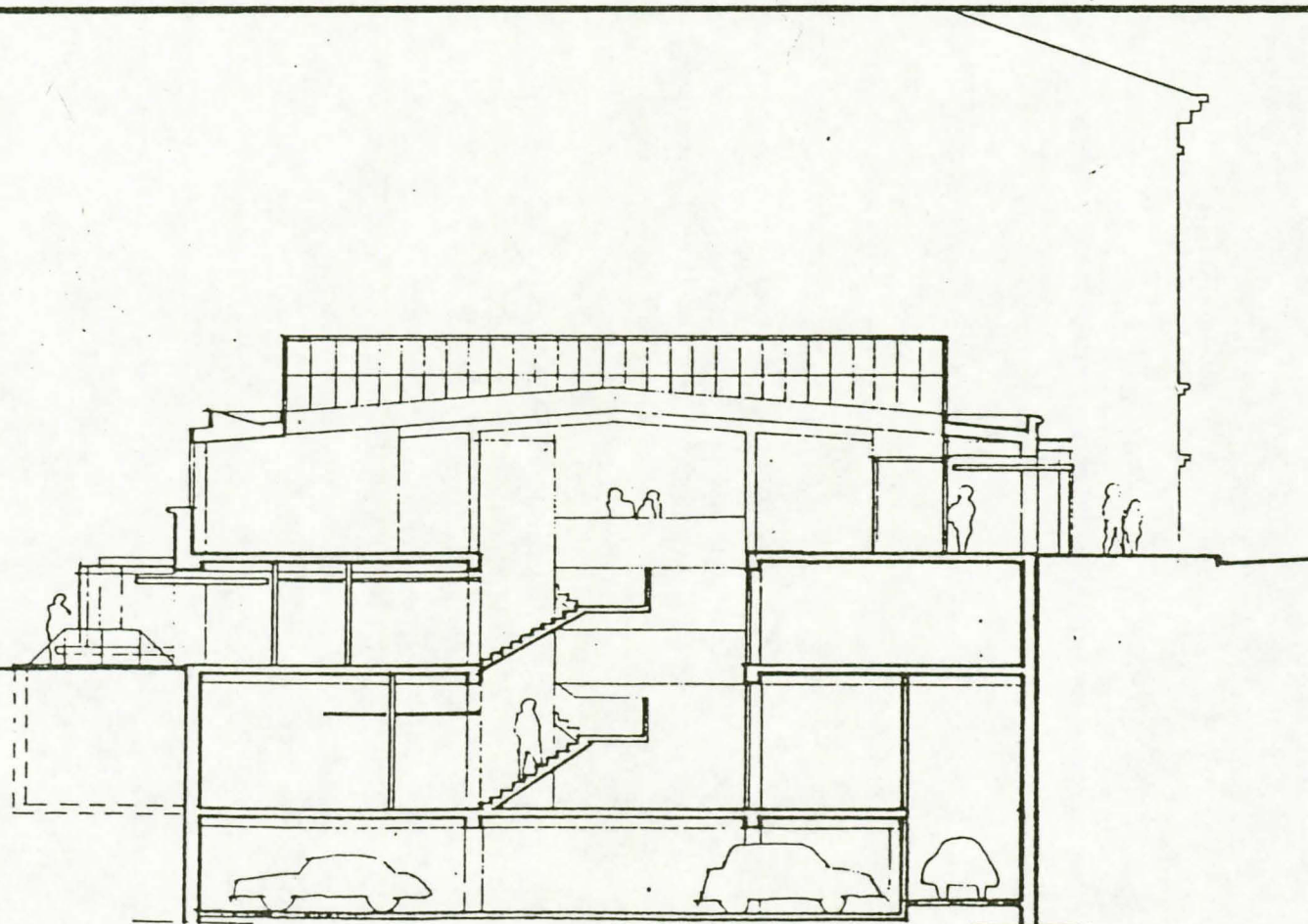
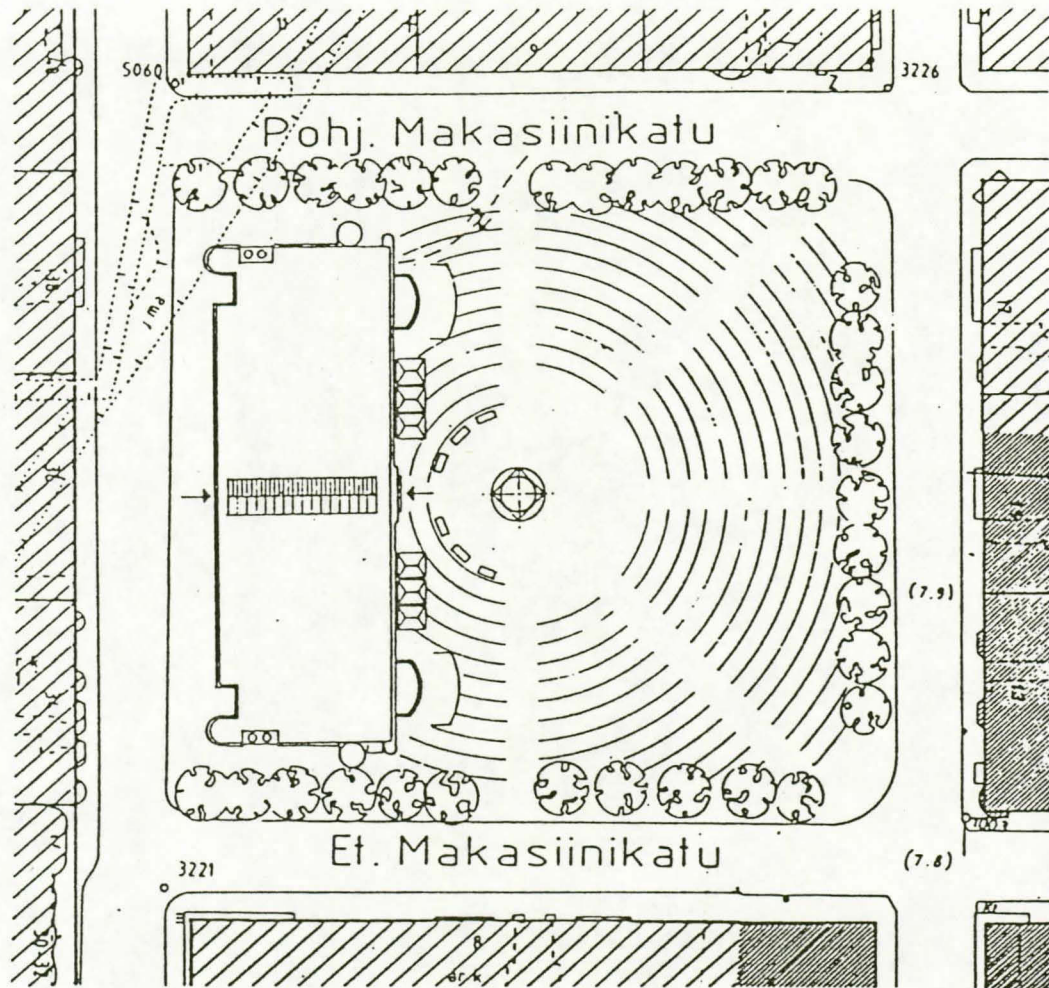
Vaihtoehtoisissa A1 ja A2 nykyinen kellari on säilytetty autohallina.

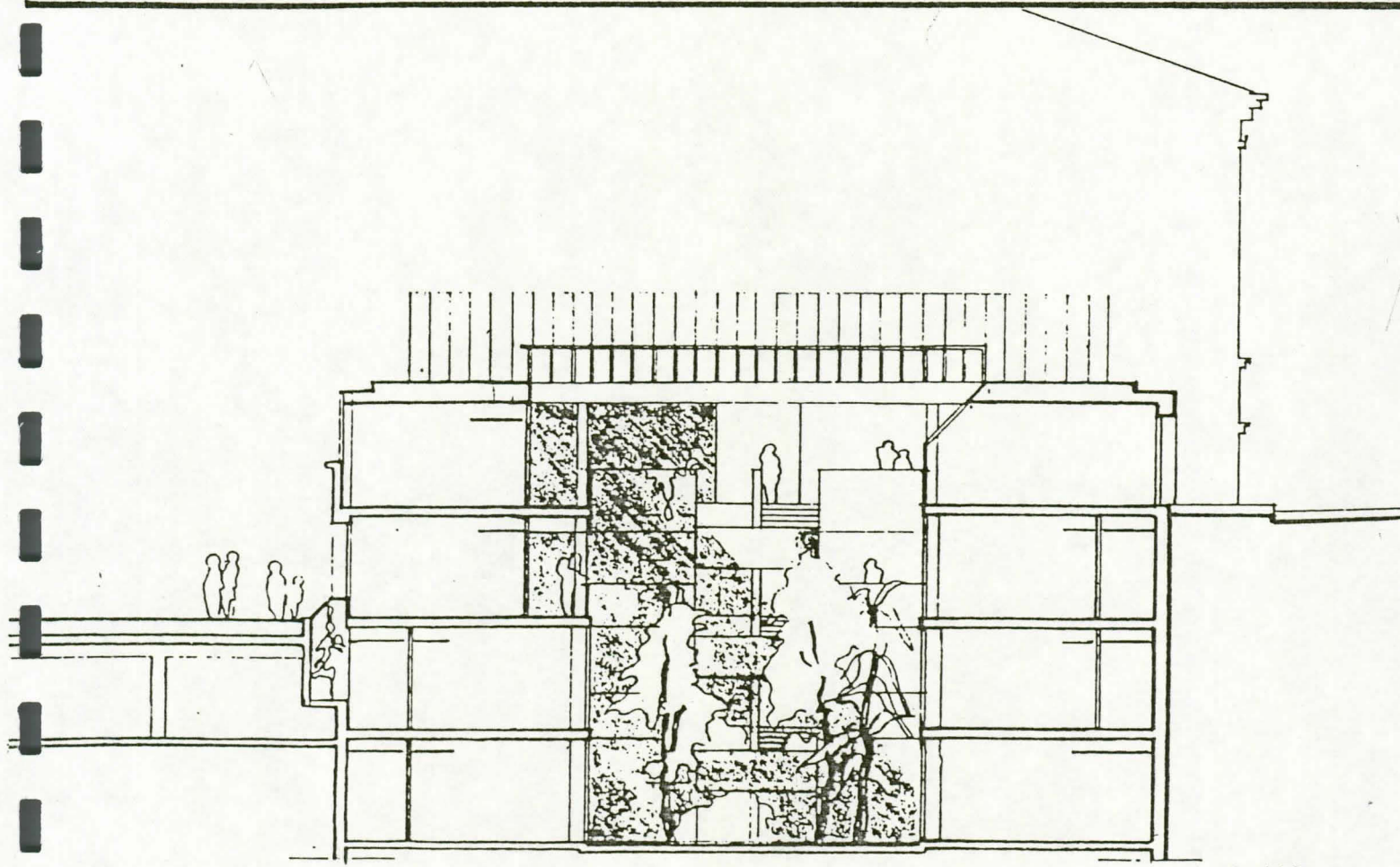
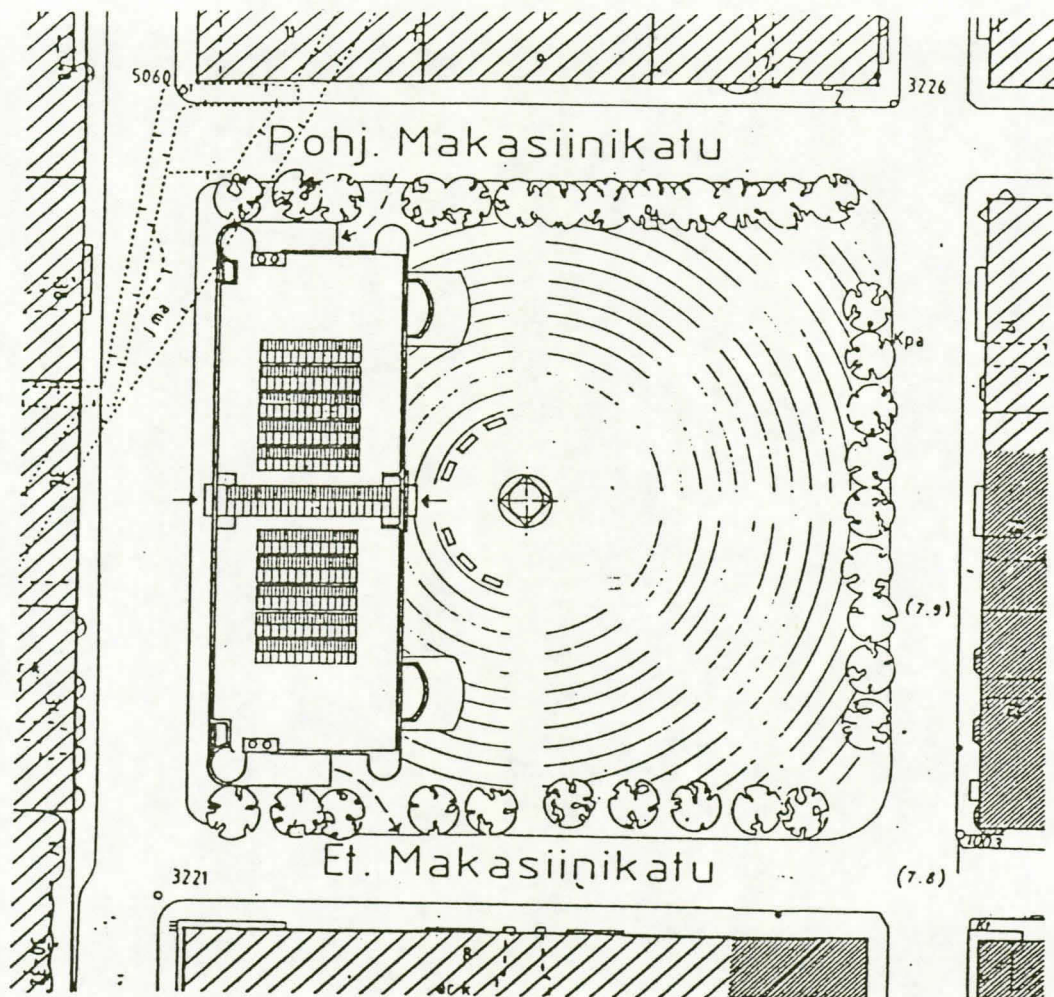
Yleiskaavassa vuodelta 1976 torille on merkitty 100 autopaikka. Näiden sijoittaminen torin pinnalle on katsottu epäsuotavaksi. Siksi vaihtoehdon B yhteyteen ehdotetaan rakennettavaksi torin alainen autohalli 100 autolle. Hallin ajorampit sijoitetaan uudisrakennuksen yhteyteen, jolloin ne voidaan tehdä kaupunkikuvaa mahdollisimman vähän häiritseviksi. Ajoliikenne on yksisuuntainen, sisäänajo Pohjoiselta Makasiinikadulta ja ulosajo Eteläiselle Makasiinikadulle. Autohalli voidaan toteuttaa kaupallisin periaattein toimivaksi."

Asemakaavaosasto toteaa vaihtoehtoisista 27.6.1985 esityslistassa kaupunkisuunnittelulautakunnan kokouksessa seuraavaa:
"Asemakaavaosasto esittää jatkosuunnittelun pohjaksi vaihtoehtoa B:

-Nykyinen rakennus korvataan uudisrakennuksella, johon kaikki terveystaseman tarvitsemat tilat sekä aluetta elävöittävät

tilat torin ja Kasarminkadun varrella mahtuvat.

-Ratkaisu on nelikerroksinen (2-3 kerrosta maan alla) ka-
tettujen valopihojen ympäri rakentuva.

-Mahdollistaa paikoituksen levittämisen torin alle halutessa.

-Rakennuksen suunnittelu voidaan vapaasti toteuttaa niin että
lopputulos sopeutuu kauniisti ympäröivään miljööseen.

-Koko torimiljöö tulisi samalla tutkia, jotta koko alue kohen-
tuisi."

Kaupunkisuunnittelulautakunta ko. kokouksessa päätti palaut-
taa asian uudelleen valmisteltavaksi, että jatkosuunnittelun
pohjana on B-vaihtoehto, mutta tutkitaan mahdollisuuksia korot-
taa rakennusta vajaalla kerroksella (vaihtoehto A1 tapaan) ja
poistaa alin kellarikerros.

Lautakunta päätti asiasta kaksi kertaa äänestettyään. Molemmis-
sa äänestyksissä voitti jäsen Vesikansan tekemä ja varapuheen-
johtaja Bogomoloffin kannattama palautusehdotus. (27.6.1985 705§)
Edellä mainittuun selvitystyöhön päästiin 15.5.1986 ja se saa-
tiin valmiiksi 31.10.1986. Selvitystyössä jo aiemminkin konsult-
tina ao. tehtävässä toiminut arkkitehtitoimisto Jan Söderlund Oy
tutki Kaupunkisuunnitteluviraston ja Rakennusviraston toimeksi-
annosta Ullanlinnan peruspiirin terveysaseman sijoittamista
Kasarmintorille nykyisen näyttelyrakennuksen tontille. Kaupunki-
suunnitteluviraston antamaan tehtävään kuuluivat talon kaupun-
kikuvalliset ominaisuudet, liikekeskustan kaavarungon edellyt-
tämä myymälätilarakenne, liikenteelliset kysymykset kuten pai-
koitus ja bussipysäkkien sijoitus Kasarmintorin alueelle sekä
Kasarmintorin yleinen järjestelyehdotus. Tämän tuli sisältää
torin pinnan, valaistuksen, istutusten ja mahdollisten torin ka-
lusteiden tarkastelu. KSV:n työtä valvoivat asemakaava-arkkitech-

ti Jyrki Lehikoinen ja arkkitehti Ilpo Forssén.

Rakennusviraston toimeksiantoon kuului tutkia, kuinka suuri osa terveysaseman perustamissuunnitelman luonnoksen sisältämästä huonetilaohjelmasta voidaan sijoittaa kaupunkikuvalliset kysymykset huomioonottaen tarkasteltavalle paikalle sekä laatia lopullista perustamissuunnitelmaa varten esiluonnospiiirustukset mittakaavassa 1:200. HKR:n puolelta työtä valvoivat apulaiskaupunginarkkitehti Kalevi Hietanen ja jaospäällikkö Mikael Maijala.

Selvitystyössä esitetään kaupunkikuvalliset vaatimukset seuraavasti:

"Historialliselta ja arkkitehtoniselta arvoltaan Kasarmintori ja Kaartinkasarmin muodostama kokonaisuus on Senaatintorin jälkeen Helsingin tärkeimpiä aukiosommitelmia. Ominaisleimansa paikalle antavat vanhan kasarmirakennuksen voimakas symmetrisyys ja aksiaalisuus sekä Kasarminkadun ja torin välille muodostuva korkeusero.

Torin ja symmetrisen kasarmin tilallisesta suhteesta johtuu, että toritila on oltava mielletävissä ehjänä, ts. reunustaviin katurakennuksiin rajautuvana kaikkialta torialueelta ja sitä ympäröiviltä kaduilta. 1950-luvun lopulla purettu terassimainen Kaartinhalli oli tältä kannalta hyvin ansiokas. Myös kasarmin keskirisaliitin edusta pitää jättää väljästi avoimeksi. Torilla nykyään olevan liikerakennuksen voi katsoa olevan volyymiltään lähes suurin paikalle soveltuva. Tämän toimeksiannon luonnossuunnitelma ylittää sen vain ulkonevilta osiltaan ja muutamilla IV-tekniisillä rakenteilla.

Arkkitehtoniset vaatimukset

Uudisrakennuksen tulee arkkitehtonisesti olla esim. terassimuurimainen kuten purettu Kaartinhalli tai kevyt paviljonki-

tyyppinen. Myös julkisivumateriaalien tulee olla paikan arvon mukaiset. Luonnoksessa torin puoleinen ensimmäinen kerros on punaharmaata graniittia ja toinen kerros kevyt lasi- ja metallirakenteinen.

Talon toiminnalliset ratkaisut

Kaupunkikuvan toiminnallisen monipuolisuuden takia Kasarminkadun puoleinen huonerivi on varattu liiketiloille. Samoin alemmasta, torikerroksesta on varattu liiketilaa talon nurkista ja korostettu niitä keveillä ulokkeilla.

Jotta terveysaseman tiloille tulisi kohtuullisen paljon kerrosalaa, on ratkaisussa päädytty lasilla katettuun valopiharatkaisuun, jonka kautta alimmat kerrokset valaistaan. Valopiha on ulotettu torin tasoa kerrosta alemmaksi. Käyttökerrosten alle on suunniteltu kaksi tasoa, joilla on autopaikoitustilat, konehuoneet, varastoja ja väestönsuoja. Konehuoneiden sijoittaminen rakennuksen katolle olisi nostanut sen tosiasiallista korkeutta kerroksen verran, mikä olisi rikkonut toritilan eheysvaatimuksen varsinkin Kasarminkadulta katsottuna.

Liikenne ja paikoitus

...

Bussit

Liikekeskustan kaavarunkoluonnoksessa, jonka kslk hyväksyi 24.3.1986 katuympäristön ja liikenteen osalta, esitetään Kasarmintorin itäosaan 7 bussin päätepysäkit ja muutama odotuspaikka. Näistä itse torille on suunniteltu neljä pysäkkiä ja kolme odotuspaikkaa.

Tori

Kasarmintorin yleissuunnitelmassa on eri osatekijöiden järjestyksessä pyritty vahvistamaan torin yhtenäisyyttä, jota torilla

///

sijaitsevat rakennus ja bussipysäkit ovat omiaan rikkomaan.

Torin päällyste

Torille ehdotetaan yhtenäistä graniittinupukivipinnoitusta, joka ulotettaisiin myös Kasarminkadulle ja bussien päätepyssäkkialueelle. Kiveystä jäsennöitäisiin hyvin hillitysti, korostaen Kaartinkasarmin aksiaalisuutta.

Istutukset

Olemassa olevat puut ehdotetaan säilytettäväksi. Makasiinikatu-
jen varsille ehdotetaan puurivejä jatkettavaksi Kasarminkadulle asti. Uutta puuriviä on ehdotettu bussipysäkkien eteen, jossa ne muodostavaisivat kevyen symmetrisen vastineen torin toisen reunan rakennukselle.

Valaistus

Valaistuksen osalta torin yhtenäisyyttä on pyritty vahvistamaan siten, että sama valaisintyyppi ulotettaisiin koko torialueelle. Valaisinta käytettäisiin joko yksin- tai kaksinkertaisena paikasta riippuen. Torin keskusalue ehdotetaan jätettäväksi valaisimettomaksi, jolloin reuna-alueiden valaistuksen tulisi olla riittävän tehokas.

Torin akseleiden leikkauskohtaan voidaan sijoittaa joko julkinen monumentti tai suihkulähde, jonka yhteydessä torin keskustan mahdollinen lisävalaistus tulisi järjestää.

Samalla keskimatalalla, sirohkolla valaisimella on ehdotettu huolehdittavaksi myös toria ympäröivien katujen valaistus. Tällöin voitaisiin luopua nykyisistä riippuvalaisinten ylijäreistä kannatinpylväistä ja myös kasarminrakennuksen viereisistä, sinänsä kauniista, mutta liian lähellä rakennusta sijaitsevista valaisimista.

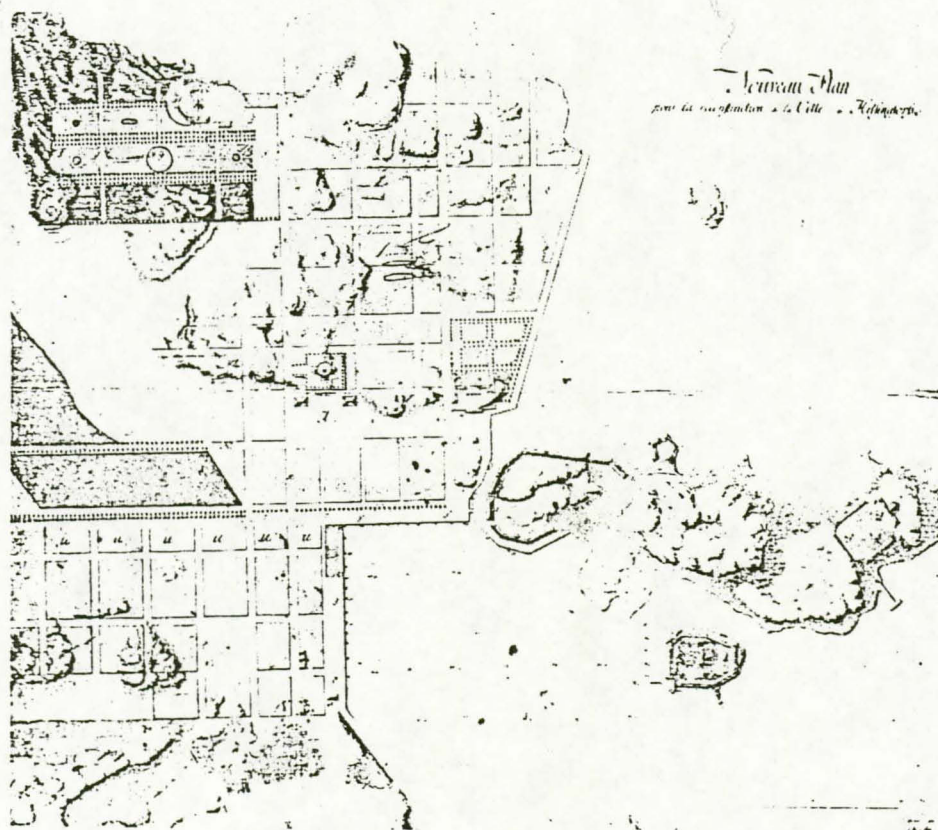
Muut kalusteet

Torin keskelle sijoitettava monumentti tai suihkukaivo vahvistaisi osaltaan torin eheyttä.

Pohjoismakasiinikadun puolelle voidaan sijoittaa kaksi kioskia. Toinen olisi Fabianinkadun varrelta siirrettävä funkiskioski."

TORITILA

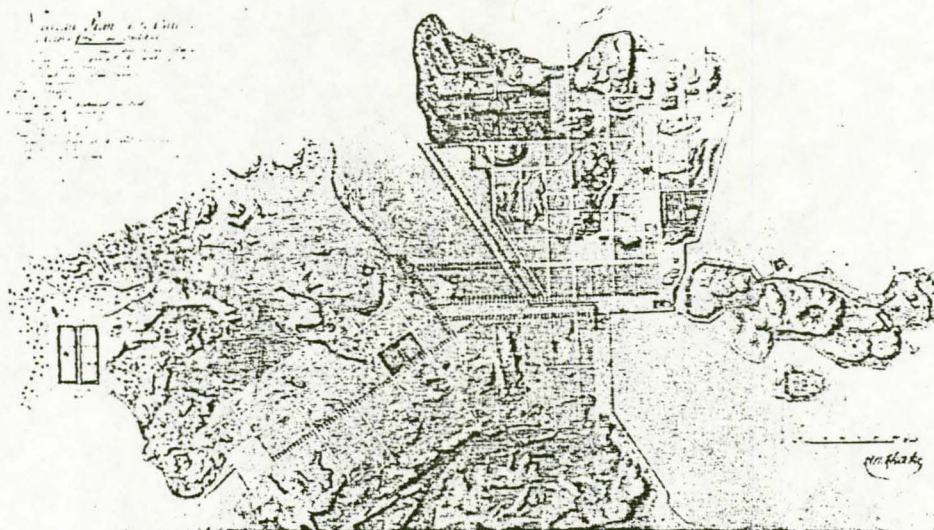
Kun Ehrenström vuoden 1815 kaavassaan muutti Kasarmintoria ympäröivien korttelien rakenteen, hän samalla -kenties tietämättään- loi torille uudenlaisen jännitteen. Ensimmäisessä kaavassa vuodelta 1812 toria reunustivat suunnilleen yhtä suuret korttelit, jotka olivat tasa-arvoisessa asemassa tooriin nähden, samoin kadut olivat tasa-arvoiset. Tori olisi näin edustanut tietynlaista täydellisyyttä esikaupunkitorina. Sen ympärillä olisi sijainnut empire-asuinrakennusten rintamat ehjänä joka suuntaan ja se olisi ollut puhtaasti asuntoalueen- silloisen esikaupunkialueen- viehättävä toritila.

Valok. Helsingin kaupungin museo.

Johan Albrecht Ehrenströmin asemakaavaehdotus 1812.

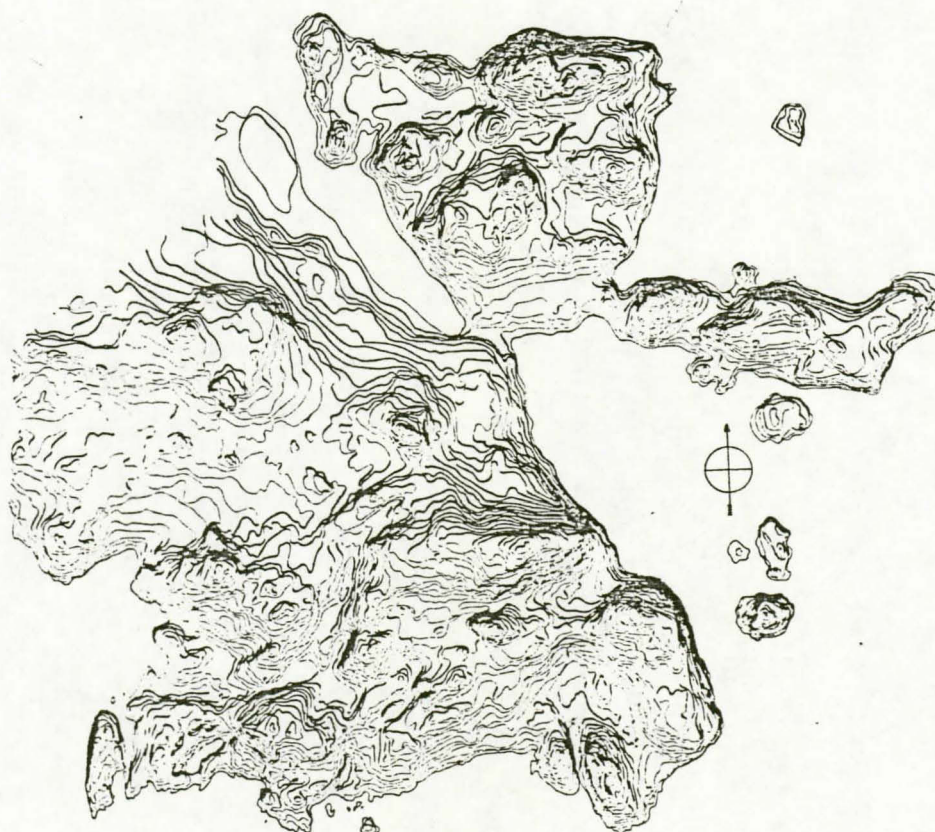
Ongelma olikin vaikea maasto ja katujen linjaus siinä. Niinpä Ehrenström myöhemmin suurensi toria reunustavaa länsikorttelia siirtäen näin sitä rajaavat kadut helpompikulkuisiin maastokohtiin. Länsikortteli torin reunalla liukuu toritilan ohitse vuoden 1815 versiossa, joka siis toteutui, samalla se muodostaa koko toritilalle ikäänkuin taustaseinän ja pohjois- ja eteläkorttelit "nojaavat" siihen. Torin kaikki sivut eivät näin ole samanarvoiset toteutuneessa rakenteessa.

Valok. Helsingin kaupungin museo.

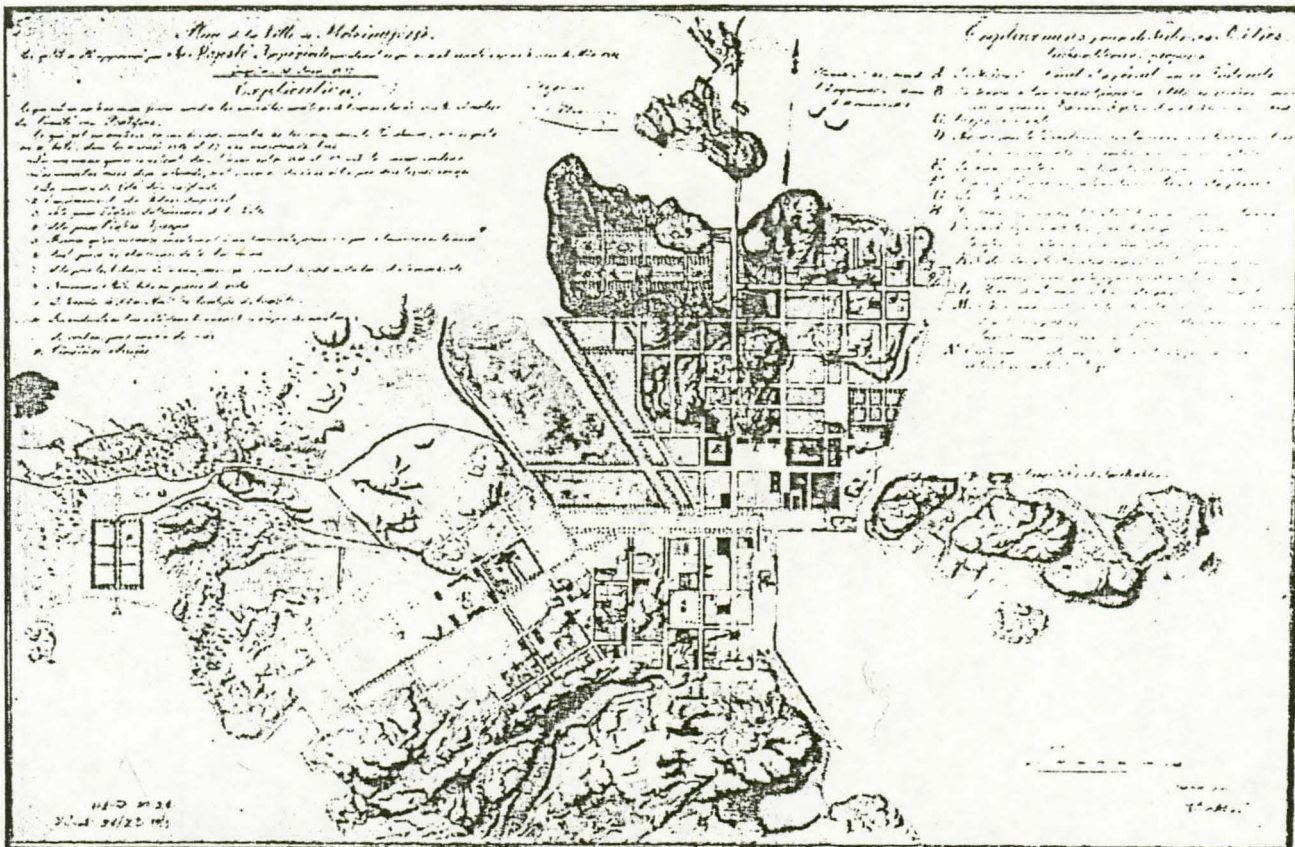
Kartta, jota kauan pidettiin Ehrenströmin v:n 1812 suunnitelmana, mutta joka itse asiassa näyttää olevan vuodelta 1815.

Toinen seikka, joka korostaa juuri em. torin länsireunaa, on maasto. Maastomallista, jonka Aminoff on rekonstruoinut nähdään uuden kaupungin sijoittuminen 1800-luvun alussa. Siitä voidaan todeta, kuinka uusi Esikaupunkitori sijoittuu tasaiselle maastonkielekkeelle, mutta sitä ympäröivät osat enemmän tai vähemmän rinnepaikkoihin. Maasto nousee selvästi länteenpäin. Länsikortteli tulee maastosta johtuen korkeammalle tasolle kuin muut toria ympäröivät korttelit. Tilanne maastollisesti on samantyyppinen kuin Senaattitorilla. Ehrenström oli ottanut maaston huomioon ja ajatellut hoitaa sen Kasarminkadun suuntaisella tukimuurilla torin länsilaidassa. Näin torin pinta olisi suhteellisen tasainen (ei täysin, sillä Kaartinkasarmen upseerisiipi on istutettu rinteeseen) ja pohjois-, etelä- ja itäkorttelit olisivat välittömässä kontaktissa itse toritilaan.

Nivåkarta över Helsingfors tomtområde vid 1800-talets början (rekonstruktion av arkitekt Berndt Aminoff).

Vuoden 1817 kaavassa Ehrenström on osoittanut julkisten rakennusten paikat. Siinä hän on sijoittanut uuden teatterin majataloineen ja juhlahuoneistoineen Kasarmintorin eteläiseen kortteliin.

Valok. Helsingin kaupungin museo.

Vuoden 1817 (1815) asemakaava.

Miksi Ehrenström ei ole sijoittanut teatteria torin länsikortteliin tai torille länsilaitaan toritilaa hallitsevaan pisteeseen? Olisiko suunniteltu teatteri, jos se olisi sijainnut länsikorttelissa, muistuttanut liikaa tilannetta Suurtorilla, kun teatterin hahmokin olisi ollut pistemäinen kuten kirkon hahmo? Olisiko toritilasta muodostunut liiankin monumentaalinen Esi-kaupunkitoriksi? Vai oliko länsikortteli liian suuri luovutettavaksi näille toiminnoille ja olisiko siihen samaan kortteliin voinut ajatellakaan asuinrakennuksia esimerkiksi Korkeavuoren kadun puolella? Länsikortteli sijaitsee keskellä asumistoimin-

toja, kun taas eteläinen kortteli on suorassa yhteydessä Tähtitorninmäenpuistoon eikä näin häiritse asumista. Puistoon olisi myös mahdollisuus laajentaa kasvavia julkisia toimintoja. Pohtiko Ehrenström mahdollisesti näitä kysymyksiä sijoittaessaan julkisen rakennushankkeen torin akselista sivuun? Vai oliko sillä merkitystä, että kansa saapuu teatterille Esplanadin suunnasta Kasarminkatua ja Fabianinkatua pitkin ja kohtaavat näin suoraan teatterin torin "takalaidassa" tästä suunnasta saavuttuna.

Toisaalta on muistettava, että torin korkeuserot eivät olleet samaa luokkaa 1800-luvun alussa kuin tänä päivänä. Kasarminkatua on ilmeisesti myöhemmin korotettu, koska Kaartinkasarmin läntinen nurkka on vajaan metrin kuopassa nykyisestä kadunpinnasta. Ilmeisesti tasoero ei ole ollut niin merkittävä ja korostunut tuona aikana kuin nykyään ja on ajateltu, että muuri riittää hoitamaan sen.

Ehrenström oli ajatellut Esikaupunkitorin avoimeksi toritilaksi, jonka keskellä olisi kaivo ja jota reunustaisivat kolmelta sivulta lehtipuurivit. Tori olisi kivetty reunasta reunan ja se olisi yksi tärkeistä toritiloista uudessa kaupungissa. Yksi torin sivuista olisi varattu teatterille, joka juhlistaisi toritilaa.

Kuten hyvin tiedämme, teatteria ei koskaan rakennettu tähän paikkaan. Kyseiseen kortteliin vahvistettiin helmikuussa 1819 Engelin piirustukset Harjoituspataljoonan kasarmia varten ja joka luovutettiinkin käyttöön vuonna 1825. Miksi kasarmi haluttiin sijoittaa Esikaupunkitorille? Olisihan ollut varsin luontevaa, että kaikki tärkeimmät kasarmit (Merikasarmi, Venäläinen kasarmi ja em.) olisivat sijainneet sätettäisesti suurin piirtein yhtä etäällä kaupungin keskustasta. Ja Uudisraken-

nuskomiteahan oli ehdottanut Tarkampujapataljoonalle kasarmin paikaksi kortteli Kurjen Bulevardin ja Hietalahdentorin viereltä. Näin sätettäisyysidea, jos sellaista nyt oli ajateltukaan, olisi toteutunut suurin piirtein. Engel valmisti jopa piirustukset kasarmille tähän paikkaan. Oliko vapaaherra Rehbiner vastustuksen ainoa syy se, että paikka oli liian kaukana varsinaisesta kaupungista ja kasarmit olisivat kaunistuksena kaupungille lähempänä keskustaa? Vai oliko vapaaherra Rehbinerin mielessä mahdollinen suomalaisuusaate, sillä olihan kyse ns. Suomen sotaväen harjoituspataljoonan sotilasta ja upseerikasarmista. Ehrenström myös oli täysin vakuuttunut vapaaherra Rehbinerin näkökohdista. Päätöksessä eivät ole ilmeisesti painaneet sellaiset seikat kuten esimerkiksi kasarmitoiminnan sopiminen keskelle asuntoaluetta.

Kaartinkasarmi poikkeaa muista Engelin kasarmisuunnitelmista runsaan koristelunsa ansiosta. Lieneekö Engelin pyrkimys istuttaa pitkä Kasarmijulkisivu melko pienimittakaavaisen asuin- ympäristöön ja toritilaan. Puuistutuksista voisi päätellä, että Kaartinkasarmin akselia ei ole haluttu korostaa, sillä puut sijaitsevat kaikilla kolmella sivulla tasavälein. 1800-luvun Kasarmintori oli varsin harmoninen kokonaisuus. Kasarmi kohosi suurena pitkänomaisena massana torin ylle ja kaksikerroksiset samaa tyyliä noudattavat asuinrakennukset jäivät selvästi matalammalle. Torin sosiaalinen ilme koostui paitsi harjoituspataljoonan sotilaista ja upseereista myös alueen asukkaista, jotka kohtasivat kaivolla tai torikauppaa tehdessä. Tori oli laakea tila, joka varmasti tuntui vielä suuremmalta kuin tänä päivänä rakennusten pienemmän mittakaavan ansiosta.

Kaartinkasarmi on torin dominanttirakennus. Se eroaa muista kortteleista yhtenäisellä massallaan ja julkisella toiminnallaan. Se on aksiaalinen ja edellyttää symmetriaa avoimen tilan äärellä. Engelin työt edustavat klassisismia. Laajemmassa merkityksessä kuvaillaan klassisismia taidesuuntauksena, joka on rauhallisen arvokasta ja yksinkertaista sekä tavoittaa tämän harmoonisilla suhteilla ja massoittelemalla. (Wickberg).

Vielä 1800-luvulla, kun toria ympäröivät asuinrakennukset olivat matalia ja kaiken kaikkiaan massaltaan huomattavasti pienempiä kuin itse kasarmi, oli torin hierarkia melko ristiriidaton tosin ei silloinkaan täydellinen. Matala penkkaan istutettu hyvinkin kapea teurastajain puotirakennus melkein pärtäutui kolmen sivun puuriveihin ja näin vain pienenä poikkeuksena vahvisti säännön ja täydensi torin kehän. Puotirakennus kun vielä oli täysin samaa tyyliä kuin Kaartinkasarmi. Kasarmille jäi riittävän tyhjä tila sen julkisivun eteen. Lisäksi asemapiirroksien todistavat, että puodit ja muuri, johon ne nojaavat, olivat Kasarmin korttelin linjassa eivätkä työntyneet torille. Niistä tulee melkein mieleen pieni vartiokasarmi, kun puodit eivät edes ulottuneet muurin päästä päähän, joka liittyisi torisommitelmaan. Ilmeisesti puoteja on myöhemmin jatkettu ja kun ne on purettu vuosisadan lopulla, ne ovat yltäneet melkein torin laidasta laitaan (vrt. asemakaavat). Torin ongelmallisuutta ja tiettyä täydellisyyttä kuvastavat monet 1800-luvun loppupuolen rakennushankkeet itse torille. On selvää, että kun tori on koko vuosisadan ollut avoin harmoninen kokonaisuus, on ollut vaikea kuvitella sinne mitään

suurta rakennusta kuten paloasemaa tai kauppahallia, jotka varsinkin tuohon aikaan olisivat järkyttäneet toritilaa. Mutta vuosisadan vaihteen jälkeen, kun muualle Helsinkiin oli jo kohonnut uusia suuria kivirakennuksia, ja muutokset olivat odotettavissa Kasarmintorillakin, päätettiin sinne rakentaa kauppahalli. Tuolloin kuitenkin vielä ymmärrettiin toritilan hierarkia, vaikka sen ehdottomaan säilyttämiseen ei pyrittykään. Kauppahalli oli kuitenkin yksikerroksinen ja antoi näin Kasarmin vallita sen ylitse. Kuitenkin kun ympäröivät empire-ajan rakennukset purettiin ja uudet korkeat kivirakennukset korvasivat niiden paikan, tuhoutui empire-ajan harmonia lopullisesti. Melkein puoli vuosisataa tori edusti vuosisadan vaihteen, lähinnä jugendin, tyylejä. Lindqvistin kauppahalli ja toria ympäröivät kivirakennukset sulautuivat komeaksi kokonaisuudeksi, jossa ainoana riitasointuna olikin nyt Kaartinkasarmi, torin vanhin rakennus. Aika käänsi asiat toisinpäin. Uusien kivirakennusten kattolinjat nousevat korkeammalle kuin kasarmin katon harja. Ne erosivat myös täydellisesti tyyliinsään Kasarmista. Torille syntyi uusia ristiriitoja, jotka vielä lisäksi korostivat em. vanhoja. Kasarmi ei enää kohonnut yli kaupunkirakenteen, vaan se paremminkin jäi uusien aatteiden puristuksiin.

Lindqvistin kauppahallin runkosyvyys oli huomattavasti suurempi kuin vanhojen puotien. Lisäksi rakennus ei sijainnut kasarmin linjassa, vaan työntyi torille. Toritila oli kaventunut huomattavasti ja torin äärellä ja torilla oli nyt kaksi julkista rakennusta - Kasarmi ja kauppahalli, jotka molemmat kilpailivat toritilasta. Kauppahalli ikäänkuin työntyi kehään, jota

Kasarmi hallitsi. Kuitenkin em. torin hierarkioiden vuoksi, ristiriita vain korostui, sillä toisaaltahan maasto ja länsikorttelin toritilan ohitse liukuva fasadi korostavat kauppahallin akselia. Uuden kauppahallin rakentaminen ikään kuin paljasti tämän vanhan jo kaavan alkuvaiheessa syntyneen ristiriidan. Yhä voimakkaammin alkoi toritilaa hallita rakennus, joka oli itse torilla Kasarmin alaisessa kehässä, mutta jonka aksiaalisuutta korostivat seikat tämän kehän ulkopuolelta, länsikorttelin liukuminen ja sijainti muita kortteleita korkeammalla tasolla. Lisäksi Lindqvistin rakennuksen orgaaninen sopeutuminen länsikorttelin jalustaksi rikkoi lisää toritilaa. Myös sen eteen sen pyöreiden osien väliin istutetut puut kasvansivat toritilaa. Kasarmi sai yhä enemmän sivustakatsojan roolin torin tapahtumissa.

1950-luvun lopussa kauppahallin äkillinen purkaminen ja uuden väliaikaisen rakennuksen rakentaminen yhä edelleen lisäsivät ristiriitaa. Nykyinen rakennus sopeutui paikkaan vielä huonommin. Kasarmin kanssa kilpaileva rakennus sai kaksi kerrosta torin pinnasta lukien ja vieraan kulkijan on vaikea arvata torin olemassaoloa Kasarminkadulta. Hän voi nähdä korkeintaan vilahduksen toria ympäröivien rakennusten katoista. Vaikka Lindqvistin muuri oli melko korkea eikä sen ylitse nähnyt toria, oli siinä hyvät puolensa. Muurimaisuus jo kertoi erikoistilanteesta ja olihan sen katolla yleisölle avoin terassi.

Nykyinen rakennus torilla on ala-arvoinen. On vaikea päätellä sen ilmiäsen perusteella, mistä toiminnasta talossa on kyse. Se on kuitenkin vallannut tiettyssä mielessä julkisen rakennuksen paikan suorastaan huoltorakennuksen asussa. Puhumattakaan bensiiniaseman sijoituksesta melkein pä keskellä Helsingin van-

hinta kivistä toria. Lisäksi linja-autopysäkit ovat hämärtäneet toritilaa. Nykyinen rakennus on myös syvyydeltään liian suuri ja toritila tahtoo kaventua narumaiseksi.

Uusi rakennushanke-terveysasema punagraniitista kaksikerroksisena torin pinnasta lukien ei juuri tilannetta paranna.

Kaartinkasarmissa toimii nykyisin Suomen armeijan pääesikunta, joka luo jo torille selvän arvokkaan vaikutelman. Terveysasema, joka on toiminnaltaan ympäristöään kovin leimaava, ei sovi erityisen hyvin vanhälle kivitorille. Varsinkin kun sillä ei ole ko. paikassa laajentumismahdollisuuksia eikä edes mahdollisuutta omaan pihaan. Kyseinen ohjelma, jota paikkaan on suunniteltu, on siihen liian suuri. Graniitti, joka on raskas ja arvokas materiaali, ei sovi terveysaseman julkisivuihin eikä erityisen hyvin Kasarmintorille Kaartinkasarmin vierelle. Terveysaseman ylin kerros on lasia, joka kuitenkin ei todellisuudessa ole läpinäkyvä väliseinien ym. seikkojen vuoksi, tosin se voi keventää jonkin verran rakennuksen yläosaa. Joka tapauksessa se estää torin havaitsemista Kasarminkadulta. Lisäksi rakennukseen suunnitellut virtaviivaiset julkisivut ajavat dynaamisesti päin kasarmia eikä rakennuksesta tahdo muodostua itsenäistä osaa torilla. Lieneekö valopihan tuoma valokkaan riittävä toiminnoille. Tällaisiin ratkaisuihin joutuminen kertoo ohjelman sopimattomuudesta paikkaansa. Lisäksi toiminnan ollessa vakavaa ja tietäntyypistä, se melkein pä luo koomisen kontrastin Suomen armeijan pääesikunnalle.

Toritila tulisi eheyttää purkamalla nykyinen rakennus ja järjestämällä linja-autot pois torilta. Toria voisi elävöittää sijoittamalla ympäröivien rakennusten ensimmäisiin kerroksiin toimintaa, joka houkuttelee ihmisiä torin äärelle. Esimerkiksi

kahvilat voisivat järjestää tarjoilua torilla kesäaikaan. Torin keskelle tulisi sijoittaa Kasarmin akseliin monumentti, veistos tai suihkulähde. Kasarminkatua voisi hiukan madaltaa nykyisestä ja lisätä kadun varrella oleviin liikkeisiin muutama sisäporras. Tasoeron voisi sitten hoitaa muurilla ja kaiteella. Puurivit tulisi jatkaa kaiteeseen asti. Muuri vertautuu parhaiten puuriveihin, ja symmetria lähes toteutuu. Jos torille halutaan välttämättä jotakin rakentaa, tulisi rakennuksen sijaita nykyisen paikalla johtuen tasoerosta, olla yksikerroksinen ja mahdollisimman kapea, melkein pä Kasarmin sivurisaaliitin levyinen. Toiminnan ei tulisi olla toria liiaksi dominoivaa ja leimaavaa, vaan kevyttä ja aktiivista julkista toimintaa; kahviloita, pieniä näyttelytiloja jne. Tai sitten kapea matala rakennus toimisi vain sisäänkäyntinä ja foyerina suurempiin julkisiin tiloihin kuten teattereihin ja ravintoloihin, jotka voisivat levittäytyä pitkällekin torin alla. Lisäksi rakennus tulisi sijoittaa Kasarmin linjaan, jotta toritila jäisi mahdollisimman avoimeksi.

Kasarmintori on ainoa täysin kivistä kortteleiden ympäröimä melkoneliömäinen kaupunginosan toritila Helsingissä ja kenties koko maassa. Sen ainutlaatuisuuden ja historiallisuuden vuoksi se tulisi palauttaa arvoonsa. Varsinkin tänä päivänä kun toritila on menettänyt merkitystään ja kävelykadut valtaavat alaa. Dynaaminen elämänmuoto saa uusia fyysisiä muotoja. Toisaalta viime aikoina on arkkitehtuurissa alkanut ilmetä virtauksia, jotka puhuvat kaupunkitilan puolesta. Toisaalta nämä aiheet ovat vailla historiallista perintöä ja toiminnallista merkitystä. Mutta me tarvitsemme avoimia paikkoja ja pitkiä aukeita näkymiä. Ne luovat kohokohtia kaupunkiimme ja toimivat levähdys-

paikkoina kuin purojen ja koskikohtien jälkeen suvannot te-
kevät. Tarvitsemme puistoja ja avoimia paikkoja, joissa voi ko-
kea pääelementtien kuten taivaan ja maan olemassaolon. Kaikki
paikat eivät tarvitse olla täynnä toimintaa, täynnä katu- ja
torikalusteita, istutuksia ja betonilaatikoita. Laaja yhtenäi-
nen kiveys, ympäröivät puut, soliseva suihkulähde ja kiinteät
korttelin seinät ovat merkittävä tilakokemus, josta kaupunki-
lainen saa innoituksen.

LÄHDELUETTELO

Helsingin kaupungin arkisto

Kertomus Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta
1875-1930

Helsingin kaupungin tilastotoimiston julkaisema 1953

-"- 1958

Maistraatin pöytäkirjat 6.5.1824 §6, 22.12.1824 §7, 8

Helsingin kaupunginmuseon kuva-arkisto

Helsingin kaupungin rakennusvalvontaviraston arkisto

Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto/arkkitehti Ilpo Forssén

Valtion arkisto

Andersson, Thorbjörn, Vad gör ett bra torg bra

Stad och land/Rapport n:o 17, Alnarp 1983

Arkkitehti, kilpailuliite n:o 1 1958

Blomstedt, Yrjö, Johan Albrecht Ehrenström kustavilainen ja kaupunginrakentaja, Helsinki 1963

Hartman, Torsten, Då Helsingfors blef hufvudstad, Helsingfors 1912

Heiskanen, Seppo, Kuvia Helsingistä, Keuruu 1983

Helsingin kaupungin historia, III osa, Helsinki 1950

Martti Kovero: Helsinki kauppakaupunkina

Carolus Lindberg ja Gabriel Rein: Asemakaavoittelu
ja rakennustoiminta

Lilius, Henrik, Suomalainen puukaupunki, Helsinki 1985

Meissner, Carl, Carl Ludwig Engel, Berlin 1937

- Sievänen, Ritva, Arkkitehti Selim A. Lindqvist
Helsingin yliopiston taidehistorian laitoksen
julkaisuja III 1975
- Sinisalo, Antero, Kaksi C.L. Engelin ideaalisuunnitelmaa, Ark-
kitehti 1967:3-4 s. 39-41 Helsinki 1967
- Sinisalo, Jarkko, haastattelu kevät 1987
- Sinisalo, Jarkko, Katajanokan kasarmin suunnittelu ja rakenta-
minen 1816-1838, Suomen museo 1980, 87, vuosi-
kerta, Suomen muinaismuistoyhdistys
- Stenius, Olof, Helsingin asemakaavahistoriallinen kartasto,
Helsinki 1969
- Sundman, Mikael, Helsingin rakentumisen vaiheet, Helsingin kaupun-
kisuunnitteluvirasto julkaisu YB 1/83, Helsinki
1983
- Wasastjerna, Nils, En krönika om Helsingfors, Helsingfors 1941
- Wickberg, Nils Erik, Empirens Helsingfors, dess tillkomst och
dess senare öde
- Wickberg, Nils Erik, Empire studien, Helsingfors 1945
- Wickberg, Nils Erik, Senaatintori, Helsinki 1981
- Wickberg, Nils Erik, Carl Ludvig Engel, Helsinki 1973
- Wickberg, Nils Erik, haastattelu kevät 1987
- Åström, Sven Erik, Samhällsplanering och regionsbildning i
kejsartidens Helsingfors, Helsingfors 1957

